

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Ο΄

ΤΕΥΧ. Α΄

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308

1/15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1993

ΑΡΙΘ. 1

ΜΗΝΥΜΑ ΕΠΙ ΤΩ ΝΕΩ ΕΤΕΙ 1993 ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀριθμ. Πρωτ. 3804

Πρὸς τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα
τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ἐνας νέος χρόνος ἀνατέλλει καὶ πάλι, ὁ-
μως μέσα σὲ ἓνα κόσμο, ὅπου παραμένουν ἄ-
λυτα τὰ μεγάλα προβλήματα ποὺ ταλανίζουν
τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ εἰρήνη, ἡ δικαιοσύνη, ἡ
εὐημερία, ἀποτελοῦν γιὰ πολλοὺς συνανθρώ-
πους μας ἄπιαστα ἰδανικά. Ἐν τούτοις ἐγκυ-
χώμεθα ὡς πολιτισμένοι λαοὶ γιὰ τὰ ἐπιτεύγ-
ματα καὶ τὶς προόδους μας. Ἐδῶ, πολὺ κοντὰ
μας, στὴ Βαλκανικὴ, ὁ πόλεμος μαίνεται ἀνε-
λέητος καὶ σκορπίζει τὸν θάνατο, τὴν πείνα,
τὸν ἀφανισμό. Ἐχομε καὶ πρὶν λίγο καιρὸ ἀ-
πευθύνει ἔκκληση πρὸς τοὺς Ἡγέτες τῶν
Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Εὐρώπης, πρὸς
τὸν Πάπα, τὸν Πριμάτο τῆς Ἀγγλικανικῆς
Ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἄλλους Ἀρχηγοὺς Ἐκ-
κλησιῶν ποὺ ὁμολογοῦν τὸν «Ἄρχοντα τῆς εἰ-
ρήνης», τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ὡς τὸν ἀληθινὸ
Θεό, καθὼς καὶ πρὸς τοὺς ἀξιωματούχους
τῶν διεθνῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὄργανισμῶν,
ὅπως ἀπὸ κοινοῦ ἀναλάβωμεν πρωτοβουλίαν
γιὰ νὰ παύσῃ ὁ πόλεμος καὶ ἐπανέλθῃ ἡ χει-
ρόσνησός μας στὴν προτέρα εἰρηνικὴ τῆς κατά-
στασι. Ἡ Βαλκανικὴ πρέπει νὰ εἶναι χώρος
ὑποδειγματικῆς συμβιώσεως καὶ συνεργασίας
τῶν λαῶν τῆς σὲ ἔργα προόδου καὶ πολιτι-
σμοῦ καὶ νὰ ἀπολακτίσῃ τὸν χαρακτηρισμὸ
τῆς «πυριτιδαποθήκης» τῆς Εὐρώπης. Μὲ τὴν

εἴσοδο τοῦ νέου ἔτους, ἐπαναλαμβάνομε τὴν
ἔκκλησή μας αὐτὴ πρὸς τοὺς ἀγαπητοὺς ἐν
Χριστῷ ἀδελφούς μας μαζί μὲ τὸν ἀγγελικὸ
παιάνα ποὺ ἠχεῖ χαρμόσυνος ἀπὸ τὸ ταπεινὸ
σπήλαιο τῆς Βηθλεέμ, ὅπου ἐνηπίασε γιὰ τὴ
δική μας σωτηρία ὁ Κύριος: «Καὶ ἐπὶ γῆς εἰ-
ρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία». Αὐτὸ τὸ μῆνυ-
μα τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς πίστεώς μας, πρέπει νὰ
καταστῇ πραγματικότης καὶ ἐν προκειμένῳ ἡ
εὐθύνη ὅλων ἡμῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ταγῶν
εἶναι τεραστία. Οἱ καιροὶ οὐ μενετοί.

Προσωπικῶς καὶ εὐθαρσῶς ἀπευθυνόμεθα
τὴν ὥρα αὐτὴ πρὸς ὅλους τοὺς πνευματικοὺς
καὶ τοὺς πολιτικοὺς Ἡγέτες τῆς Ὑψηλίου, ἰ-
διαίτερα μάλιστα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμε-
ρικῆς, ὡς καὶ πρὸς τοὺς πνευματικοὺς Ταγοὺς
ὅλων τῶν Ὁμολογιῶν, ὥστε ὑπευθύνως καὶ
τελεσφόρως νὰ κινητοποιηθοῦμε ἀπαξάπαντες
πρὸς τὶς κυβερνήσεις τῶν χωρῶν μας, μὲ στό-
χο νὰ παύσῃ ὁ πόλεμος καὶ ὅλες οἱ συνέπειές
του, ἰδίως ἡ ἀδικη ἔκχυση τοῦ ἀνθρωπίνου
αἵματος.

Πιστὲ λαὲ τοῦ Θεοῦ, ἃς ἐνώσουμε καὶ πάλι
τὶς προσευχῆς μας, σήμερα ἀνατολὴ τοῦ
Νέου Ἐτους καὶ ἃς συντονίσουμε τὶς προσπά-
θειές μας ὅλοι γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ στὸν κόσμον
καὶ τὴν Πατρίδα μας ἡ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ποὺ
ἔφερε ὁ Σωτήρας μας καὶ γιὰ τὴν ὁποία ὅλοι
ἔχομε τὴν προσωπικὴ μας εὐθύνη.

Εὐλογημένο καὶ εἰρηνικὸ τὸ 1993.

Μὲ Πατρικῆς εὐχῆς καὶ εὐλογίης

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΤΗΣ Α.Θ.Π. ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΟΙΣ

† ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙ-
ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙ-
ΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΠΑΝΤΙ ΤΩ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΝ, ΕΙΡΗΝΗΝ ΚΑΙ Ε-
ΛΕΟΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝ ΒΗΘΛΕΕΜ ΤΕΧΘΕΝΤΟΣ
ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥ

«'Ανάρχου Γεννήτορος Υίδς Θεός και Κύριος, σαρκωθείς εκ Παρθένου ήμίν επέφανε» και πάλιν, δια να φωτίση τὰ έσκοτισμένα, να συναγάγη τὰ έσκορπισμένα, να ένωση τὸ κτιστὸν με τὸ άκτιστον, να θεώση τὸ ανθρώπινον. Είναι ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων και κύριος τῶν κυρίων, ὁ ὁποῖος γεννᾶται εκ Παρθένου και ένώπιον τοῦ ὁποῖου «πάν γόνου κάμψη έπουρανίων και έπιγείων και καταχθονίων». Τὰ πάντα ένώνονται και καταλλάσσονται και ανακεφαλαιώνονται έν τῷ Χριστῷ, διότι οὗτος ήλθε δια να φέρη ένότητα και ειρήνην, «ίνα ζώην έχωμεν και περισσὸν έχωμεν» (πρβλ. 'Ιωάν. 10,10). Με την ένσάρκωσίν του ὁ Χριστὸς εισέρχεται ὡς άνθρωπος εις πλήρη κοινωνίαν με τὸν Θεὸν και ὡς Θεὸς εις πλήρη κοινωνίαν με τὸν άνθρωπον. Τοιουτοτρόπως γίνεται ὁ πραγματικὸς μεσίτης τῆς ιδιῆς μας κοινωνίας με τὸν Θεόν.

Δι' αὐτὸ και καταδικαζόμενος μέχρι χθὲς εις τὴν άθεον 'Ανατολήν και περιφρονούμενος εις τὴν υλόφρονα Δύσιν, ανακαλύπτεται και πάλιν ὡς ἡ μοναδική έλπίς τῶν ανθρώπων και τὸ μόνον σταθερὸν σημείον προσανατολισμοῦ. Τώρα ποὺ ἡ αλήθεια αὐτὴ έγινε και πάλιν άντιληπτή, πράγματι «χαίρει ἡ κτίσις ὄλη». 'Ερχόμενος πλησίον μας, γίνεται ὡς ένας ἀπὸ ἡμᾶς «χωρὶς άμαρτίας» ('Εβρ. 4,15). «Καινοτομοῦνται φύσεις και Θεὸς άνθρωπος γίνεται' ὅπερ ήν μεμένηκε και ὁ οὐκ ήν προσέλαβεν, οὐ φρυμὸν ὑπομείνας, οὐδὲ διαίρεσιν». «Και μὴ ζήτει πῶς' ὅπου γὰρ βούλεται Θεός, νικάται φύσεως τάξις. 'Ηβουλήθη γὰρ, ήδυνήθη, κατήλθεν, έσωσε, σύνδρομα τὰ πάντα τῷ Θεῷ».

Ἡ 'Εκκλησία του, ἡ ὁποία είναι ἡ προέκτασίς του εις τοὺς αἰῶνας, συνεχίζει τὸ σωτηριῶδες έργον του με τὴν ιδίαν αγάπην και με τὴν ειρήνην του τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν (Φιλ. 4,7). Τὴν αγάπην και τὴν ειρήνην ποὺ είναι τὰ ιδικά του δῶρα εις ὅσους αγωνίζονται να νικήσουν τὸν ἐγωισμόν των και να ὑπερβοῦν τὴν ἀπομόνωσιν τῆς ἀποστασίας.

Αὐτὴ ἡ 'Εκκλησία του με τὴν κατ' έξοχὴν ποιμαντικὴν θεολογίαν της μᾶς δίδει τὸ μέσον πρὸς άντιμετώπισιν τῶν πολλαπλῶν προβλημάτων, τὰ ὁποία μασιζουν σήμερον τὴν ανθρωπότητα εις μίαν ιστορικὴν

ὄσον και κρίσιμον καμπὴν τῆς ιστορίας της. Δια τῆς 'Εκκλησίας, ὅπου θα συναντήσωμεν τὸν Θεάνθρωπον Χριστὸν, τὴν κεφαλὴν της, οὗτος θα χορτάση τοὺς πεινῶντας. Οἱ ζητοῦντες θα εὔρουν. Εἰς τοὺς κρούον-τας ανοιγήσεται. Οἱ αγαπῶντες θα αγαπηθοῦν. Οἱ ἀπεγνωσμένοι θα δεχθοῦν τὴν έπίσκεψιν αὐτοῦ ὡς Νυμφίου. 'Εμμανουήλ σημαίνει ὅτι ὁ Θεὸς είναι μαζί μας. 'Ιησοῦς σημαίνει ὅτι ὁ Θεὸς νικά. Νικᾷ ἡμᾶς, κατατροπώνει τὸ κακόν, τὴν άμαρτίαν, τὸν θάνατον, τὰ πάντα, και ανακαλύπτουμεν τὴν αλήθειαν και τὴν πραγματικότητα αὐτὴν ὡσάν ἀτελεύτητον αγαλλίασιν, ὡσάν τὴν ιδικὴν μας νίκην, τὴν βασιλείαν τῆς αἰωνίου αγάπης και τῆς μακαριότητος.

Ὁ Χριστὸς εἰσήλθεν εις τὴν ανθρωπίνην ιστορίαν, ἐδέχθη ὀλόκληρον τὸ βάρος της, ὄλον τὸν πόνον, ὄλην τὴν φρίκην, και ἐξήλθε νικητῆς και θριαμβευτῆς.

Δι' αὐτὸ και εις 'Εκείνον, και μόνον εις 'Εκείνον, ὀφείλομεν να στραφῶμεν. 'Εκείνος είναι ἡ ὁδὸς και ἡ αλήθεια και ἡ ζωή.

'Εορτάζουμεν Χριστούγεννα και κατακλείομεν έν-τός ὀλίγου τὸ σωτήριον τοῦτο έτος δοξάζοντες τὸν άγιον Θεὸν δι' ὅσα μᾶς έχάρισε κατ' αὐτὸ.

Ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸν εὐχαριστοῦμεν δια πλείστας ὄσας δωρεάς του και ἰδιαίτερος δια τὸ εὐλογημένον προσκύνημά μας εις τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας, τὸ 'Άγιον Ὅρος, και δια τὴν έπίσκεψίν μας εις τὴν μεγαλώνυμον μεγαλόνησον Κρήτην, τῆς ὁποίας ὁ εὐσεβῆς και γενναίόφρων λαὸς εὔρε τὴν εὐκαιρίαν να ἐκδηλώση και διαδηλώση έν-θουσιωδῶς έν τῷ προσώπῳ ἡμῶν τὴν ἀταλάντευτον ἀφοσίωσιν και τὸν πολὺν σεβασμόν του πρὸς τὴν εὐεργέτιδα αὐτοῦ Μητέρα 'Εκκλησίαν. 'Εδοκιμάσαμεν κατὰ τὰ ταξίδια ταῦτα τὴν πνευματικὴν αγαλλίασιν τοῦ ποιμένου, ὅστις βλέπει τὰ πνευματικά αὐτοῦ έγκονα φέροντα κλάδους αγαθοεργίας και δοξάζοντα οὕτω τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν έν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὁ Δομῆτωρ τῆς 'Εκκλησίας εἶθε να στερεοῖ αὐ-τὴν και να προάγη τὸ έργον της και να εὐλογῇ τὰ ἀπανταχοῦ τέκνα της στηριζων αὐτὰ εις τὴν έπιτέλε-σιν τοῦ θείου θελήματος.

Ἡμεῖς δὲ πάντες, έν ἐνὶ στόματι και μιᾷ καρδίᾳ, «αὐτῷ βοήσωμεν, αὐτῷ τὸν ὕμνον εἴπωμεν, σὸν 'Αγ-γέλοις αναμείλποντες' Ἅγιος εἰ Χριστὸς ὁ Θεός, ὁ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσας δόξα σοι».

Χριστούγεννα α' 24β'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ Α'
διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν.

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ*

Στά όσα ήδη έχουμε δημοσιεύσει για τὸ ζήτημα τῆς ἐπιδεινώσεως τῶν σχέσεων τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εἶναι δυνατόν νὰ προστεθοῦν καὶ τὰ ἐξῆς:

13) Ἡ πορεία τοῦ ἐπίσημου διαλόγου μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη κατέστησε συνειδητόν, ὅτι ὁ ἐλπιδοφόρος αὐτὸς διάλογος,

---

Τοῦ κ. Εὐαγγέλου Α. Θεοδώρου
Ὁμοτ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

ποὺ ἀναμφιβόλως εἶναι εὐκαταίω νὰ μὴ ὀδηγηθῆ σὲ ναυάγιο, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη ἱκανοποιητικὴν καρποφορία, ἐὰν δὲν θεμελιώνεται σὲ ἐνιαία Ἐκκλησιολογία, ἐξ ἴσου ἀποδεκτὴ καὶ ἀπὸ τὶς δύο Ἐκκλησίες. Ὅλοι οἱ Ὁρθόδοξοι καὶ οἱ Ρωμαιοκαθολικοί, ποὺ εἶναι μέλη τῆς Διεθνοῦς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ διαλόγου αὐτοῦ, ἔχουν συνειδητοποιήσει τὴν ἀλήθεια αὐτή, ἢ ὁποῖα γίνεται φανερὴ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οἱ πρόσφατες ἐκδηλώσεις τῆς κρίσεως στὶς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν εἶναι ἐπακόλουθα καὶ αἰτιατὰ συμπτώματα τῆς ἰδίας παθολογικῆς γενεσιουργοῦ αἰτίας, δηλαδὴ τοῦ γεγονότος ὅτι ὄχι μόνον ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησιολογία εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἐπίσημη καὶ *de facto* ἐπικρατοῦσα Ρωμαιοκαθολικὴ, ἀλλὰ καὶ ὅτι μέσα στοὺς ἰδίους κόλπους τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ, ἰδίως μετὰ τὴν Β' Σύνοδο τοῦ Βατικανοῦ, γίνονται αἰσθητὰ δύο διαφορετικὰ ἐκκλησιολογικὰ ρεύματα. Τὰ ρεύματα αὐτὰ ἐνεργοποιήθηκαν καὶ ἔγιναν ἰδιαίτερος ἐκδηλὰ στὶς πρόσφατες ἀντιδράσεις τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ἀπέναντι στὶς πανορθόδοξες αἰτιάσεις γιὰ τὴν ἐπεκτατικὴ πολιτικὴ τοῦ Βατικανοῦ καὶ γιὰ τὴν ἀπαρά-

δεκτη, ἐκ μέρους τῆς «Ἁγίας Ἐδρας», ἐνθάρρουνσι καὶ ἐνίσχυσι τῆς ἀντορθοδόξου δραστηριότητος τῶν Οὐνιτῶν ἰδίως στὶς πρώην κομμουνιστικὲς χώρες. Οἱ ρωμαιοκαθολικὲς αὐτὲς ἀντιδράσεις φανερώνουν, —τουλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ στὴ στάσι ἀπέναντι στὴν Ὁρθοδοξία καὶ ἀπέναντι στὶς Οὐνιτικὲς Ἐκκλησίες—, τὴ χρῆσι μιᾶς διπλῆς καὶ ἀντιφατικῆς Ἐκκλησιολογίας, μέσα στὴν ὁποία οὐσιαστικῶς προβάλλονται καὶ ἀλληλοαναιροῦνται δύο προϋπάρχουσες καὶ συνυπάρχουσες διαφορετικὲς ἐκκλησιολογικὲς τάσεις.

Καὶ οἱ δύο αὐτὲς τάσεις ἐκδηλώθηκαν καὶ διατυπώθηκαν στὴ Β' Σύνοδο τοῦ Βατικανοῦ, ἢ μὲν πρώτη κυρίως στὸ «Διάταγμα περὶ τοῦ Οἰκουμενισμοῦ» (*Decretum de Oecumenismo*), ποὺ ἀρχίζει μὲ τὶς λέξεις «Unitatis Redintegratio»¹²⁰, ἢ δὲ δευτέρω στὸ «Διάταγμα περὶ τῶν Καθολικῶν Ἀνατολικῶν (=Οὐνιτικῶν) Ἐκκλησιῶν» (*Decretum de Ecclesiis Orientalibus Catholicis*), ποὺ ἀρχίζει μὲ τὶς λέξεις «Orientalium Ecclesiarum instituta»¹²¹. Πρὸς δόξαν τῶν στρατηγικῶν ἐλιγμῶν μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς, ποὺ ἔχει πρόσωπον Ἰανοῦ καὶ προσπαθεῖ νὰ συμβιβάσῃ καὶ ἐναρμονίσῃ τὶς πολωτικὲς καὶ διαλεκτικὲς ἀντιθέσεις μεταξὺ ἀφ' ἐνὸς τοῦ ἀνανεωτικοῦ οἰκουμενικοῦ ρεύματος καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν ἐπιδιώξεων τῆς Γραμματείας τοῦ Κράτους τῆς «Ἁγίας Ἐδρας», καὶ τὰ δύο αὐτὰ Διατάγματα μὲ τὶς διαφορετικὲς ἐκκλησιολογικὲς ἀπόψεις δόθηκαν στὴ δημοσιότητα ἀπὸ τὸν τότε Πάπα Παῦλο ΣΤ' τὴν ἰδίαν ἡμέρα, ἀφοῦ μάλιστα προηγουμένως εἶχεν ἐπιτευχθῆ συμφωνία τῶν μελῶν τῆς Συνόδου, ὅτι ἡ δημοσίευσις τοῦ δευτέρου ἦταν ἢ προϋπό-

120. *Acta Apostolicae Sedis* 57(1965) 90–112.

121. Ἐνθ' ἄνωτ. 57(1965) 76–89.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 693 τοῦ ὑπ' ἀρ. 18/1992 τεύχους.

θεσις γιὰ νὰ καταστή δυνατὴ καὶ ἡ δημοσίευσις τοῦ πρώτου¹²². Τὸ χαρακτηριστικὸν ἐπίσης εἶναι ὅτι ὁ σημερινὸς Πάπας στὶς διάφορες ἐπιστολὰς ἢ ὁμιλίαις του, — ἀναλόγως πρὸς τοὺς ἀποδέκτες καὶ ἀναλόγως πρὸς τὰ διαφορετικῆς κατευθύνσεως σχέδια τῶν σχετικῶν κειμένων, πὺ ἐτοιμάζονται γι' αὐτὸν ἀπὸ τὰ διάφορα Γραφεῖα τῶν Ποντιφικῶν Συμβουλίων καὶ Ἐπιτροπῶν —, παρουσιάζεται νὰ ἐκπροσωπῇ ἄλλοτε τὴν μία ἐκκλησιολογικὴ τάσι καὶ ἄλλοτε τὴν ἄλλη. Μάλιστα σὲ κείμενά του, πὺ ἔχομε ἤδη μνημονεύσει, ἀντικρούει κατ' ἄμεσον ἢ ἔμμεσο τρόπο ἐπικρίσεις γιὰ τὴν ἐκκλησιολογικὴν τάσι τοῦ δευτέρου Διατάγματος περὶ τῶν Οὐνιτικῶν Ἐκκλησιῶν, προβάλλων τὴν Ἐκκλησιολογία τοῦ πρώτου Διατάγματος περὶ Οἰκουμενισμοῦ. Σὲ ἄλλα κείμενά του, ἐνῶ ἐπικαλεῖται καὶ προβάλλει τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου Διατάγματος, κατ' οὐσίαν τὸ ἀποδυναμώνει τελείως, προβάλλων συγχρόνως τὶς οὐσιαστικῶς ἀντιτιθέμενες σ' αὐτὸ ἐκκλησιολογικὰς θέσεις τοῦ δευτέρου Διατάγματος.

Ἐν παρεκβάσει ἄς ἐπιτραπῇ νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ γράφων θέλει νὰ πιστεύη, ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ ἐκδήλωσι προθέσεως ὑποκρισίας, διπλοπροσωπίας καὶ ἐλλείψεως εὐλικρινείας ἐκ μέρους τοῦ Ρωμαίου Ποντίφηκος, ἀλλὰ γιὰ ἐγκλωβισμό καὶ αἰχμαλωσία του στὸ πλέγμα τῶν ἐκ τοῦ Μεσαίωτος προερχομένων διπλωματικῶν μηχανισμῶν, οἱ ὅποιοι χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ «ὠρισμένους κύκλους ἐντὸς τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας» καὶ γι' αὐτὸ ἔχουν κατακριθῆ ἀπὸ τὴν Σύναξι τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τὴν ὁποία συνεκάλεσεν ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς

Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος¹²³. Ἀπὸ τοὺς μηχανισμοὺς αὐτοὺς ἀγωνίζονται ἀξιεπαίτως νὰ ἐλευθερώσουν τὴν Ἐκκλησία τους πολλοὶ διακεκριμένοι καὶ φωτισμένοι Ρωμαιοκαθολικοὶ, οἱ ὅποιοι — χωρὶς νὰ ἀποβάλλουν τὴν ἀφοσίωσί τους στὴν τροφὸν τους Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία — ἐκδηλώνουν τὶς φιλορθόδοξες καὶ γνησίως οἰκουμενικὰς προθέσεις των ἐν μέσῳ ἀληθινῶν συμπληγᾶδων καὶ μέσα σὲ περιορισμένα ὄρια καὶ πλαίσια ἐλευθερίας, πὺ διαγράφονται καὶ ἀναγνωρίζονται σ' αὐτοὺς ἀπὸ τὴν συγκεντρωτικὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησίν τους. Οἱ Σεπτοὶ Προκαθημένοι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ οἱ Ἱερῆς Σύνοδοι αὐτῶν, πὺ ὑπὸ τὴν ἐνοποιήσιν τῆς Πρωτοθρόνου μέσα στὴν Ὁρθοδοξία Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔχουν τὸν τελικὸν λόγο γιὰ τὸ μέλλον τοῦ ἐπισήμου διμεροῦς διαλόγου, θὰ ἤμποροῦσαν νὰ ἐκλάβουν τὸ αἶτημα γιὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν φωτισμένων αὐτῶν ΡΚαθολικῶν ὡς ἀποχρῶντα λόγον συνεχίσεως πρὸς χάριν αὐτῶν καὶ μὲ αὐτοὺς διαλόγου ἀληθείας καὶ ἀγάπης.

Ἡ πρώτη ἐκ τῶν δύο ρωμαιοκαθολικῶν ἐκκλησιολογικῶν τάσεων προβάλλει τὴν «Ἐκκλησιολογία τῆς κοινωνίας», κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς ὡς «ἀδελφὴ Ἐκκλησία», πὺ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐπανευαγγελισμοῦ, διότι ἠμπορεῖ αὐτοδυνάμως νὰ μεταδίδη τὴ Χάρι τῶν Μυστηρίων καὶ νὰ τελεσιουργῇ τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας. Γι' αὐτὸ διακηρύχθηκε — ὅπως εἶδαμε — καὶ ἀπὸ διαπρεπεῖς Ρωμαιοκαθολικοὺς, λ.χ. στὸ Freising ἢ στὴν Agiccia (Ρώμη), ὅτι ἡ Οὐνία πρέπει νὰ ἀπορριφθῇ ὡς μέθοδος καὶ ὡς «μοντέλο» ἀναζητήσεως τῆς ἐνότητος.

Ἡ δευτέρα ἐκ τῶν δύο σημερινῶν ρωμαιοκαθολικῶν ἐκκλησιολογικῶν τάσεων εἶτε ἀντιπαρέρχεται μὲ σιγὴ τὶς ἐναντίον τοῦ θεσμοῦ τῆς Οὐνίας διακηρύξεις τοῦ Frei-

122. Emmanuel Lanne, Présentation du Colloque de Chevetogne 1992, περ. Irénikon 3(1992) 309-310: «Vatican II a produit le même jour deux documents, deux décrets. L'un sur l'œcuménisme Unitatis redintegratio... Un second texte, le décret sur les Églises catholiques Orientalium Ecclesiarum... La publication du second a été la condition qui rendait possible celle du premier...».

123. Ἀνακοίνωσις τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, Φανάρι, Μάρτιος 1992.

ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ*

'Αγαπητοί μου Έλληνες και 'Ελληνίδες,
παιδιά της 'Εκκλησίας μας,

Στὰ τεχνητὰ και νόθα «ἀδιέξοδα» πού έτεχνούρησαν οί άνιστόρητοι και σιγματισμένοι κάπηλοι τής έλληνικότατης Μακεδονίας μας, σύσσωμοι σήμερα οί Πανέλληνες «ώς φωνή ύδάτων πολλών» έξαγγέλλουμε και βροντοφωνάζουμε στους κιβδηλους παραχαράκτες τής 'Ιστορίας μας, στον κόσμο όλόκληρο, στους ίσχυρους τής γής, στους γείτονες και τους Διεθνείς 'Οργανισμούς, την πανάρχαια και από τὰ βάθη χρόνων άμνημονεύτων, ιστορική διακήρυξη:

«Έλλάς έστι και ή Μακεδονία» (Στράβων).

Κάτω λοιπόν τὰ χέρια, τὰ ύπουλα χέρια, σήμερα μὲν γύρω από τὸ όνομα, αύριο δέ, γύρω από τὰ χώματα, τὰ ιερά και ένδοξα και έλληνικότατα χώματα τής Μακεδονίας μας.

Τὰ φωνάζουμε σήμερα αυτό για νὰ τὰ άκούσουν όσοι άδίστακτοι έμποροι άρρωστημένων πολιτικών επιδιώξεων, παζαρεύουν την άδιαπραγμάτευτη γή των πατέρων μας. Όσοι μὲ τὰ καμώματά τους κατακρουρογούν την 'Ιστορία και άτιμάζουν την ίδια την άλήθεια.

'Εντροπή! Αίσχος στο τόλμημα και άνοσιούρηγμα των πλαστογράφων τής Μακεδονίας μας, πού σαν κοινοί

άπατεώνες κάνουν παραχάραξη τής 'Ιστορίας, κλοπή δηλαδή του όνόματος τής Μακεδονίας, εις την όποιαν διαβάς ό Μέγας των έθνών 'Απόστολος, έκήρυξε στον 'Ελληνισμό τον λόγον τής άληθείας.

Η 'Εκκλησία μας ή 'Ορθόδοξη, Μάνα στοργική, «κιβωτός και σώτεια του γένους μας», όλόκληρος ό ιερός Κλήρος δίπλα στον φιλόπατρι Λαό, στρέφεται την ώρα αυτή στα όποια Διεθνή Συμβούλια, είτε στο 'Εδιμβούργο, είτε όπου γής διασκέπτονται, και ζητεί άπερίφραστα την άναγνώριση και προάσπιση των άκαταλύτων ιστορικών μας δικαίων, ζητεί γενναιότητα, ζητεί άποφάσεις, πού θα είναι επανάληψη τής ιστορικής φωνής:

«Έλλάς έστι και ή Μακεδονία»

Η Μακεδονία μας είναι 'Ελληνική!!!

Κάθε άλλη φωνή ή άποφάσεις θα είναι στίγμα, άτιμία και όνειδος. Θα είναι φωνή άπαράδεκτη και έγκληματικός ιστορικός βιασμός.

Όλοι λοιπόν ένωμένοι μὲ μιὰ ψυχή και μιὰ καρδιά, όλοι μαζί μὲ την Κ.Ε.Δ.Κ.Ε. για την 'Ελλάδα μας, για την Μακεδονία μας, την έλληνικότατη, την άθάνατη. 'Αξιζει κάθε θυσία!

Είμαστε όλοι έτοιμοι για κάθε θυσία.

ΖΗΤΩ Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΜΑΣ!

ΖΗΤΩ Η ΑΘΑΝΑΤΗ ΕΛΛΑΔΑ ΜΑΣ!

Μὲ πατρικές ευχές και εύλογίες

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

† Ο ΑΘΗΝΩΝ ΣΕΡΑΦΕΙΜ

* Μήνυμα του Μακ. 'Αρχιεπισκόπου, τὸ όποίον, παρουσία Αυτού, ανέγνωσεν ό Πρωτοσύγκελλος τής 'Ι. 'Αρχιεπισκοπής άρχιμ. κ. 'Αλέξιος Βρυώνης, κατά τὸ πανατικόν Συλλαλήτηριον τής 10ης Δεκεμβρίου 1992 εις τὸ Πεδίον του 'Αρεως.

sing ή τής Ariccia (Ρώμης), είτε τις παραθεωρεί επιδεικτικώς και τις ύπερφαλαγγίζει περιφρονητικώς. Τοῦτο άποδεικνύεται από τὸ ότι τόσοσ ό Πάπας, όσον και άλλοι άξιωματούχοι του Βατικανού συνεχίζουν νὰ ευχονται και νὰ προωθούν την άνθησι, την πρόοδο και την καρποφορία τής —κατ' ουσίαν άντροθοδόξου— δράσεως των Ούνιτικών 'Εκκλησιών, οί όποιες δέχονται την λατινική άποψη περι του παπικού πρωτείου κυριαρχίας, πού κατά κοινήν όμολογία είναι σε τελευταία άνάλυσι ή σπουδαιότερα αίτία του συνεχιζόμενου χωρισμού των δύο 'Εκκλησιών.

Για τή διπλή και άντιφατική ρωμαιοκαθολική εκκλησιολογική θεώρησι του Ούνιτισμού χαρακτηριστική είναι και ή άντικειμενική και θαρραλέα επισήμανσις, την όποία έκαμε προσφάτως ό διαπρεπής βέλγος ρωμαιοκαθολικός θεολόγος Emmanuel Lanne

σε εισήγησί του στο Δεύτερο Οίκουμενικό Colloquium τής Chevetogne (Βέλγιο). Στο συνέδριο αυτό, πού άσχολήθηκε περι την έξέτασι των Ούνιτικών 'Εκκλησιών από τη σκοπιὰ του αίτήματος τής χριστιανικής ένότητος, ό πατήρ Lanne όμίλησεν επί του θέματος: «Παρουσίασις του Colloquium τής Chevetogne 1992: Οί Καθολικές 'Ανατολικές 'Εκκλησίες και ό Οίκουμενισμός. Οί εκκλησιολογικές άπόψεις του θέματος»¹²⁴. 'Επειδή στη σειρά των άρθρων αυτών ό γραφών προτιμᾶ συχνά χάριν άντικειμενικότητος νὰ δίδη τον λόγο σε διαπρεπείς ρωμαιοκαθολικούς θεολόγους, ᾶς επιτραπή στο έπόμενο άρθρο μας νὰ καταστήση γνωστά στους άναγνώστες τής «'Εκκλησίας» μερικά χαρακτηριστικά σημεία τής πολυ ενδιαφερούσης εισηγήσεως αυτής. (Συνεχίζεται)

124. Emmanuel L a n n e , ένθ' άνωτ., σσ. 307-324.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αριθμ. Πρωτ.: 4227
Διεκπ.: 1717

Αθήνησι τῆ 16ῃ Δεκεμβρίου 1992

— ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 2545 —

Πρὸς
τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἰδιαίτερον ἐπιδεικνύουσα μέριμναν ὑπὲρ τῶν ἐγγύς τε καὶ μακρὰν καὶ ἀείποτε κηδομένη τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς διαβιούντων ὁμογενῶν, ἀπεφάσισεν προσφάτως τὴν ἀποστολὴν Συνοδικῆς ἀντιπροσωπείας πρὸς τοὺς ἐν ταῖς χώραις τῆς πρώην Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ὁμαίμονας ἀδελφούς, τοῦτο μὲν πρὸς ἔκφρασιν τῆς πρὸς αὐτοὺς συμπαραστάσεως τῆς Ἐκκλησίας, τοῦτο δὲ διὰ τὴν ἐπιτόπιον συλλογὴν στοιχείων ἀφωρῶντων εἰς τὴν ἐπανασύνδεσιν τῶν μετὰ τῆς Μητρὸς Πατρίδος.

Κατὰ τὴν αὐτόθι γενομένην ἐπίσκεψιν διεπιστώθη ὅτι διακαῆς πόθος καὶ ἐπιθυμία τῶν ἐκεῖσε ἐγκατεστημένων Ἑλλήνων τυγχάνει ἡ λειτουργία ἑλληνικῶν σχολείων καὶ ἑλληνοφῶνων ὀρθοδόξων ναῶν, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἑλληνοπρεποῦς ἀγωγῆς τῆς νεότητος καὶ τοῦ ὀρθοδόξου καταρτισμοῦ τῆς μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ ἐκεῖσε ἐπὶ ἰκανὰς δεκαετίας κρατήσαντος ἀθεϊστικοῦ καθεστώτος. Δυστυχῶς αἱ ὑφιστάμεναι τό γε νῦν συνθήκαι διαβιώσεως τοῦ ἐκεῖ ἑλληνικοῦ στοιχείου ὑστεροῦσιν ἐναντι τῶν ἐνταῦθα καὶ οὐδαμῶθεν ἐπιτρέπουσι τὴν ἐξ ἰδίων ἀνασύνταξιν καὶ δραστηριοποίησιν τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκόμενου.

Πρὸς τούτοις, ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν Συνεδριὰν Αὐτῆς τῆς 3ῆς ὑπερμεσοῦντος μηνὸς Δεκεμβρίου λήγοντος ἔτους, Συνοδικῶς διασκεψαμένη ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ πρὸς μερικὴν ἰκανοποίησιν τῶν ἐν τοῖς ὑπερθεν διαλαμβανομένων, ἔγνω τὰ ὡς κάτωθι:

1. Ὅπως διενεργηθῶσι τὰ δέοντα παρὰ ταῖς ἀρμοδίαις πολιτειακαῖς ἀρχαῖς διὰ τὴν ἴδρυσιν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ ἀπόσπασιν ἐκεῖσε διδασκάλων ἢ καὶ κατάρτισιν τοιοῦτων ἐκ τοῦ ὁμογενειακοῦ πληθυσμοῦ.

2. Ὅπως χορηγηθῶσι ἐκκλησιαστικαὶ ὑποτροφίαι εἰς ἑλληνογενεῖς κληρικούς ἢ ὑποψηφίους κληρικούς διὰ Θεολογικὰς σπουδὰς ἐν τῇ ἡμεδαπῇ.

3. Ὅπως πρωτοβουλία τῶν κατὰ τόπους Ἱερῶν Μητροπόλεων χορηγηθῶσι ὑποτροφίαι εἰς ὁμογενεῖς ὑποψηφίους κληρικούς διὰ τὴν φοίτησίν των εἰς ἐκκλησιαστικὰ γυμνάσια καὶ λύκεια τῆς ἡμεδαπῆς.

4. Ὅπως κατὰ τὰς θερινὰς περιόδους φιλοξενοῦνται ὁμάδες ὁμογενῶν νέων εἰς ἐκκλησιαστικὰς κατασκηνώσεις τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων καὶ τοῦτο ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἐκμαθήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ γνωριμίας τῶν φιλοξενουμένων μετὰ τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν παραδόσεων.

5. Ὅπως προταθῆ εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ριζάρειον Σχολὴν ἡ λειτουργία ταχυρρυθμοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου παρ' αὐτῇ, διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ὁμογενῶν, οἵτινες θέλωσι καλύψῃ προσεχῶς τὰς ὑφισταμένας ἀνάγκας ἑλληνομαθῶν ἱερέων καὶ διδασκάλων.

6. Ὅπως κατὰ τὴν κρίσιν καὶ σύνεσιν τῶν κατὰ τόπους Σεβ. Μητροπολιτῶν καὶ πρὸς θεραπείαν τῶν θρησκευτικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐν τῇ ἡμεδαπῇ παλιννοστούντων ἐκ τῆς πρώην Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ὁμογενῶν ἐπιτραπῆ ἢ χρῆσις τοῦ παλαιοῦ ἡμερολογίου καὶ τοῦ ρωσικοῦ τυπικοῦ ἐν τισὶ ναοῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν παροικίας.

Δεδομένης τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης καλύψεως τῶν ἐν τοῖς ὑπερθεν διαλαμβανομένων, παρακαλοῦμεν διὰ τὴν ὀλόθυμον καὶ ἐνεργὸν συμπαραστάσιν πρὸς τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος ἀδελφούς, αἱ πρὸς οὐς ἐκδηλώσεις ἀγάπης καὶ ἀρρωγῆς θέλωσι συντελέσει εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ἐθνικοῦ των φρονήματος καὶ τῆς ἑλληνορθοδόξου παραδόσεώς των.

- † Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος
- † Ὁ Μεγάρων καὶ Σαλαμίνοσ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
- † Ὁ Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ
- † Ὁ Χαλκίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ
- † Ὁ Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων ΚΛΕΟΠΑΣ
- † Ὁ Παροναξίας ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ
- † Ὁ Νέας Σμύρνης ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ
- † Ὁ Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ
- † Ὁ Καστορίας ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
- † Ὁ Κίτρους καὶ Κατερίνης ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ
- † Ὁ Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεστιάδος ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ
- † Ὁ Μυτιλήνης, Ἐρεσσοῦ & Πλωμαρίου ΙΑΚΩΒΟΣ
- † Ὁ Λήμνου ΙΕΡΟΘΕΟΣ

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
Ἀρχιμ. Δαμασκηνὸς Καρπαθάκης

— ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 2546 —

Πρωτ.: 4230
 'Αριθμ. Διεκπ.: 1719

Αθήνησι τῆ 16ῃ Δεκεμβρίου 1992

Πρὸς
 Τὸ Χριστεπώνυμον Πλήρωμα
 τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος βαθύτατα ἀνησυχούσα διὰ τὴν εὐρείαν ἐξάπλωσιν τῆς μάστιγος τῶν ναρκωτικῶν εἰς τὴν ἐποχὴν μας καὶ ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ ἀνυστάκτου ἐνδιαφέροντός Της διὰ τοὺς νέους τῆς πατρίδος μας, θεωρεῖ ὅτι οἱ νέοι μας διέρχονται σήμερον μίαν πολὺ σοβαροτέραν ἀπ' ὅ,τι ἐπιτρέπει ἡ ἡλικία τους κρίσιν, ὀφειλομένην εἰς τὰς κοινωνικὰς μεταλλαγὰς αἱ ὁποῖαι συντελοῦνται μὲ καλπασμόν, εἰς τὰς ἰδεολογικὰς ἀνακατατάξεις, ἀλλὰ καὶ τὴν σύγχυσιν, τὴν ἀμφισβήτησιν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν ἢ ὁποῖα γενικῶς κυριαρχεῖ. Ἡ ἀνεργία, ὁ ἐκφυλισμὸς καὶ ἐκχυδαῖσμὸς τοῦ δημοσίου βίου, ὁ ἀμοραλισμὸς, ὁ παρασιτισμὸς, ὁ εὐκόλος πλουτισμὸς, ἡ προκλητικὴ περιφρόνησις τῶν ἠθικῶν ἀξιών εἰς τὰς ἡμέρας μας, πλήττουν εὐρέως τὴν νεολαίαν. Τὰ ναρκωτικὰ δεικνύουσιν ἐν ἐσωτερικόν πρόβλημα. Ἐμφαίνουσιν τὴν ἀπουσίαν νοήματος διὰ τὴν ζωὴν. Εἶναι ἴσως τραγικὴ καὶ ἀνεπιτυχὴς προσπάθεια ἐξευρέσεως αὐτοῦ τοῦ νοήματος, προσπάθεια διαφυγῆς ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδον τὸ ὁποῖον ὑφίσταται ἡ σύγχρονος κοινωνία καὶ ἐπιπλέον προσπάθεια κατασκευῆς ἐνὸς τεχνιτοῦ καὶ ἀπατηλοῦ παραδείσου. Ἡ ἀπώλεια τοῦ Παραδείσου δημιουργεῖ τὴν ἐπιθυμίαν κατασκευῆς ἐνὸς ἐπιπλάστου τοιοῦτου.

Κυρία αἰτία τῆς ἐξάπλωσεως τῆς σημερινῆς μάστιγος τῶν ναρκωτικῶν εἶναι ὁ ἐγωῖσμὸς καὶ ἡ περιέργεια νὰ δοκιμάσουν οἱ νέοι ἄλλους τρόπους ψυχαγωγίας, καθὼς καὶ ἡ ἀπόδρασις καὶ ἡ φυγὴ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἡ διαφυγὴ εἰς τὸν ἀπατηλὸν κόσμον τῆς φαντασίας, γεγονὸς δημιουργοῦν τὴν σχιζοφρένειαν καὶ τὸ αἶσθημα τῆς ἀπομονώσεως. Οἱ σύγχρονοι νέοι αἰσθάνονται ἀπογοήτευσιν ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν κοινωνίαν. Πολυλάκις ἡ λήψις ναρκωτικῶν εἶναι κίνησις ἀπογνώσεως. «Ὁταν τὰ ἀρχέτυπα ἠφάνισται, τότε οὐδὲ οἱ νέοι γίνονται θαυμαστοὶ» (Ἱερὸς Χρυσόστομος). Ἡ συμβατικὴ οἰκογένεια ὅπου κυριαρχοῦν ὁ ἀτομισμὸς, οἱ διαπληκτισμοί, ὁ ἀγὼν ἐπικρατήσεως μεταξὺ τῶν γονέων – συζύγων καὶ τὸ διαζύγιον δημιουργοῦν τὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀναζήτησιν τῶν ναρκωτικῶν. Συνήθως οἱ νέοι μας μεγαλάνουν εἰς ἐν ἀπατηλὸν καὶ νοσηρὸν θερμοκήπιον, ὅπου ἄλλοτε ὑπάρχει ἐντονος καταπίεσις καὶ ἄλλοτε ἀχαλίνωτος ἐλευθερία καὶ ἀσυδοσία. Τὸ ὄραμα τὸ ὁποῖον βιοῦται εἰς πολλὰς συγχρόνους οἰκογενεῖας μιὰς καταναλωτικῆς κοινωνίας καὶ ἡ ὥθησις τῶν νέων διὰ τὴν συνεχῆ κατανάλωσιν ὑλικῶν ἀγαθῶν καθὼς καὶ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς καὶ τῶν μορφωτικῶν προτύπων δημιουργοῦν πολλὰς ψυχικὰς ἀνωμαλίας.

Τὸ πρόβλημα τῆς σημερινῆς νεολαίας εἶναι νὰ ἀπεγκλωβισθῆ ἀπὸ τὴν πρακτικὴν τὴν ὁποῖαν ἐδιδάχθη ἀπὸ τοὺς πατέρας τῆς, νὰ τάμη νέας ὁδοὺς ἀνατάξεως καὶ νὰ υἱοθετήσῃ νέον τρόπον ζωῆς ἐγγυώμενον τὴν αὐθεντικότητα τῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν γνησιότητα τῆς ποιότητος.

Ταῦτα μόνον ἡ Ἐκκλησία ὡς θεανθρώπινος ὄργανισμὸς καὶ Σῶμα Χριστοῦ παρέχει. Μόνον ἡ Ἐκκλησία νοη-

ματίζει τὴν ζωὴν, δίδει τὴν δυνατότητα νὰ ἀγαπᾶ τις ἀληθινὰ καὶ θεραπεύει τὴν βασικὴν αἰτίαν ἀναζητήσεως τῶν ναρκωτικῶν. Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι καταφεύγουν εἰς τὰ ναρκωτικὰ κλείνονται ἐρμητικὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν των. Τὰ νεανικὰ προβλήματα ὅπως ἡ μοναξιά, ἡ λογοκρατία, ὁ ψυχισμὸς, ἡ ἀλήθεια, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἐλευθερία, ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη μόνον διὰ καὶ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας δύνανται νὰ ἀντιμετωπισθοῦν. Εἰς αὐτὰ ἡ Ἐκκλησία προβάλλει τὴν ἀγάπην ἢ ὁποῖα δὲν εἶναι ἀπλὸς συναισθηματισμὸς, οὔτε ἐπιπολαία ἐκφρασις παροδικοῦ ἐνθουσιασμοῦ.

Μόνον μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ἀγάπη ξεκινᾷ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἐπεκτείνεται εἰς τὸν ἄνθρωπον. Μόνον ἡ Ἐκκλησία ταυτίζει τὸν συνάνθρωπόν μας μὲ τὸν Θεόν. Μακρὰν τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτὴ ἡ ἀγάπη ἀλλοτριούται, καθίσταται ἐγωῖσμὸς, κατακυριεύσις, καταδυνάστευσις, ἐπίπλαστος εὐγένεια, πρόσχημα διὰ τοῦ ὁποῖου καλύπτονται ἀνομολόγητοι πόθοι καὶ στόχοι. Ἡ ἀγάπη ὅπως βιοῦται εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας ὡς κοινωνία προσώπων καὶ μέθεξις εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν μυστηρίων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ ἐκπεφρασμένη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ μόνος τρόπος λυτρώσεως τῶν νέων μας ἀπὸ τὴν μάστιγα τῶν ναρκωτικῶν. Ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησιαστικὴ ἀγωγή δὲν ἀποβλέπει ἀπλῶς νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ τὰ ναρκωτικὰ, ἀλλὰ νὰ μᾶς ἐνώσῃ μὲ τὸν Θεόν, νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὰ ἀδιέξοδά μας καὶ μὲ τὴν ἀναπλαστικὴν καὶ μεταμορφωτικὴν τῆς δύναμιν νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ.

Πρὸς τοῦτους, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, τὸ Ὑπουργεῖον Ὑγείας καὶ Προνοίας καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς διενεργοῦσι ἀπὸ 30ῆς Ἰανουαρίου μέχρι καὶ 3ῆς Φεβρουαρίου 1993 «Πανελλήνιον Ἐρανὸν ὑπὲρ τοῦ Ἀντιναρκωτικοῦ Ἀγώνος», τὸ προῖον τοῦ ὁποῖου διατεθήσεται διὰ τὸν ὡς ἄνω σκοπὸν. Παρακαλοῦμεν, ὅθεν, ὅπως ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ ἕκαστος ἐξ ὑμῶν συμβάλῃ, εἴτε ἐξ ἐπόψεως ἠθικῆς εἴτε ἐξ ἐπόψεως ὑλικῆς, διὰ τὴν ἐπιτυχὴ τελεσφόρησιν τῆς προσπάθειάς ταύτης, καθ' ὅτι οἱ ἀγαθοὶ καρποὶ τῆς εἶναι ὑπόθεσις καὶ προσδοκία ὄλων μας, δεδομένου ὅτι ὁ διαβρωτικὸς κίνδυνος τῶν ναρκωτικῶν, ἀπειλητικὸς ἤδη, κρούει τὸν κώδωνα τῆς θύρας καὶ τῆς ἰδικῆς μας οἰκογενείας.

Ἡ δὲ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

- † Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος
- † Ὁ Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
- † Ὁ Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ
- † Ὁ Χαλκίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ
- † Ὁ Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων ΚΛΕΟΠΑΣ
- † Ὁ Παροναξίας ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ
- † Ὁ Νέας Σμύρνης ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ
- † Ὁ Ἐδέσσης, Πέλλης & Ἀλωπίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ
- † Ὁ Καστορίας ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
- † Ὁ Κίτρους καὶ Κατερίνης ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ
- † Ὁ Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεσιτιάδος ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ
- † Ὁ Μυτιλήνης, Ἐρεσσού & Πλωμαρίου ΙΑΚΩΒΟΣ
- † Ὁ Λήμνου ΙΕΡΟΘΕΟΣ

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς Ἀρχιμ. Δαμασκηνὸς Καρπαθάκης

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΣ ΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΠΑΡΟΙΚΙΑΣ ΤΗΣ ΠΡΩΗΝ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΙΕΡΑΝ ΣΥΝΟΔΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Μακαριώτατε Πρόεδρε,
Σεβασμιώτατοι Σύεδροι,

Κατόπιν σεπτής Συνοδικής απόφασεως ληφθείσης την 12.12.1991 και κοινοποιηθείσης εις ἡμᾶς διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 3224/29.9.92 ἐγγράφου, οἱ ὑποσημειούμενοι Μητροπολίται Ζακύνθου Παντελεήμων καὶ Νικοπόλεως Μελέτιος ἐπεσκέφθησαν μετὰ τοῦ ἐντιμοτάτου Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Γεωργίου Παπακωνσταντίνου, ὡς ἐκπροσώπου τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀπὸ 5 ἕως 12 Ὀκτωβρίου 1992, τὰς ἐλληνικὰς Παροικίας τῆς τέως Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιτοπίου ἐξετάσεως τῶν συνθηκῶν καὶ τῶν προβλημάτων ὑπὸ τὰς ὁποίας διατελοῦν οἱ ἐκεῖ διαβιούντες ὁμογενεῖς καὶ τῆς διερευνησεως τοῦ τρόπου ἐκφράσεως ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς συμπαραστάσεως τῆς Ἐκκλησίας μας πρὸς αὐτούς.

Ἀνεχωρήσαμεν ἐξ Ἀθηνῶν ἀεροπορικῶς τὴν μεσημβρίαν τῆς Δευτέρας 5ης Ὀκτωβρίου καὶ ἀφίχθημεν αἰσίως, σὺν Θεῷ, αὐθιμερὸν εἰς τὴν Μόσχαν. Εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τῆς ρωσικῆς πρωτεύουσας μᾶς ὑπεδέχθησαν ἐκπρόσωποι τῆς ἐλληνικῆς Πρεσβείας καὶ ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ὁ ὁποῖος μᾶς ὠδήγησεν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον Δανιηλόφσκυ, ἀνήκον εἰς τὴν ρωσικὴν Ἐκκλησίαν παραχωρηθὲν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὸ ρωσικὸν Κράτος, ὅπου καὶ κατελύσαμεν. Τὴν ἐπομένην, 6ην Ὀκτωβρίου, εἶχομεν σύντομον συνάντησιν μετὰ τοῦ Μακαριώτατου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ἀλεξίου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξεθέσαμεν τὸν σκοπὸν τοῦ ταξιδίου μας καὶ ἐλάβομεν τὴν εὐλογίαν του διὰ τὴν ἐκπλήρωσίν του, καὶ παρηκολουθήσαμεν ἑορταστικὴν ἐκδήλωσιν μετὰ ὁμιλίας τοῦ Πατριάρχου, τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως, τοῦ Δημάρχου Μόσχας καὶ ἄλλων ἐπισήμων, διὰ τὴν συμπλήρωσιν ἐξακοσίων ἐτῶν (1392-1992) ἀπὸ τῆς ἐκδημίας τοῦ ὁσίου Σεργίου, ἰδρυτοῦ τῆς Λαύρας τοῦ Ζαγκόρσκ καὶ μεγάλου ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ἀνδρὸς τῆς Ρωσίας. Ὁ Πατριάρχης Μόσχας μετὰ τὴν ἐκδήλωσιν μᾶς προσεκάλεσε νὰ συμμετάσχωμεν καὶ εἰς τὴν πανήγυριν πρὸς τιμὴν τοῦ ὁσίου Σεργίου εἰς τὴν Λαύραν τοῦ Ζαγκόρσκ καὶ εἰς τὸ συνοδικὸν καὶ πατριαρχικὸν συλλεῖτουργον, τὴν Πέμπτη 8ην Ὀκτωβρίου, καὶ ἀπεδέχθημεν, εὐχαριστήσαντες αὐτόν, τὴν πρόσκλησίν του. Τὸ μεσημέρι τῆς ἰδίας ἡμέρας, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ ἐξο-

χωτάτου Πρέσβεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Μόσχαν κ. Ἡλία Γούναρη, παρεκαθήσαμεν εἰς γεῦμα εἰς τὴν Πρεσβείαν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἑλληνος Ὑπουργοῦ Δημοσίας Τάξεως κ. Θεοδ. Ἀναγνωστοπούλου, εὐρισκομένου διὰ ὑπηρεσιακοὺς λόγους εἰς τὴν ρωσικὴν πρωτεύουσαν. Εἰς τὸ γεῦμα παρεκάθησαν καὶ ὁ ὁμόλογός του Ὑπουργός, καθὼς καὶ ὁ Ὑφυπουργός τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι. Μετὰ τὸ γεῦμα συνειργάσθημεν μετὰ τοὺς ἀρμοδίους τῆς ἐλληνικῆς Πρεσβείας καὶ κυρίως μετὰ τὴν Μορφωτικὴν Ἀκόλουθον διὰ ὀργανωτικὰ θέματα καὶ ρύθμισιν λεπτομεριῶν τῆς περιοδείας μας εἰς τὰς ἐλληνικὰς Παροικίας καὶ ἐλάβομεν χρησίμους πληροφορίας διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς μας. Κατὰ τὴν συνεργασίαν μας εἰς τὴν ἐλληνικὴν Πρεσβείαν διεπιστώθη, ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ μετάβασίς μας εἰς τὴν Γεωργίαν, ὅπου διαβιούσιν κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀμπχαζίας περὶ τοὺς 300.000 Ἕλληνες, λόγῳ τῆς ἐκεῖ ἐμπολέμου καταστάσεως καὶ τῆς κηρυχθείσης κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν γενικῆς ἐπιστρατεύσεως, ἡ δὲ ἀρχικῶς προγραμματισθεῖσα ἐπίσκεψίς μας εἰς τὴν μακρινὴν Τασκένδην θὰ ἦτο σχεδὸν ἄσκοπος, διότι οἱ ἐκεῖ ὁμογενεῖς, οἱ ὁποῖοι παλαιότερον ἀνήρχοντο εἰς πενήντα καὶ πλέον χιλιάδας, ἐπέστρεψαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ δὲ ἐναπομείναντες ἀνέρχονται μόνον εἰς ὀλίγας ἑκατοντάδας καὶ οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι ὑπερήλικες. Κατόπιν τούτου ἀπεφασίσαμεν, συμφωνούντων καὶ τῶν ἀρμοδίων τῆς ἐλληνικῆς Πρεσβείας, νὰ ἐπισκεφθῶμεν τοὺς ὁμογενεῖς τῆς Νοτίου Οὐκρανίας καὶ κυρίως τῆς περιοχῆς τῆς Ἀζοφικῆς, οἱ ὁποῖοι ἀριθμοῦν πλέον τῶν 500.000. Οὕτω τὸ ἑσπέρας τῆς ἰδίας ἡμέρας ἀνεχωρήσαμεν, σὺν Θεῷ, ἀεροπορικῶς διὰ τὴν Ὁδησσόν, πόλιν μετὰ ἔντονον ἐλληνικὸν χαρακτήρα, εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἤκμαζε πολυπληθὴς ἐλληνικὴ Παροικία, ἡ ὁποία σήμερον ἀριθμεῖ μόλις 2.000 ἄτομα.

Κατὰ τὴν ἀφίξιν μας εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τῆς Ὁδησσοῦ μᾶς ὑπεδέχθη φιλοφρόνως ὁ Ἐξαρχος τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας Θεοφ. Ἐπίσκοπος Κυρήνης κ. Θεόδωρος, ὁ ὁποῖος καὶ μᾶς ὠδήγησεν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον «Μαύρη Θάλασσα», ὅπου καὶ κατελύσαμεν. Τὴν ἐπομένην, 7ην Ὀκτωβρίου, εἶχαμεν τὴν πρώτην ἐπαφὴν μας μετὰ μέλη τῆς ὁμογενείας τῆς Ὁδησσοῦ, τὰ ὁποῖα μετὰ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Πρόεδρο τῆς ἐλληνικῆς Κοινότητος μᾶς ὑπεδέχθη-

σαν με συγκινητικές έκδηλώσεις αγάπης εις τὰ προπύλαια τοῦ ἑλληνικοῦ Ναοῦ, τοῦ ὁποίου προΐσταται ὁ Θεοφ. Κυρήνης. Μετὰ τὸ προσκύνημα εις τὸν περικαλλῆ καὶ μεγαλοπρεπῆ 'Ι. Ναὸν καὶ τὴν ξενάγησίν μας εις αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεοφ. Κυρήνης, ἐπεσκέφθημεν τὸν ὑπ' αὐτοῦ διασκευαζόμενον εις ἑλληνικὸν σχολεῖον χώρον εις τὸν γυναικωνίτην τοῦ Ναοῦ. Ἀκολούθως ἐπεσκέφθημεν τὸ ὑπὸ τοῦ Δήμου Ὁδησοῦ παραχωρηθὲν εις τὴν ἑλληνικὴν Κοινότητα παλαιὸν κτίριον, τὸ ὁποῖον θὰ στεγάσῃ τὸ Μουσεῖον τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, τῆς ὁποίας ὡς γνωστὸν ἔδρα ὑπήρξεν ἡ Ὁδησός. Τὸ κτίριον τοῦτο, μεγάλο καὶ άνετο, ἐπισκευάζεται καὶ ἀναπαλαιώνεται με ἔξοδα τοῦ ἑλληνικοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ θεωρεῖται δικαίως καύχημα ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς μας. Ἐν συνεχείᾳ ἐπεσκέφθημεν τὸ Μουσεῖον τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας εις τὸν μικρὸν χώρον ὅπου στεγάζεται σήμερον καὶ ἐξεναγήθημεν εις αὐτό. Τόσον ὁ Πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος, ὅσον καὶ ὁ Θεοφ. Κυρήνης, μᾶς ἐνημέρωσαν περὶ τῆς ζωῆς καὶ περὶ τῶν προβλημάτων τῶν ὁμογενῶν τῆς Ὁδησοῦ, τὰ ὁποῖα ἐπικεντρώνονται κυρίως εις τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Μουσείου τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ εις τὴν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Καὶ διὰ μὲν τὸ Μουσεῖον τὸ Ὑπουργεῖον Πολιτισμοῦ ἐνεργεῖ τὰ δέοντα, διὰ δὲ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὁ Θεοφ. Κυρήνης, ὁ ὁποῖος ἱκανοποιεῖ πλήρως καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν ὁμογενῶν, ἐργάζεται φιλοτίμως, ἀνιδιοτελῶς καὶ ἀποδοτικῶς. Μετὰ τὸ Μουσεῖον τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ Θεοφ. Κυρήνης κ. Θεοδώρου ἐπεσκέφθημεν τὴν Ἱερὰν Μονὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τὸ Καθολικὸν τῆς ὁποίας ἐκτίσθη ἀπὸ Ἑλλήνας. Εἰς τὴν Μονὴν αὐτὴν, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εις τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξεινου Πόντου ἐντὸς μαγευτικοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, εἶναι ἡ θερινὴ διαμονὴ τοῦ Πατριάρχου Μόσχας, ἡ ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου Ὁδησοῦ, καθὼς καὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Σεμιναρίου τῆς Ἐπαρχίας. Ἀπουσιάζοντες εις τὴν Μόσχαν, λόγῳ τῶν ἑορτῶν τοῦ ὁσίου Σεργίου, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ὁδησοῦ κ. Ἀγαθαγγέλου, μᾶς ὑπεδέχθησαν φιλοφρόνως ὁ Ἡγούμενος τῆς Μονῆς, ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος, Μοναχοὶ καὶ σπουδασταὶ τοῦ Σεμιναρίου καὶ μᾶς ἐξενάγησαν εις τοὺς χώρους τῆς Μονῆς καὶ τοῦ Σεμιναρίου. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ὁδησοῦ, καίτοι ἀπών, εἶχε θέσει εις τὴν διάθεσίν μας τὸ προσωπικὸν αὐτοκίνητόν του διὰ τὰς μετακινήσεις μας. Ἐπιστρέψαντες εις τὴν Ὁδησὸν καὶ ἀφοῦ ἐγευματίσαμεν εις τράπεζαν παρατεθεῖσαν εὐγενῶς ὑπὸ τοῦ Θεοφ. Κυρήνης εις τὴν οἰκίαν του, ἀνεχωρήσαμεν ἀεροπορικῶς ἐπιστρέψαντες τὸ ἑσπέρας τῆς ἰδίας ἡμέρας εις τὴν Μόσχαν.

Τὴν ἐπομένην, 8ην Ὀκτωβρίου, μετέβημεν εις τὴν Λαύραν τοῦ Ζαγκόρσκ καὶ ἐλάβομεν μέρος εις τὴν ἑορτὴν διὰ τὴν συμπλήρωσιν 600 ἐτῶν ἀπὸ τῆς

κοιμήσεως τοῦ κτίτορος τῆς Μονῆς ὁσίου Σεργίου συμμετασχόντες εις τὸ Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν συλλεῖτουργον παρουσίᾳ χιλιάδων εὐσεβοῦς Λαοῦ, καθὼς καὶ εις τὸ ἐπακολουθήσαν ἐπίσημον γεῦμα, εις τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν ἐκτὸς τῶν μελῶν τῆς ρωσικῆς Ἱεραρχίας, ἐκπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως, ὁ Δήμαρχος Μόσχας, ἐκπρόσωπος τῆς ρωσικῆς Ἀκαδημίας καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι, ὁμιλήσαντες καταλλήλως. Μετὰ τὸ γεῦμα μᾶς ἐδέχθη εις ἀκρόασιν εις τὰ ἰδιαίτερα διαμερίσματά του ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Μόσχας κ. Ἀλέξιος, παρισταμένου καὶ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σμολένσκ κ. Κυρίλλου, Προέδρου τοῦ Τμήματος Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας. Κατὰ τὴν συνάντησίν μας με τὸν Πατριάρχην μετεφέραμεν εις αὐτὸν τὸν ἀδελφικὸν χαιρετισμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Μακαριωτάτου Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σεραφεῖμ καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἠὺχαριστήσαμεν αὐτὸν διὰ τὴν βοήθειαν καὶ τὰς διευκολύνσεις τὰς ὁποίας μᾶς προσέφερον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς μας καὶ ὑπενθυμίσαμεν εὐγενῶς εις αὐτὸν τὴν παράκλησιν τοῦ Μακαριωτάτου Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας μας νὰ μεσολαβῇ εις τὸν Πρόεδρον τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν θέσεων εις τὸ ἐθνικὸν θέμα τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων. Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Μόσχας ἀναπαδέωκε φιλαδέλφως τὸν χαιρετισμὸν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου μας καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, διὰ δὲ τὸ ἐθνικὸν θέμα τῶν Σκοπίων μᾶς ἐδήλωσεν ἀπεριφράστως ὅτι, ὡσάκις συναντᾷ τὸν Πρόεδρον τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως τοῦ ὁμιλεῖ ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν θέσεων εις τὸ θέμα τοῦτο καὶ τονίζει εις αὐτόν, ὅτι αἱ Ὁρθόδοξοι Χῶραι εις τὴν παγκόσμιον σκηνὴν εἶναι ὀλιγάριθμοι καὶ πρέπει νὰ ἐπιδεικνύουν ἀλληλεγγύην καὶ ὑποστήριξιν ἢ μία πρὸς τὴν ἄλλην. Μᾶς ἀνεκοίνωσεν δὲ ὅτι ὁ Πρόεδρος Μπορίς Γιέλτσιν τὸν διεβεβαίωσεν ὅτι ἡ Ρωσία δὲν πρόκειται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἐπιτρέψῃ ἐπεκτατικὰς πρὸς νότον βλέψεις τῶν Σκοπίων εις βάρος τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅτι τὸ θέμα τῆς ὀνομασίας τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων κατὰ τὴν ἀποψίν του πρέπει νὰ ἐπιλυθῇ ἐντὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος.

Ἐπιστρέψαντες ἐκ τοῦ Ζαγκόρσκ εις τὴν Μόσχαν τὸ ἑσπέρας τῆς 8ης Ὀκτωβρίου ἀνεχωρήσαμεν λίαν πρωῖ τῆς ἐπομένης, 9ης Ὀκτωβρίου, ἀεροπορικῶς διὰ τὴν Μαριούπολιν, εις τὴν περιοχὴν τῆς Ἀζοφικῆς, ὅπου ζοῦν περὶ τὰς 500.000 ἑλληνικῆς καταγωγῆς ρωσόφωνοι, ἐκ τῶν ὁποίων πέρα τῶν 90.000 εις τὴν εὐρυτέραν περιοχὴν τῆς Μαριουπόλεως, ἡ ὁποία ἔχει πληθυσμὸν 500.000. Εἰς τὸ ἀεροδρόμιον μᾶς ὑπεδέχθησαν με συγκινητικὰς ἐκδηλώσεις αγάπης καὶ τιμῆς ἡ ἑλληνικῆς καταγωγῆς ἀντιδήμαρχος τῆς Μαριουπόλεως κυρία Σβετλάνα Πιβοβάροβα, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ ἐπίσης ἑλληνικῆς καταγωγῆς Δημάρχου, ὁ Πρόεδρος καὶ μέλη τοῦ ἐκεῖ ἑλληνικοῦ Συλλόγου, καθὼς καὶ ἡ

Πρόεδρος του Έλληνικού Συλλόγου της πόλεως Χάρκοβο κυρία Λίνα Άρτεμέργκο, και μάς ώδήγησαν εις τό Ξενοδοχείον όπου κατελύσαμεν. Άκολούθως μάς παρέθεσαν πλούσιον γεύμα με συγκινητικάς και μεστάς ύψηλου έθνικού φρονήματος προσφωνήσεις, τονίζοντες ότι ύστερα από 200 χρόνια άπομονώσεως δια πρώτην φοράν Έλληνες Ίεράρχαι και έκπρόσωπος της έλληνικής Πολιτείας έπισκέπτονται την περιοχή τους.

Σημειωτέον, ότι ή Μαριούπολις ιδρύθη υπό του Έλληνοσ Μητροπολίτου Ίγνατίου, περί τὰ μέσα του 18ου αιώνοσ, ότε δια νά άποφύγη την όθωμανικήν καταπίεσιν παρέλαβε τό έλληνορθόδοξον ποιμίον του έκ της περιοχής της Κριμαίας και τό ώδήγησεν εις την περιοχήν της Άζοφικής θαλάσσης, τεθείσ και αυτόσ και ό λαός, ό όποίοσ τόν ήκολούθησεν, υπό την προστασίαν της όρθοδόξου άυτοκρατείας της Ρωσίας Μεγάλης Αικατερίνης και ιδρύσας την πόλιν, την όποιαν πρόσ τιμήν της άειπαρθένου Μαρίας ώνόμασε Μαριούπολιν. Οί Έλληνες της περιοχής αυτής διατηρούν πάντοτε ζωηράν την άνάμνησιν του Μητροπολίτου Ίγνατίου, τόν τιμούν ώσ άγιον και διαφυλάττουν τὰ όστὰ του εις τόν μικρόν Ναόν του Άγ. Νικολάου της πόλεωσ.

Μετά τό γεύμα έπεσκέφθημεν τόν έλληνικής καταγωγής Δήμαρχον της Μαριουπόλεωσ εις τό μεγαλοπρεπέσ Δημαρχείον του, ό όποίοσ μάσ ύπεδέχθη με μεγάλην έγκαρδιότητα και συνεζήτησε μαζί μας τὰ προβλήματα της έλληνικής μειονότητας, καθώσ και τούσ τρόπουσ παροχής βοήθειασ έκ μέρουσ της Ελλάδοσ πρόσ άντιμετώπισίν των. Έν συνεχεία έπεσκέφθημεν μικράν εκκλησίαν τιμωμένην έπ' όνόματι του Άγίου Νικολάου, εις την όποιαν έντόσ ύαλίνοσ δοχείου φυλάσσονται τὰ όστὰ του ίδρυτού της Μαριουπόλεωσ Μητροπολίτου Ίγνατίου και έτελέσαμεν τρισάγιον ένώπιον αυτών και κατόπιν έπεσκέφθημεν τόν νέον μεγαλοπρεπή Ναόν του Άγ. Νικολάου, ό όποίοσ άνηγέρθη και διεκοσμήθη έντόσ τριών μόνον έτών και άποτελεί πραγματικόν κόσμημα δια την Μαριούπολιν, Ξεναγηθέντεσ εις αυτόν υπό του ίερατικώσ προϊσταμένου του, ό όποίοσ έπωμίσθη όλον τό βάρος της άνεγέρσεωσ του και τώρα εργάζεται πυρετωδώς δια την προετοιμασίαν των εγκαινίων του. Τό έσπέρας της ίδιασ ήμέρασ μετέβημεν εις τό χωρίον Σαρτανά, τό όποίον έχει άμιγή έλληνικόν πληθυσμόν 12.000 κατοίκων, γενόμενοι ένθουσιωδώς δεκτοί από τούσ όμογενείσ. Εις τό Πολιτιστικόν Κέντρον του χωριού έγινε εν εύθύσ άμέσωσ σύσκεψισ μεταξύ των μελών της άποστολής μας και του Δημάρχου και έκπροσώπων των έλληνικών Συλλόγων της περιοχής πρόσ εξέτασιν των άπασχολούντων την εκεί όμογένειαν προβλημάτων και ήκολούθησε συνάντησισ με πολλούσ Έλληνασ εις την μεγάλην αίθουσαν του Πολιτιστικώ Κέντρου με όμιλίασ και έορταστική έκδήλωσισ με έλληνικούσ χορούσ και τραγούδια

από τούσ νέουσ του χωριού, του όποίου τό σχολείον έχει 1.200 παιδιά, μέσα εις άκρωσ συγκινητικήν και μεστήν έθνικής εξάρσεωσ και πατριωτικής νοσταλγίασ άτμόσφαιραν. Η συνάντησίσ μας με τούσ έλληνικής καταγωγής κατοίκουσ του Σαρτανά έπεσφραγίσθη με πλούσιον δείπνον εις άτμόσφαιραν έγκαρδιότητοσ. Είναι χαρακτηριστικόν ότι μεταξύ των έδεσμάτων παρετέθη και είδοσ πίττασ, την όποιαν κατὰ τό τοπικόν έθιμον παρασκευάζουσ μίαν φοράν τόν χρόνον, κατὰ την ήμέρα της Πρωτοχρονιάσ, και αί γυναίκεσ του χωριού μάσ εξήγησαν ότι ήτοίμασαν αυτήν την πίτταν δια νά δηλώσουσ ότι ή έπίσκεψίσ μας εις τό χωριό τουσ είναι ήμέρα χαράσ και μεγάλης έορτήσ, μία δεύτερη Πρωτοχρονιά, δι' αυτούσ.

Βαθύτατα συγκεκινημένοι από τὰς έκδηλώσεισ αγάπησ των Έλλήνων του Σαρτανά έπεστρέψαμεν άργά τό έσπέρας εις την Μαριούπολιν και την έπομένην, 10ην Όκτωβρίου, ύστερα από μίαν πρωινήν έφοδον εις τό Ξενοδοχείον μας της ουκρανικής Άστυνομίασ και έξονυχιστικήν έρευναν των δωματίων μας, μετέβημεν εις τό χωρίον Μαξιμοβκα, τριών χιλιάδων κατοίκων, με έπίσχη άμιγή έλληνικόν πληθυσμόν. Μάσ ύπεδέχθη με έγκαρδιότητα ό έλληνικής καταγωγής Δήμαρχοσ και μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου και ήκολούθησε σύσκεψισ εις τό Δημαρχείον δια τὰ προβλήματα των όμογενών. Έν συνεχεία έπεσκέφθημεν την εκκλησίαν του χωριού, εις την αύλήν της όποιασ μάσ άνέμεναν πολλοί Έλληνεσ, οι όποίοι με συγκινητικούσ τρόπουσ μάσ εξεδήλωσαν την αγάπην τουσ. Η εκκλησία του χωριού άφιερωμένη εις την Γέννησιν της Θεοτόκου ήτο παλαιότερον μεγαλοπρεπήσ. Όμωσ κατὰ την σταλινικήν περίοδον μετετράπη εις σταύλον, κατεστράφη και έλεηλατήθη. Τώρα οι κάτοικοι του χωριού την επανέφεραν εις λατρευτικήν χρήσιν και αγωνίζονται νά την άποκαταστήσουσ εις την παλαιάν μεγαλοπρεπή μορφήν της με βάσιν τὰσ φωτογραφίασ που διασώζονται, όμως άντιμετωπίζουσ μεγάλασ οικονομικάσ δυσκολίασ. Έπί του παρόντοσ έχουν κάμει μίαν πρόχειρον έπισκευήν δια νά δύνανται νά ίκανοποιούν τὰσ θρησκευτικάσ των άνάγκασ. Άπηθύναμεν όλίγουσ λόγουσ εις τούσ συγκεντρωθέντεσ όμογενείσ, διενείμαμεν εις αυτούσ εικόνασ του Χριστού και της Παναγίασ, όπως επράξαμεν και εις όλασ τὰσ μετά των Έλλήνων συναντήσεισ μας κατὰ την διάρκειαν της περιοδείασ μας, τὰσ όποιασ έλαβον με καταφανή χαράν, και ύστερα από μικράν δεξίωσιν εις τό Πολιτιστικόν Κέντρον του χωριού άνεχωρήσαμεν δια την πόλιν του Ντόνιετσκ.

Μετά βαθυτάτου σεβασμού

† ό Ζακύνθου ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

† ό Νικοπόλεωσ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

(Συνεχίζεται)

Τῆ 30ῆ Νοεμβρίου, μνήμη ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου**Η ΘΡΟΝΙΚΗ ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ**

Ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία μετὰ πολλῆς λαμπρότητος ἐτίμησε καὶ τὸ ἔτος 1992 τὴν ἱερὰν μνήμην τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῆς Ἁγίου ἐνδόξου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, πανηγυρίσασα τὴν Θρονικὴν αὐτῆς ἑορτὴν.

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ Π. Πατριαρχικῷ Ναῶ κατὰ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς, Κυριακῆς, 29ης Νοεμβρίου, προέστη δὲ καὶ τῆς καθιερωμένης ἐν αὐτῷ Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς Θ. Λειτουργίας, τὴν Δευτέραν, 30ὴν ἰδίου, ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς ἐπὶ τούτῳ ἐπισκεφθείσης τὸ Φανάριον ἐπισήμου Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης.

Μετὰ τῆς Α.Θ. Παναγιότητος, τοῦ Πατριάρχου, συνελειτούργησαν οἱ σεβ. Μητροπολίται Γέρων Ἐφέσου κ. Χρυσόστομος, Γέρων Χαλκηδόνας κ. Ἰωακείμ, Κολωνίας κ. Γαβριὴλ, Πέργης κ. Εὐάγγελος, Λύστρων κ. Καλλίνικος, Δέρκων κ. Κωνσταντῖνος, Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων κ. Ἀθανάσιος, Τραπεζοπόλεως κ. Γερμανός, Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Διονύσιος, Σερρών καὶ Νιγρίτης κ. Μάξιμος καὶ Φιλαδελφείας κ. Μελίτων.

Τὸν Πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐξεφώνησε ἀπὸ τοῦ Ἱ. Ἀμβωνος ὁ Πανιερ. Μητροπολίτης Λαοδικείας κ. Ἰάκωβος.

Παρέστησαν συμπροσευχόμενοι ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ροδοπόλεως κ. Ἰερώνυμος, ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Γεράσων κ. Θεοφάνης, Ἐπίτροπος τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν τῇ Πόλει, οἱ Πανιερ. Μητροπολίται Ἀμφιπόλεως κ. Θεόκλητος, Τυάνων κ. Φίλιππος, Σελευκείας κ. Κύριλλος καὶ Σεβαστείας κ. Δημήτριος, Διευθυντῆς τοῦ Ἰδιαιτέρου Πατριαρχικοῦ Γραφείου, ὁ Θεοφίλ. Ἐπίσκοπος Ἀπαμείας κ. Βασίλειος, Ἠγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλῆ, ὁ Σεβ. Ρωμαιοκαθολικὸς Ἐπίσκοπος κ. Louis Pelatre, ὁ Σεβ. Συροϊακωβίτης Μητροπολίτης κ. Yusuf Cetin, ὁ Αἰδεσιμ. κ. Eivin Wittler, ὁ Ἐντιμ. κ. Σταῦρος Λυκίδης, Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἐντιμ. κ. Γρηγόριος Βασιλοκωνσταντάκης, Πρόξενος καὶ ὁ Ἐντιμ. κ. Λεωνίδας Κοντοβουνίσσιος, Ὑποπρόξενος, ὁ Ἐντιμολ. κ. Παναγιώτης Ἀγγελόπουλος, Ἀρχων Μέγας Λογοθέτης καὶ Μέγας Εὐεργέτης τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, Ἀρχοντες ὀφφικιάλοι τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐκπαιδευτικοί, ὄμιλοι προσκυνητῶν ἐξ Ἀμερικῆς, ἐκ Καναδᾶ, ἐκ τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων Πειραιῶς, Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως, καὶ πλείστοι ἄλλοι προσκυνηταὶ ἐκ τῆς Πόλεως καὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς Δοξολογίας, ὁ Πατριάρχης, ἠύλōγησε κατὰ τὸ ἱερὸν ἔθος, τὰ εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ ἑορταζομένου Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου κόλλυβα.

Ἄμα τῆ λήξει τῆς Θείας Λειτουργίας ἀνηλλάγησαν μετὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Σεβ. Καρδιναλίου προσφωνήσεις καὶ ἀντιφωνήσεις, ἐν συνεχείᾳ δὲ ὁ Σεβ. Καρδιναλῖος κ. Edward Idris Cassidy ἐπέδωκε τῇ Α.Θ. Παναγιότητι προσωπικὸν μήνυμα τῆς Α. Ἀγιότητος, τοῦ Πάπα Ἰωάννου Παύλου τοῦ Β'. Τέλος ἐψάλη τὸ πολυχρόνιον τοῦ Πατριάρχου.

**Ἐπίσημος Ἀντιπροσωπεία
τοῦ Βατικανοῦ εἰς Φανάριον**

Προκειμένου ὅπως, ὡς κατ' ἔτος, παραστῆ εἰς τὴν Θρονικὴν ἑορτὴν τῆς Μητρὸς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀφίχθη τὴν Κυριακὴν 29ην Νοεμβρίου, ἐπίσημος ἀντιπροσωπεία τῆς Αὐτοῦ Ἀγιότητος, τοῦ Πάπα Ἰωάννου Παύλου τοῦ Β', καὶ τῆς κατ' Αὐτὸν Ἐκκλησίας Ρώμης, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Σεβ. Καρδιναλίου κ. Edward Idris Cassidy, Προέδρου τοῦ Ποντιφηκοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τῆς προωθήσεως τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν, τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Sergio Sebastiani, Προνουτοῦ τοῦ Βατικανοῦ ἐν Ἀγκύρᾳ, τοῦ Πανοσιολ. π. Ἐλευθερίου Fortino, καὶ τοῦ Ὄσιολ. π. George Galilaro, στελεχῶν τοῦ ὡς ἄνω Συμβουλίου.

Τὴν Ἀντιπροσωπείαν ταύτην ὑπεδέχθη ἀπὸ μέρους τῆς Α.Θ. Παναγιότητος, τοῦ Πατριάρχου, ὁ Πανιερ. Μητροπολίτης Σελευκείας κ. Κύριλλος καὶ ὁ Πανοσιολ. Ὑπογραμματεὺς τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου κ. Ἀπόστολος, οἵτινες καὶ ὠδήγησαν αὐτὴν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «Sheraton», ἐνθα κατέλυσαν ὡς φιλοξενούμενοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Τὴν 30ὴν Νοεμβρίου, ἡμέραν Δευτέραν, ἡ ἀνωτέρω Ἀντιπροσωπεία παρέστη ἐν τῷ Π. Πατριαρχικῷ Ναῶ κατὰ τὴν ἐπὶ τῇ Θρονικῇ ἑορτῇ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας τελεσθεῖσαν ἐν αὐτῷ Πατριαρχικῷ καὶ Συνοδικῷ Θ. Λειτουργίαν.

Ἡ ἀνωτέρω Ἀντιπροσωπεία ἐγένετο ἐγκαρδίως δεκτὴ ὑπὸ τῆς Α.Θ. Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, εἰς ἐπίσημον ἀκρόασιν ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Γραφείῳ, συνειργάσθη δὲ καὶ μετὰ τῆς ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γέροντος Ἐφέσου κ. Χρυσόστομου Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἐπίσημος Ἀντιπροσωπεία τοῦ Βατικανοῦ ἀνεχώρησε τῇ 2ῃ Δεκεμβρίου 1992 ἀεροπορικῶς ἐπιστρέφουσα εἰς τὰ ἴδια, προπεμφθεῖσα ἐν τῷ ἀεροδρομίῳ καταλλήλως.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ

ΤΗΣ Α.Θ.Π., ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
Κ.Κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ

Σεβασμιώτατε και οί συν υμίν Πανοσιολογιώτατοι
Πατέρες,

Μετά πολλής και ειλικρινούς χαράς υποδεχόμεθα υμάς και πάλιν ενταύθα κατά την εύσημον ταύτην ημέραν τής Θρονικής έορτής τής καθ' ημάς Έκκλησίας, ως εκπροσώπους τής Α. Αγιότητος του Πάπα Ιωάννου - Παύλου, επισκόπου τής κατά Ρώμην Έκκλησίας και προσφιλοῦς ημίν εν Κυρίῳ ἀδελφοῦ.

Αί επισκέψεις αὔται μεταξύ τῶν ἀδελφῶν Έκκλησιῶν Ρώμης και Κωνσταντινουπόλεως, καθιερωθεῖσαι ὑπό τῶν ἀοιδίμων ἐμπνευσμένων ἡγετῶν Πάπα Παύλου του Στ' και Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀθηναγόρου του Α', κατέστησαν ἤδη θεσμός και δεσμός εν τῇ ζωῇ τῶν Έκκλησιῶν ἡμῶν, συντελοῦσαι εἰς περαιτέρω σύσφιγξιν τῶν μεταξύ αὔτων σχέσεων ἐπ' ἀγαθῷ του ἱεροῦ σκοποῦ τής ἀποκαταστάσεως τής τρωθείσης ἐνότητος του σώματος του Χριστοῦ. Διά τῶν επισκέψεων τούτων διαδηλοῦται και ἐμπεδοῦται ὁ δεσμός τής ἀγάπης και ὁ σύνδεσμος τής εἰρήνης, διά τῶν ὁποίων και μόνον δύναται νά προωθηθῇ και καρποφορήσῃ ὁ διάλογος τής ἀληθείας, ἤτοι ὁ ἀρξάμενος ἀπό ἐτῶν θεολογικός διάλογος μεταξύ τής Ρωμαιοκαθολικῆς και τής Ὁρθοδόξου Έκκλησίας. Ὅθεν και χαίρετιζομεν Ὑμάς και υποδεχόμεθα εν τῷ μέσῳ ἡμῶν ως ἀγγελιοφόρους ἀγάπης και εἰρήνης, τῶν ὁποίων μεγίστην ἀνάγκην ἔχει ὁ τοσοῦτον τετραπλευρὸς σημερινον κόσμος εἰς πάντα τὰ σημεῖα τής γῆς.

Τῆς ἀγάπης ταύτης και τής εἰρήνης ἰδιαίτεραν ὄλως ἀνάγκην ἔχουν σημερινον και αἱ δύο ἡμῶν Έκκλησίαι. Εἶναι ἤδη τοῖς πάσι γνωστόν ὅτι ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἡ εἰρήνη μεταξύ μεγάλου μέρους τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν και τῶν Ὁρθοδόξων Έκκλησιῶν διεταράχθη εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νά ἐμφανισθοῦν προσκόμματα εἰς τὸν διεξαγόμενον μεταξύ τῶν Έκκλησιῶν ἡμῶν Θεολογικὸν Διάλογον, ἐπὶ βαθεῖα ἀπογοητεύσει τῶν μετὰ προσδοκιῶν πολλῶν προσβλεπόντων εἰς αὐτόν. Ἄλλ' ἐὰν ἡ εἰρήνη ἐκλονίσθη, θέλομεν νά πιστεύωμεν ὅτι ἡ ἀγάπη δὲν ἐψύγη. Τοιοῦτόν τι θά ἦτο ὄντως τραγικόν. Ἡ παρουσία ὑμῶν ενταύθα κομίζει ἡμῖν τὸ μήνυμα ὅτι ἡ ἀγάπη, ἡ «κραταῖα ὡς ὁ θάνατος», θέλει ὑπερνήκησει τὰ ἐμπόδια και τὰς δυσκολίας, ὥστε νά ἐπανεέλθουν αἱ σχέσεις τῶν δύο ἡμῶν Έκκλησιῶν εἰς τὸ σημεῖον ἐκείνο, εἰς τὸ ὁποῖον τὰς ἐτοποθέτησαν οἱ πρό ἡμῶν ἀείμνηστοι ἐκκλησιαστικοὶ ἡγέται. Ἦδη χαίρετιζομεν μεθ' ἱκανοποιήσεως προσφάτους δηλώσεις και ἐνεργείας τής Α. Αγιότητος, διά τῶν ὁποίων διαφαίνεται ἡ πρόθεσις και ἀποφασιστικότης τής Έκκλησίας τής Ρώμης, ὅπως ἀρθοῦν τὰ ἀναφυέντα ἐμπόδια και ἐξαλειφθοῦν πάσαι αἱ σκιαὶ εἰς τὰς μεταξύ τῶν Έκκλησιῶν ἡμῶν σχέσεις, μάλι-

στα δὲ εἰς τὴν πορείαν του διεξαγομένου Θεολογικοῦ Διαλόγου. Αἱ κατὰ τόπους ἀγιώταται Ὁρθόδοξοι Έκκλησίαι ἀναμένουν ἐναγωνίως τὰς συγκεκριμένας ἐκεῖνας ἐνεργείας πρὸς βελτίωσιν του ὅλου κλίματος εἰς τὰς μεταξύ τῶν Έκκλησιῶν ἡμῶν σχέσεις, ὥστε νά δυνηθοῦν νά ἐπαναλάβουν τὸν Θεολογικὸν Διάλογον οὐχὶ μόνον ὡς πρὸς τὸ ἀκανθῶδες ζήτημα τής Οὐνίας, εἰς τὸ ὁποῖον και περιωρίσθη οὗτος, ὡς γνωστόν, ἕως οὔ τὰ σχετικά πρὸς τὸ ζήτημα αὐτὸ προβλήματα ἀρθοῦν, ἀλλὰ και ὡς πρὸς τὰ θεμελιώδη θεολογικά θέματα, τῶν ὁποίων ἡ ἐξέτασις ἀνεστάλη. Ἡ καθ' ἡμάς Έκκλησία, ὡς ἔχουσα τὸ χρέος τής πρωτοθρόνου διακονίας εν τῇ καθόλου Ὁρθοδόξῳ Έκκλησίᾳ, ἀνυστάκτως παρακολουθοῦσα τὴν πορείαν τῶν διμερῶν ἡμῶν σχέσεων, δὲν θά παύσῃ μεριμνῶσα διὰ τὴν βελτίωσιν αὔτων. Εἶμεθα δὲ βέβαιοι ὅτι και αἱ λοιπαὶ ἀγιώταται Ὁρθόδοξοι Έκκλησίαι θλίβονται μεθ' ἡμῶν διὰ τὰς παρεμβληθείσας δυσκολίας και προσβλέπουν εἰς τὴν ἄρσιν τούτων και τὴν ἀνεμπόδιστον πορείαν πάντων ἡμῶν πρὸς τὴν πλήρη εν Κυρίῳ ἐνότητα.

Τὸ αἴτημα τής ἐνότητος τῶν διηρημένων Χριστιανῶν δὲν ἀποτελεῖ μόνον εὐχὴν ἀναπεμπομένην εν ἐκάστη ἱερᾷ ἀκολουθίᾳ εν τῇ Ὁρθοδόξῳ Έκκλησίᾳ. Ἀποτελεῖ σημερινον και ἐπίμονον αἴτημα τῶν καιρῶν. Τὸ ἀπαιτοῦν οἱ σπαρασσόμενοι ἀπὸ ἀδελφοκτόνους διαμάχας χριστιανικοὶ λαοί, οἱ ἀπειλούμενοι ἀπὸ θρησκευτικῶν φανατισμῶν φιλειρηνικοὶ πολῖται, οἱ ὑφιστάμενοι τὴν καταπίεσιν και ἀδικίαν τῶν ἰσχυρῶν τής γῆς και ἀναμένοντες τὴν ἐνείαιαν, ἀδιαίρετον μαρτυρίαν τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, ἐτι δὲ και αὐτὴ ἡ ὑλικὴ κτίσις, ἡ ἀπειλουμένη με ὀλίγη καταστροφήν ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν του ἀνθρώπου. Εἶναι τόσοσιν πολλὰ και τόσοσιν ἐπείγοντα τὰ προβλήματα του συγχρόνου ἀνθρώπου, ὥστε νά καθίσταται ἐπιτακτικὴ ἡ ἐνότης τῶν Χριστιανῶν και ἐγκληματικὴ ἡ δι' οἰασδήποτε σκοπιμότητος παρεμπόδισις αὔτης.

Ἀγαπητοὶ εν Κυρίῳ ἀδελφοί,

Ὁ τιμῶμενος και ἐορταζόμενος εν τῷ Πανσέπτῳ τούτῳ Κέντρῳ Ἀπόστολος του Κυρίου Ἀνδρέας ὁ Πρωτόκλητος, αὐτάδελφος ὢν του ὑπὸ τής Έκκλησίας τής Ρώμης τιμωμένου Ἀποστόλου Πέτρου, ὑπενθυμίζει διαρκῶς, και ὄλως ἰδιαίτερος κατὰ τὴν σημερινον τελομένην ἱερὰν μνήμην του, εἰς πάντας ἡμάς τὴν θεμελιώδη ἐκκλησιολογικὴν ἀλήθειαν ὅτι ἡ κατὰ Δυσμὰς και ἡ κατ' Ἀνατολὰς Έκκλησία δὲν δύναται νά ὑπάρχουν εν ἀπομονώσει, αὐταρεσκείᾳ και αὐταρκειᾳ ἀλλ' ἀποτελοῦν τοὺς «δύο πνεύμονας», ὡς προσφυῶς ἐχαρακτήρηθησαν, με τούς ὁποῖους ἀναπνέει τὸ ὅλον σῶμα του Χριστοῦ. Οὕτως ἦσαν τὰ πράγματα εν τῇ ἀρχαίᾳ ἀδιαιρέτῳ Έκκλησίᾳ τῶν Ἁγίων μεγάλων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, και οὕτω πρέπει νά γίνουν και πάλιν. Ἐὰν ἀποβάλωμεν πᾶν τὸ ὄθνειον και ξένον πρὸς τὴν κοινὴν ἡμῶν πίστιν και ζωὴν τής Έκκλησίας τῶν πρώτων αἰῶνων τής ἀδιαιρέτου συνυ-

πάρξεως και ένότητας Ανατολής και Δύσεως, οι αὐτάδελφοι Ἀπόστολοι θὰ χαίρουν ἐν οὐρανῷ χαρὰν μεγάλην ἐπανευρίσκοντες τὴν ἀρχικὴν ἐν μέσῳ ἡμῶν ἀδιαίρετον ένότητα, ἀνακαλύπτοντες ἐκ νέου τὸν ἕνα Μεσσιάν και Κύριον, τὸν Ὅποιον ἠγάπησαν μέχρι θανάτου, και δυνάμενοι νὰ ἀπευθύνουν πρὸς πάντας ἀνθρώπους «ἐν ἐνὶ στόματι και μῆ καρδίᾳ» τὸ ἀποστολικὸν «έρχου και ἴδε», εὐαγγελιζόμενοι οὕτω τὸν Χριστὸν οὐχὶ κατατεμαχισμένον, ἀλλ' ἕνα και ἀδιαίρετον, «μελιζόμενον και μὴ διαιρούμενον, πάντοτε ἐσθίόμενον και μηδέποτε δαπανώμενον» ἐν μῆ Εὐχαριστίᾳ.

Ὡς εὐ παρέστητε, ἀγαπητοὶ ἐν Κυρίῳ ἀδελφοί. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν ἀποστολή και παρουσία ὑμῶν εἶη εὐλογημένη.

ΟΜΙΛΙΑ

ΤΟΥ ΣΕΒ. ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΥ κ. EDWARD IDRIS CAS-
SIDY, ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ ΤΗΣ ΡΩ-
ΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

[μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ πρωτοτύπου]

Παναγιώτατε,

Μέλη τῆς Ἀγίας και Ἱερᾶς Συνόδου,

Ἀγαπητοὶ Ἀδελφοὶ και Ἀδελφαὶ ἐν Χριστῷ.

Ἀποτελεῖ δι' ἐμέ, ἀπαξ ἔτι, μεγίστην τιμὴν και χαρὰν νὰ εἶμαι ὁ κομιστὴς τῶν θεομῶν και ἀδελφικῶν χαιρετισμῶν τῆς Αὐτοῦ Ἀγιότητος τοῦ Πάπα Ἰωάννου Παύλου τοῦ Β', πρὸς τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα και πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπὶ τῇ Θερονικῇ Ἑορτῇ τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου, τοῦ και Πρωτοκλήτου τῶν Ἀποστόλων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Θείας Λειτουργίας ταύτης εἶχον τὸ προνόμιον, ὁμοῦ μετὰ τῶν μελῶν τῆς ἡμετέρας ἀντιπροσωπείας, νὰ συμμετέχω μεθ' Ὑμῶν εἰς τὴν λατρείαν τῆς Παναγίας Τριάδος, τοῦ Πατρὸς και τοῦ Υἱοῦ και τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, πρὸς τὴν Ὅποιαν ἀναπέμπομεν δόξαν και προσκύνησιν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἡ παρουσία ἡμῶν, σήμερον, ἐνταῦθα ἀποτελεῖ ὑπενθύμιον τῶν μοναδικῶν ἐκείνων εὐκαιριῶν ὅτε ἐν πνεύματι πίστεως, ἀγάπης και χριστιανικῆς φιλαδελφείας, οἱ Πάπαι Παῦλος ὁ Στ' και Ἰωάννης Παῦλος ὁ Β', συμπροσηχήθησαν ἐνταῦθα μετὰ τῶν ἀοιδίμων προκατόχων Ὑμῶν Ἀθηναγόρου τοῦ Α' και Δημητρίου τοῦ Α'. Ἡ ἀνάμνησις τῶν ἱστορικῶν ἐκείνων γεγονότων εἶναι νωπὴ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν καθὼς προσβλέπομεν εἰς τὴν συνέχισιν τοῦ καρποφόρου σκοποῦ ὃν ἐκεῖνοι διαπύρως προώθησαν ἐργαζόμενοι σταδιακῶς ἀλλὰ σταθερῶς πρὸς τὴν πλήρη ένότητα τῆς πίστεως και τῆς ἀγάπης τῶν δύο Ἐκκλησιῶν τὰς ὁποίας ἐκλήθησαν ἵνα ποδηγετήσουν.

Ἐν τῷ ἰδίῳ τούτῳ πνεύματι, τὸ ἐνοποιῶν ἡμᾶς, ἐρχόμεθα και αὐθὺς σήμερον ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Ἡ ὀριστικὴ ἡμῶν ἀπόφασις νὰ συνεχίσωμεν τὴν πορείαν δὲν πρόπει — και δὲν πιστεύω ὅτι δύναται — νὰ εἶναι ὑποδεεστέρα τῆς ἰδικῆς των. Συμφώνως πρὸς τὴν ρῆσιν τοῦ Πάπα Ἰωάννου Παύλου τοῦ Β',

«Δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι ὁ οἰκουμενικὸς στόχος παραμένει πρωταρχικὸν καθήκον τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ κόσμος δὲν δύναται νὰ ἀναμῆνη, χρειάζεται ὅπως οἱ πιστεύοντες ἐν Χριστῷ ζῶσι τὴν πληρότητα τῆς κοινωνίας, ἣν ἐπικαλοῦνται και τὴν ἀγάπην ἣν κηρύττουσιν» (Ρωμαῖος Παρατηρητῆς, 20.11.92, σελ. 4).

Ὁφείλομεν νὰ εἴμεθα γνώσται τῆς θλιβερᾶς πραγματικότητος ὅτι ψυχρὸς ἀῆρ ἔφερε νέφη εἰς τὴν ὠραίαν Ἀνοιξιν ἣτις ἐφαίνετο νὰ ἐγγίξῃ καθὼς ὁ Θεολογικὸς Διάλογος μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας και τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐσημείωνε αἰσθητὴν πρόοδον εἰς τὴν περίοδον μετὰ τὴν συνάντησιν ἐνταῦθα ἐν Φαναριῷ τοῦ Πατριάρχου Δημητρίου τοῦ Α' και τοῦ Πάπα Ἰωάννου Παύλου τοῦ Β', τὸν Νοέμβριον τοῦ 1979. Αἱ δυσκολίαι τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζομεν εἰς τὰς σχέσεις ἡμῶν θέτουν τὸ ἐρώτημα αὐτῆς ταύτης τῆς πιστότητος τῶν Ἐκκλησιῶν και τοῦ ἐμπειστημένου ἐν αὐταῖς μηνύματος τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος και τῆς ἀγάπης.

Ἐν ὀνόματι τοῦ Πάπα Ἰωάννου Παύλου τοῦ Β' ποιούμεαι ἐκκλησίαν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας σήμερον ὅπως ἐνωθοῦν μεθ' ἡμῶν πρὸς ἐπανάληψιν, ἀπαξ ἔτι, τοῦ ἐλπιδοφόρου τούτου διαλόγου ἐκ τοῦ σημείου ὅπου, ἐν καιρῷ, τὸν παρηγωνίσαμεν, πράττοντες τοῦτο ἄνευ περαιτέρω καθυστερήσεως. Ἡ κλήσις τοῦ Χριστοῦ πρὸς ένότητα ἐπείγει πρὸς τὰ πρόσω παρὰ τὰ συναντώμενα ἐν τῇ ὁδῷ ἐμπόδια.

Δὲν δυνάμεθα, φυσικά, νὰ ἀγνοήσωμεν τὰ ἐμπόδια ἐφ' ὅσον ταῦτα δημιουργοῦν προσκόμματα ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας. Τοιοῦτοτρόπως, αὐταὶ αὐταὶ αἱ Ἐκκλησίαι ὀφείλουν κατὰ πρῶτον και κύριον λόγον νὰ ἀναλάβουν τὴν πρωτοβουλίαν και νὰ ἐρευνήσουν ἀπὸ κοινου, ἐν πνεύματι ἀδελφικῆς ἀγάπης και ἀμοιβαίας συγχωρήσεως, τὴν ἀναζωπύρωσιν τῆς κοινωνίας αὐτῶν, εὐρίσκουσαι λύσεις εἰς τὰ προβλήματα τῶν.

Ὄντως, ἡ Ἀγία Ἐδρα εἶναι ἐτοιμὴ και ἑναγχος ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἑαυτῆς, νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν τοιαύτην πρόοδον, ὡς γίνεται ἀντιληπτὸν ἐκ τῶν συμφωνηθέντων ἐν Μόσχᾳ και Γενεύῃ μετὰ τοῦ Ρωσικοῦ Πατριαρχείου, καθὼς και εἰς τὰ ποικίλα ἐκδοθέντα, προσφάτως, κείμενα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν νέαν κατάστασιν ἐν τῇ Κεντρικῇ και Ἀνατολικῇ Εὐρώπῃ, ἅτινα παρέχουν κατευθυντηρίους γραμμὰς διὰ συνεργασίαν μετὰ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας και τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν ἐν τῷ τμήματι αὐτῷ τῆς γῆς.

Ἡ Ἀγία Ἐδρα εἶναι ἐτοιμὴ να συνεχίσῃ και ἐὰν παραστῇ ἀνάγκη, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, νὰ παρέξῃ τὴν βοήθειαν ταύτην εἰς αὐτὰς τὰς Ἐκκλησίας τὰς ἀντιμετωπίζουσας δυσκολίας ἐν τῇ κοινῇ αὐτῶν ζωῇ, ἀλλὰ πεποιθήμεν ὅτι ὁ θεολογικὸς διάλογος δὲν ὀφείλει νὰ ἀναμῆνη μέχρι τῆς τελικῆς ἐπιλύσεως τῶν προβλημάτων. Θὰ ἐπεσήμαιον, παρὰ ταῦτα, ὅτι ὁ θεολογικὸς διάλογος ἀφ' ἑαυτοῦ εἶναι ἐν ἐκ τῶν πλέον ἀποτελεσματικῶν μέσων πρὸς

επίλυσιν πολλῶν ἐκ τῶν σημερινῶν δυσκολιῶν καὶ παρανοήσεων.

Αἱ δυσκολίαι τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζομεν δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀποθαρρύνουν. Ἐπιτελοῦμεν τὴν ἐν Χριστῷ διακονίαν καὶ ἀκούομεν τοὺς λόγους Αὐτοῦ ἀπευθυνομένους πρὸς ἡμᾶς σχετικῶς: «Θαρσεῖτε, ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε» (Ματθ. 14.27). Ναί, εἶναι ὁ Κύριος ὅστις καλεῖ ἡμᾶς ἐν τῇ ὁδῷ αὐτῇ καὶ περιπατεῖ μεθ' ἡμῶν χειραγωγῶν ἡμᾶς. Εἶναι ἔργον ἡμῶν νὰ ὀδηγήσωμεν τοὺς πιστοὺς ἡμῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ ὁδῷ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, ἀποκαθαίροντες τὰ ἐλατήρια καὶ ζῶντες πλήρως αὐτὸ ὄπερ προσφάτως ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης περιέγραψε ὡς «τὴν ἐμπειρίαν τῆς πλήρους καὶ ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης» (Κρήτη, 10.11.1992).

«Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ». Αὕτη ἡ φράσις, ἣτις ἀπευθύνεται πρὸς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ διακόνου ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Θείας Λειτουργίας, δύναται νὰ κατανοηθῇ διττῶς: «Καιρὸς διὰ τὸν Κύριον νὰ δράσῃ» καὶ «Ἐλύθηεν ὁ καιρὸς ἵνα πράξωμεν διὰ τὸν Κύριον». Ὁταν ἀναφέρωμεν τὰς λέξεις αὐτὰς διὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας ἀμφότεροι αἱ ἐννοιαὶ εἶναι ἐφαρμόσιμοι. Ἄς ζητήσωμεν λοιπὸν, διαπύρως, ὅπως ὁ Κύριος ἐνεργήσῃ ἀποστέλλων τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἵνα καθοδηγήσῃ ἡμᾶς ἐπὶ τὸ ἔργον ἡμῶν καὶ ἄς προσπαθήσωμεν, ἀπὸ ἡμετέρας πλευρᾶς, νὰ εἴμεθα εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε πειθήνια ὄργανα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κυρίου, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ.

ΤΩ ΑΓΙΩΤΑΤΩ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠῳ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚῳ
ΠΑΤΡΙΑΡΧῃ κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΪῳ Τῷ Α'
[μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ πρωτοτύπου]

«Τοῦτο γὰρ φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν ὁ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Φιλιπ. 2,5).

Ὁ ἐπίσημος λειτουργικὸς ἑορτασμὸς τῆς μηνύμας τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἀγαθέλφου τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, καλεῖ ἡμᾶς ὅπως συσφίξωμεν διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν τοὺς ἐνοῦντας ἡμᾶς δεσμοὺς ἀγάπης καὶ πίστεως. Ὁ ἑορτασμὸς οὗτος διὰ τὰς ἀδελφὰς ἡμῶν Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ μίαν νέαν εὐκαιρίαν προσκυνήσεως τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς καὶ τῆς ἐπανασυναντήσεως ἡμῶν ἐν μιᾷ, ἐν ταπεινώσει προσφερομένη, προσευχῇ. Ὁμοῦ ἐπικαλούμεθα καὶ πάλιν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, αἰτούμενοι ὅπως ὀδηγήσῃ τὰ βήματα ἡμῶν καὶ μᾶς καταστήσῃ ὑπακούους τῆς φωνῆς Αὐτοῦ. Εἶναι Ἐκεῖνο ὄπερ μᾶς καλεῖ ἵνα προοδεύσωμεν ἐν ἀγάπῃ ἀδελφικῇ, ἵνα οὕτω ὑπερπηδήσωμεν τὰς καθ' ὁδὸν ἀπαντωμένας δυσκολίας, ὅπως εἶναι Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον μᾶς ἐπιτρέπει νὰ κρατῶμεν σθεναρῶς εἰς τὰς χεῖρας μας, τὴν ἀγκυραν τῆς ἐλπίδος ἡμῶν (Ἐβρ. 6,19).

Αὐτὸς ὁ Χριστὸς μᾶς δεικνύει τὴν ὁδόν. Ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε μόνον ὁ

σταυρὸς νὰ εἶναι εἰς θέσιν ὅπως μᾶς ἀναστήσῃ (Φιλιπ. 2, 8). «Ἐπώχευσε πλούσιος ὢν» (Β' Κορ. 8, 9). Οὐ μόνον μᾶς ὑπέδειξε τὴν ὁδόν, ἀλλ' αὐτὸς οὗτος εἶναι ἡ ὁδὸς (Ἰωάν. 14, 6), ἀποκαλύπτων εἰς ἡμᾶς τὰς βαθυτάτας ἀπαιτήσεις τῆς ἀγάπης, ὅπως ἀπαριθμεῖ αὐτὰς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται..., οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ» (Α' Κορ. 13, 4-6). Εἶθε, ἐν τούτῳ τῷ πνεύματι ἕκαστον μέλος τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν νὰ προχωρήσῃ μὲ περισσοτέραν πάντοτε γενναιοδωρίαν, βαδίζον ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ μικτὴ προπαρασκευαστικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ἡμετέρου θεολογικοῦ διαλόγου, ὁμοφώνως εἶχε ζητήσει ὅπως ἐκινήσωμεν ἀπὸ τὰς βαθεῖας πραγματικότητας αἱ ὁποῖαι μᾶς ἐνώνουν καὶ σταδιακῶς καταλήξωμεν εἰς συμπεράσματα τὰ ὁποῖα θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ μᾶς βοηθήσουν εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν διαιρούμενων ἡμῶς ζητημάτων. Ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον δεκαετίαν ὁ διάλογος οὗτος ἠὲλογῆθη ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἔφερε πολυτίμους καρπούς. Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναζωπυρήσωμεν τὸν διάλογον τοῦτον μετ' ἀποφασιστικότητος καὶ προχωρήσωμεν μετὰ συνέσεως καὶ θάρρους.

Αἱ ἀπὸ κοινοῦ διεξαχθεῖσαι ἐρευνᾶι, ἐστηρίχθησαν εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν παράδοσιν, ἣν ἐβίωσαμεν ἐν τῇ ποικιλίᾳ καὶ τῷ ἀμοιβαίῳ σεβασμῷ, κατὰ τὴν πρώτην χιλιετίαν. Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ ἐξιδανικεύσωμεν τὸ παρελθόν. Ἄς μὴ λησμονώμεν ὅτι ἄλλοτε διήλθομεν διὰ μέσου κρίσεων, σοβαρωτέρων ἴσως ἐκείνων τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζομεν σήμερον. Ὅντες ἰσχυροὶ ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν αὐτὴν καὶ ἐρριζωμένοι εἰς τὸ εὐαγγελικὸν ἦθος εἰς ὃ ἀνεφέρθημεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παρόντος γραμματος, ἄς ἔχωμεν τὸ θάρρος νὰ ἀτενίσωμεν κατὰ μέτωπον τὸ μέλλον τῶν σχέσεων ἡμῶν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ ἡμετέρου διαλόγου. Ἐκεῖνο ὄπερ προέχει εἶναι ἡ πραγματοποίησις τῆς ἐνότητος τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ἣν Ἐκεῖνος ἠθέλησεν. Ἄς ἔχωμεν τὴν δέουσαν ἐφευρετικότητα, διὰ νὰ ἀνακαλύψωμεν ὁμοῦ πῶς νὰ βιώσωμεν ἐκ νέου σήμερον, ἐν πλήρει πιστότητι, ἐκεῖνο ὄπερ παρέδωκαν εἰς ἡμᾶς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ τοῦτο ἐντὸς ἐνὸς κόσμου διαφέροντος βαθύτητα ἀπὸ ἐκεῖνον τῆς πρώτης χιλιετίας!

Τὸ θαυμαστὸν καὶ ἀπαραίτητον τοῦτο ἔργον δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ, παρὰ μόνον διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐπαφίεται εἰς ἡμᾶς πάντας ὅπως τὸ ἐπικαλεσθῶμεν διὰ μᾶς ἐπιμόνου καὶ συνεχούς προσευχῆς.

Ἀπευθύνω πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ἀγιότητα, τὴν περὶ Αὐτὴν Ἱεραρχίαν καὶ τὸν εὐλαβῆ λαὸν τῆς Ἐκκλησίας Αὐτῆς, τὸν ἐόρτιόν μου χαιρετισμὸν καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς βαθυτάτης ἀδελφικῆς μου ἀγάπης.

Ἐν Βατικανῷ, τῇ 24ῃ Νοεμβρίου 1992

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΥΛΟΣ Ο Β'.

Τά θετικά και άρνητικά ένδς φαινομένου**ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ**

Έδω και μερικά χρόνια έχει άναπτυχθεί πολύ ό τουρισμός στη χώρα μας. Κατά την διάρκεια του θέρους πολλές χιλιάδες τουριστών, Έλλήνων και Ξένων, κατακλύζουν τά νησιά μας. Πολλοί είναι εκείνοι που βλέπουν τόν τουρισμό σαν μιá πλουτοπαραγωγική πηγή. Οί έκάστοτε κυβερνώντες σαν σπουδαία ένίσχυση του κρατικού «κορβανά», άφού τουρισμός σημαίνει είσροή συναλλάγματος τόν χρησίμου στην άντιμετώπιση τών κρατικών δαπανών.

Τού Σεβ. Μητροπολίτου Θήρας
κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ

Γι' αυτό και σχέδια έπί σχεδίων καταρτίζονται και τίθενται σε έφαρμογή πρδς προσέλκυση τουριστών, οί όποιοί, έρχόμενοι έδω, θ' άφήσουν τó χρέμα τους.

Και δέν νομίζω πώς ύπάρχει άμφιβολία, ότι ό τουρισμός, που τόσο έχει επεκταθεί στις ήμέρες μας, στην ύπηρεσία του όποίου χιλιάδες άνθρωποι προσφέρουν καθημερινά τις ύπηρεσίες τους, είναι παράγων ένισχύσεως τής έθνικής μας οίκονομίας. Όμως και κανείς, σοβαρά σκεπτόμενος, δέν άμφισβητεί ότι ό τουρισμός στην πατρίδα μας έχει συντελέσει στην ύποβάθμιση τών ήθικών άξιών μεταξύ του Λαού μας, τών νέων μας, μάλιστα δέ στη διασάλευση τών θεμελίων τής παραδοσιακής μας οίκονομείας.

Είναι άλήθεια ότι, προκειμένου να άποκτήσουμε συνάλλαγμα και να ώφεληθούμε οίκονομικά, έχουμε άπεμπολήσει πολλά άπό τά ήθη και τά έθιμα του τόπου μας και άνοιξαμε διάπλατα τά σύνορα τής πατρίδος μας στόν όποιο Ξένο θελήσει να έλθει ως τουρίστας. Η νεολαία μας έχει άλλαξει τρόπο ζωής. Καθημερινά και φθείρεται περισσότερο. Τά τραγικά θύματα τών ναρκωτικών πληθύνονται. Τό AIDS άπλώνει τά θανατηφόρα πλοκάμια του συνεχώς και πιό πολύ. Ό γυμνισμός, τó σύγχρονο αυτό καρκίνωμα, που προσβάλλει την άξιοπρέπεία μας, τις ήθικές μας άξίες, ύποβιβάζει τόν άνθρωπισμό μας, όδηγει τά παιδιά μας στη διαφθορά, τείνει να μεταβάλλει τις θαυμάσιες άκτές μας σε «πυελοδοχεία τής Εύρώπης» και την έλληνική γή, άπό γή Μαρτύρων και Ηρώων, σε γή Σοδόμων και Γομόρρας. Τά έγκλήματα, άλλοτε με ένόχους Έλληνες και άλλοτε με άλλοδαπούς, αυξάνονται. Η έλευθερία ή μάλλον ή άσυδοσία, που παρέχεται στους Ξένους τουρίστες, μετέβαλε τά άλλοτε ήσυχα και όμορφα νησιά μας σε άντρα κακοποιών μερικές φορές και τόπους που ήμπορούν να κορέσουν τά έγκληματικά τους ένστικτα. Μπορούμε να πούμε, πώς ό τουρισμός, ντόπιος και Ξένος, έχει καταντήσει σε μερικές περιπτώσεις κίνδυνος και άπειλή για τόν τόπο μας.

Δυστυχώς, δέν κυριαρχούν τά θετικά στοιχεία άπό την άλληλογνωριμία, ένω θα μπορούσε, άλλα ή μετάδοση, κατá κανόνα, τής πνευματικής και ήθικής ρυπαρότητας. Η άλλοίωση τής πολιτιστικής μας ταυτότητας και τής πνευματικής μας κληρονομίας, είναι πιá μιá θλιβερή πραγματι-

κότητα. Κι όμως πολλά θα μπορούσαμε να ώφεληθούμε, προβάλλοντας τους μοναδικούς θησαυρούς τής φυλής μας.

Τά νησιά μας, όσο περνά ό καιρός, μέσα σ' ένα πνεύμα σύγχρονης τουριστικής Βαβυλωνίας, χάνουν συνεχώς την πνευματική, θρησκευτική και πολιτιστική τους φυσιογνωμία και ιδιαιτερότητα. Στους πολυθόρυβους δρόμους τών χωριών μας και μέσα στις χιλιάδες τών τουριστών συναντά κανείς, κατá τους θερινούς μήνες, τους λιγοστούς ανθρώπους μας άλαφιασμένους και με μειωμένη πνευματική άυτοσυνειδησία, με χωρίς τά άναγκαία ίχνη μιás ανθρώπινης άυτογνωσίας. Σήμερα, οί πνευματικές και θρησκευτικές άξίες μας άφήνουν έν πολλοίς άνυποψιαστους. Ό άτομισμός, ό εύκολος πλουτισμός, ό καθημερινός εύδαιμονισμός, τείνουν να έξαφανίσουν την κοινωνική συνείδηση, την έθνική πεποίθηση και τó έλληνορθόδοξο ήθος, που ήταν μιá μόνιμη ιστορική προοπτική για τó μέλλον. Σήμερα γινόμαστε μάρτυρες ένδς άπαισιόδξου μέλλοντος, που έρχεται σαν συνέχεια ένδς λαμπρού παρελθόντος. Οί προπάτορές μας Κυκλαδίτες, σαν τολμηροί θαλασσοπόροι, γνώρισαν πολιτισμούς διαφόρων λαών και με τά ταξίδια τους τρύγησαν τά πιό θετικά στοιχεία, πλουτίζοντας και βελτιώνοντας τά δικά τους πρωτογενή. Όμως και αυτοί, με τή σειρά τους, επέδρασαν με τά θαυμάσια έπιτεύγματά τους θετικά και συνέβαλαν άποφασιστικά στη δημιουργία μιás εύρυτέρας πολιτιστικής συνειδησεως, συνεργώντας και σ' αυτή τή μεταγενέστερη διαμόρφωση τής εύρωπαϊκής τέχνης. Άκόμα, αυτό τó έλεύθερο και άδούλωτο δημιουργικό πνεύμα, που πάντα φάνερωσε πιστότητα και έμμονή στις άξίες τής άρχαίας έλληνικής και όρθοδόξου χριστιανικής παραδόσεως δέν κάμφθηκε ούτε και μετά την κατάκτηση τών νησιών μας άπό τόν Σουλτάνο Σελήμ τόν Β' (1556 μ.Χ.) και την δουλεία τόνων αιώνων, ως την Έθνεγερσία μας τού 1821.

Αυτό ήταν τó χθές. Τό μέλλον προβάλλει μπροστά μας ύπό την προοπτική δυστυχώς μιás πνευματικής έρημίας! Τό έχω είπει και άλλες φορές, πολλές φορές, καιτίο δέν θα ήθελα: Οί τσέπες μας, κάθε χρόνος που περνά, γεμίζουν όλο και με περισσότερα χρέματα. Μήπως παράλληλα άδειάζουν οί καρδιές μας άπό αισθήματα;

Η έλπίδα δέν χάθηκε. Είμαι αισιόδοξος. Ένας Λαός με ιστορία πολλών χιλιετηρίδων, έχει και ρίζες και άντοχή. Δέν μπορεί παρά να έχει και μέλλον. Ό όμφάλιος λώρος τής έθνικής και όρθοδόξου παραδόσεως είναι καιρός να ένεργοποιηθεί και να τροφοδοτήσει και πάλι και τις νέες γενιές, άρκει να μη σπάσει ή συνέχεια. Άρκει να γαλακτοτροφήσουμε και τόν νέο κόσμο μας, που έρχεται, στους κόρφους τής Μάνας του Γένους μας και τής Μητέρας Έκκλησίας μας.

Οί κυκλαδίτες μας, οί άπλοι άνθρωποι τών νησιών μας, ό Λαός μας, έχει και ιστορική άντοχή και ιστορική προοπτική. Στην πορεία του Λαού μας, του Όρθοδόξου Λαού μας, τόν συντροφεύει ή χάρις και ή εύλογία του Κυρίου μας, ή άγάπη τής Παναγίας μας.

Άγία Γραφή και Έπιστήμη

1. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Σύγχρονα έρευνητικά δεδομένα

Η δημιουργία του κόσμου είναι ένα θέμα, στο οποίο συναντώνται ή Άγία Γραφή και ή Έπιστήμη.

Η Άγία Γραφή, ως γνωστόν, ως όργανο του θείκου λόγου και χρησιμοποιώντας την *αποκαλυπτική μέθοδο* (από τον Θεό στον άνθρωπο), άπαντά στα δύο βασικά έρωτήματα του λογικού ανθρώπου, για το ΠΟΙΟΣ είναι ο κατασκευαστής του κόσμου και για το ΠΩΣ τής κατα-

Του Θεοφ. Έπισκόπου Άχελώου
κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

σκευής του. Ειδικότερα, ή Άγία Γραφή διατυπώνει, με άπλο τρόπο — και κατανοητό από τους ανθρώπους κάθε έποχής και κάθε μορφωτικού επιπέδου — τη θέση, ότι ο κατασκευαστής του κόσμου είναι ο Θεός και ως προς τον τρόπο κατασκευής του αναφέρει τη *δημιουργία*. Ο Θεός είναι ο *Δημιουργός* του κόσμου: «Έν άρχή έποίησεν ο Θεός τον ούρανόν και την γήν» (Γέν. α' 1). Οί όροι *Δημιουργός* και *δημιουργία* έχουν την έννοια, ότι ο Θεός παρήγαγε νέες ύπαρξεις «έκ του μηδενός», «έκ μη όντων».

Η Έπιστήμη, από το άλλο μέρος, χρησιμοποιεί το ανθρώπινο λογικό και με τη μέθοδο τής *έρευνας* (από κάτω προς τα πάνω), προσπαθεί να προσεγγίσει το μεγάλο αυτό θέμα τής Κοσμογονίας. Η Έπιστήμη, ειδικότερα, σε αντίθεση προς την Άγία Γραφή, ένδιαφέρεται κυρίως για το ΠΟΤΕ και το ΠΩΣ, δηλαδή για το χρόνο και τη μέθοδο τής Κοσμογονίας, για πλευρές δηλαδή του θέματος, τις όποιες ή Άγία Γραφή θεωρεί δευτερευούσης σημασίας και για τις όποιες δέν αναφέρεται άμέσως.

Όστόσο, οί έρευνες τής Έπιστήμης, για τις δευτερεύουσες αυτές πλευρές του θέματος έχουν μεγάλη σημασία, διότι τα πορίσματά τους έχουν επιπτώσεις στη θρησκευτική πίστη των ανθρώπων. Έτσι, όταν τα πορίσματα αυτά είναι *άρνητικά* και σαφώς αντίθετα προς τα βιβλικά

δεδομένα, μπορεί να γίνουν αντικείμενο έκμετάλλευσης έκ μέρους μερικών καλοθελητών, για να προσβάλουν την άξιοπιστία τής Άγίας Γραφής και, γενικότερα, να κλονίσουν την πίστη των ανθρώπων στον Θεό. Όταν, όμως, τα πορίσματα τής έπιστημονικής έρευνας είναι *θετικά*, άφενός άφαιρούν από τους καλοθελητές τη δυνατότητα να προσβάλουν την άξιοπιστία τής Άγίας Γραφής και άφετέρου αύξάνουν την έμπιστοσύνη των ανθρώπων στη γραπτή θείκη άποκάλυψη και γενικά ένισχύουν την πίστη τους στον Θεό.

Με όδηγό, λοιπόν, τη διαπίστωση αυτή, κρίνομε σκόπιμο να αναφερθούμε σε έντελώς πρόσφατα έπιστημονικά δεδομένα (του 1992), για το θέμα τής Κοσμογονίας, τα όποια είναι *θετικά* και τα όποια έρχονται να έπιβεβαιώσουν την άγιογραφική διδαχή για τη δημιουργία του κόσμου.

Για την προέλευση του κόσμου υπάρχουν, ως γνωστόν, διάφορες έπιστημονικές θεωρίες¹. Η πιο σπουδαία από αυτές, είναι ή θεωρία του Big Bang, δηλαδή τής «Μεγάλης Έκρηξης», την όποια διετύπωσε άρχικά, το 1927, ο Βέλγος κοσμολόγος και *ιερέυς* Georges Lemaître (1894–1966)². Η θεωρία αυτή συνέπιπτε με τη βιβλική διήγηση για τη *δημιουργία* του κόσμου, δέν είχε όμως έπιβεβαιωθεί, με έρευνητικά δεδομένα.

Τα πρώτα άποδεικτικά στοιχεία για την έπιστημονική άκρίβεια τής θεωρίας τής «Μεγάλης Έκρηξης» βρήκαν δύο Άμερικανοί άστρονόμοι

1. Βλ. Δ. Κωτσάκη, «Οί πρωτοπόροι τής Έπιστήμης και ή γένεσις του κόσμου», Άθήναι 1976.

2. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, το σύμπαν άρχισε να υπάρχει με τη μορφή ένός μικροσκοπικού, άφάνταστα πυκνού σφαιριδίου καθαρής ένέργειας, το όποιο «έξεργάγη» και ή ένέργεια του όποιου άρχισε να διασκορπίζεται προς όλες τις κατευθύνσεις. Στη πορεία αυτή, άπέβαλλε συνεχώς άκτινοβολία, «πάγωνε» και μετατρέπóταν σε στοιχειώδη σωματία και, στη συνέχεια, σε άτομα αερίων. Με την πάροδο δισεκατομμυρίων ετών, τα άέρια συμπυκνώθηκαν από τη βαρύτητα και έτσι σχηματίσθηκαν οί γαλαξίες, οί ήλιοι και οί πλανήτες.

τὸ 1964. Σύμφωνα με τὰ στοιχεία αὐτά, κατέληξαν σὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ Κοσμογονία ξεκίνησε, πρὶν ἀπὸ 15 δισεκατομμύρια χρόνια, με ἓνα Big Bang. Σημείωσαν ὅμως, ὅτι ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ λάμψη τῆς Ἐκρηξης ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει, ὑπὸ τὴ μορφή κυματισμῶν μικροσωματικῆς ἀκτινοβολίας καὶ νὰ καλύπτει τὸ σύμπαν, καθόλο αὐτὸ τὸ διάστημα τῶν δισεκατομμυρίων ἐτῶν... Σὲ ἓνα ἐπόμενο, λοιπόν, στάδιο τῆς ἔρευνας γιὰ τὸ Big Bang, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνιχνευθεῖ ἡ ἀκτινοβολία τῶν μικροσωματικῶν κυματισμῶν, ἡ ὁποία ὕστερα ἀπὸ 15 δις χρόνια, ταξίδευε πρὸς τὴ Γῆ, με τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός.

Γιὰ τὴ διαπίστωση τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ ἀποδεικτικοῦ στοιχείου γιὰ τὴ θεωρία τῆς «Μεγάλης Ἐκρηξης», ἀρχισαν νὰ συνεργάζονται ἐπιστήμονες ἀπὸ τὰ ἐξῆς ἐρευνητικὰ ἰδρύματα τῶν ΗΠΑ: ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο Μπέρκλεϊ τῆς Καλιφόρνιας, τὸ Κέντρο Διαστημικῆς Πτήσεως Γκόντας, τὸ ἐργαστήριο Ἀεριοπροώθησεως τῆς NASA, τὸ Τεχνολογικὸ Ἰνστιτούτο τῆς Μασαχουσέτης (MIT) καὶ τὸ Πανεπιστήμιο Πρίνστον. Ἀποτέλεσμα τοῦ ἐρευνητικοῦ αὐτοῦ προγράμματος ἦταν ἡ κατασκευή τοῦ διαστημοπλοίου COBE (Cosmic Background Explorer). Τὸ Διαστημόπλοιο ἐκτοξεύθηκε στὰ τέλη τοῦ 1989 καὶ τέθηκε σὲ τροχιά 800 χιλιόμετρα πάνω ἀπὸ τὴ Γῆ. Ἦταν ἐφοδιασμένο με ὄργανα ἰδιαίτερα εὐαίσθητα στὴν ἀκτινοβολία.

Στὶς 23 Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1992, τὰ στοιχεία πὸ ἔστειλε τὸ Διαστημόπλοιο κατέπληξαν κυριολεκτικὰ τοὺς κατασκευαστές του. Ὁ COBE κατάφερε νὰ τραβῆξει μιὰ «φωτογραφία» τοῦ Σύμπαντος, ὅπως αὐτὸ ἦταν 300.000 χρόνια μετὰ ἀπὸ τὸ Big Bang, δηλαδὴ σὲ μιὰ χρονικὴ στιγμή, κατὰ τὴν ὁποία ἡ νεφελώδης πύρινη σφαῖρα τῆς ἀκτινοβολίας καὶ τῆς ὕλης πὸ εἶχε προκληθεῖ ἀπὸ τὴν ἔκρηξη κρῦωνε. Τὰ ὄργανα τοῦ COBE ἀνακάλυψαν κυματισμοὺς στὴν ἄκρη τοῦ Σύμπαντος, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὸ ἀπολιθωμένο ἀποτύπωμα τῆς γέννησης τῶν ἀστρῶν καὶ τῶν γαλαξιών. Οἱ μικρότεροι κυματισμοὶ πὸ ἐντόπισε ὁ δορυφόρος ἐκτείνονται σὲ διάστημα 500 ἑκατομμυρίων ἐτῶν φωτός.

Μὲ τὸν τρόπον αὐτό, ὁ COBE ἔδωσε τὴν ἀπάντηση σὸ ἐρώτημα πὸ ἀπασχολοῦσε τοὺς ἐπιστήμονες τὰ τελευταῖα τριάντα χρόνια, στὴν προσπάθειά τους νὰ κατανοήσουν τὴ δομὴ τοῦ Σύμπαντος. Τὰ εὐρήματα τοῦ Διαστημοπλοίου

παρουσιάσθηκαν σὲ ἀστρονόμους, κατὰ τὴ διάρκεια συναντήσεως πὸ ὀργάνωσε ἡ Ἀμερικανικὴ Ἐταιρεία Φυσικῆς, στὴν Οὐάσιγκτον. Ὁ Δρ Τζώρτζ Σμούτ, ἀστροφυσικὸς καὶ ἐπικεφαλῆς τῆς ομάδας τοῦ COBE δήλωσε: «Αὐτὸ πὸ βρήκαμε εἶναι στοιχεία γιὰ τὴ γέννηση τοῦ Σύμπαντος... Γιὰ τοὺς θρησκευομένους, ἦταν σὰν νὰ ἀντίκρυζαν τὸ Θεό». Ὁ Μάικλ Τέρνερ, φυσικός, ἀποκάλεσε τὴν ἀνακάλυψη «ἀπίστευτα σημαντικὴ»: «Ἡ σημασία τῆς δὲν μπορεῖ νὰ παραγνωρισθεῖ. Εἶναι σὰν νὰ βρῆκαν τὸ Ἴερό Δισκοπότηρο τῆς κοσμολογίας...» Καὶ ὁ Ντέιβιντ Σπέργκελ, ἀστροφυσικός, πὸ πρόσφατα σὲ βιβλίο του εἶχε ἀναπτύξει μιὰ θεωρία, τὴν ὁποία καταρρίπτουν τὰ εὐρήματα τοῦ COBE, παραδέχθηκε χαμογελαστός: «Ἐμεῖς ξοφλήσαμε, ἀλλὰ χαλάλι... Πρόκειται γιὰ τὴν πιὸ σημαντικὴ κοσμολογικὴ ἀνακάλυψη τὰ τελευταῖα 20 χρόνια»³.

Τὰ πρόσφατα αὐτὰ εὐρήματα ἔρχονται νὰ ἐπιβεβαιώσουν τὴν περὶ δημιουργίας διήγηση τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Τὸ μέγιστο αὐτὸ γεγονός πὸ κατέπληξε τοὺς ἐπιστήμονες ὄλου τοῦ κόσμου, πρέπει νὰ τύχει ἰδιαίτερης προσοχῆς καὶ ἀξιοποίησε ἀπὸ τὰ ποιμαντικὰ στελέχη τῆς Ἐκκλησίας, στὰ ὁποία δίδεται μιὰ ἐξαιρετικὴ εὐκαιρία, γιὰ τὴν προβολὴ τῆς ἀξιοπιστίας τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

3. Περισσότερα γιὰ τὸ θέμα αὐτό, βλ. «ΒΗΜΑ τῆς Κυριακῆς» καὶ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (3.5.1992).

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

* Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου, ΑΘΩΟΣ (ἀπάντηση σὲ 56 ἐρείσματα τῆς ἀπιστίας).

* Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνού, Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ.

* Καθγ. Ἰωάννου Φουντούλη, ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ, τόμοι Α' καὶ Β'.

* Καθγ. Βλασίου Φειδά, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ (988 - 1988).

* Καθγ. Ἀνδ. Θεοδώρου, ΑΜΩΜΟΙ ΕΝ ΟΛΩ ΑΛΛΗΛΟΥΪΑ (ἐρμηνευτικὸ σχόλιο στὴ Νεκρώσιμη Ἀκολουθία).

* Ἀγ. Γρηγορίου Νύσσης, ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΤΟΥ ΜΩΥΣΕΩΣ (εἰσαγωγή, κείμενο, μετάφραση, σχόλια ἀρχιμ. Π. Μπροῦσαλη).

* Ἀρχιμ. Συμεῶν Π. Κούτσα, Η ΝΗΣΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ. Γιατί, πότε καὶ πῶς νηστεύουμε.

* Ἀρχιμ. Νικ. Ι. Πρωτοπαπά, ΕΙΣ ΕΠΙΓΝΩΣΙΝ ΘΕΟΥ. Κυριακοδρόμο στὶς εὐαγγελικὰς περιοχὰς.

Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ

Εισαγωγικά¹

Τὸ θέμα «Ἡ Θεολογία τοῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας», τὸ ὁποῖο πραγματευόμαστε, εἶναι τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς Θ. Λατρείας, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν κατανόησή του δὲν ἐξαρτᾶται μόνο ἡ ἐκ μέρους μας ὀρθὴ τέλεση τοῦ Μυστηρίου στὴ δημόσια Λατρεία, ἀλλὰ καὶ ἡ συμμετοχὴ μας σ' αὐτό, καθὼς καὶ οἱ εὐεργετικὲς ἐπιπτώσεις τοῦ Μυστηρίου τόσο σὲ μᾶς, ὅσο καὶ στοὺς πιστοὺς ποὺ συμμετέχουν, ὅπως χαρακτηριστικὰ ἔγραψε ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης: «Κοινωνία κέκληται ἡ τῶν θείων μυστηρίων μετάληψις, διὰ τὸ τὴν πρὸς Χριστὸν ἡμῖν χαρίζεσθαι ἔνωσιν, καὶ κοινωνοὺς ἡμᾶς τῆς αὐτοῦ ποιεῖν βασιλείας»².

Κάθε φορὰ ποὺ τελοῦμε τὴ Θ. Εὐχαριστία, ἔχουμε Πάσχα, ἐφόσον βέβαια συμμετέχουμε ἐνσυνείδητα σ' αὐτὴν καὶ ἐφόσον κοινωνοῦμε ἄξια. «Δυνατὸν αἰεὶ πάσχα ἐπιτελεῖν, ὡς αἰεὶ γὰρ ἂν ἐσθίητε, φησί, τοῦτον τὸν ἄρτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε... Ἐπεὶ οὖν αἰεὶ δυνάμεθα τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλειν, αἰεὶ Πάσχα δυνάμεθα ἐπιτελεῖν»³. Ἄς θυμηθοῦμε τίς γνωστὲς σὲ ὅλους μας εὐχὲς τῆς Μεταλήψεως ἢ τοὺς στίχους τοῦ εὐσεβοῦς ποιητῆ:

Πάσχα θὰ κάμω πάλι σήμερα
κι εἶν' ἡ λαχτάρα μου μεγάλη.
Πάσχα θὰ κάμω πάλι σήμερα
γιατὶ θὰ κοινωνήσω πάλι⁴.

Μὲ τὴν τέλεση τῆς Θ. Εὐχαριστίας συνοψίζονται ὅλα ὅσα ἔγιναν ἢ θὰ γίνουν γιὰ μᾶς, ὡς συνέπεια τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο,

1. Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ ἀποτελεῖ εἰσήγηση τοῦ συγγραφέα στὸ Ἱερατικὸ Συνέδριο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Σταγῶν καὶ Μετεώρων, τὸ ὁποῖο πραγματοποιήθηκε ἀπὸ 21-24.9.1992.

2. ἐπιστ. 1, 228 MG 78, 325A.

3. ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκοστὴν 1,1 MG 50, 459.

4. Γ. ΒΕΡΙΤΗ, Ὁ Κοινωνικός, στροφή α'. Βλ. καὶ ΜΙΧ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ: «Κάθε μετοχὴ μας στὸ θεῖο καὶ μεγάλο καὶ ζωοπάρχο Μυστήριον, εἶναι καὶ μία δοξολογικὴ ἐκουσία προσφορὰ θυσίας καὶ ἀφιέρωσης. Εἶναι μία δόξα στὸν πανάγαθο Κύριο. Εἶναι ἓνα πασίχαρο ὑμολογικὸ Πάσχα τῆς ψυχῆς. Εἶναι μία τρισυμμαχία πρόγευση τῆς αἰωνίας πανηγύρεως τῶν πρωτοτόκων, μὲ τ' ἀσίγητα ἀλληλοῦσια καὶ τὰ ἀγγελοπαραδεισιακὰ θριαμβευτικὰ δοξολογήματα». Εὐχαριστιακὴ Δοξολογία, Ἀθήνα 1984, σελ. 33.

καὶ κυρίως ὅλα ἐκεῖνα ποὺ συνέβησαν στὴ Σταύρωση καὶ θὰ ὀλοκληρωθοῦν στὴ Δευτέρα Παρουσία. «Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημένων, τοῦ Σταυροῦ, τοῦ Τάφου, τῆς τριμήρου Ἀναστάσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν Καθέδρας, τῆς Δευτέρας καὶ ἐνδόξου πάλιν Παρουσίας, τὰ σα ἐκ τῶν σῶν Σοὶ προσφέρομεν...».

Στὴν τέλεση τῆς Θ. Εὐχαριστίας ἔχουμε τὴ φανέρωση τοῦ Θεοῦ, ὅπως δηλώνουν τὰ Ἀνα-

---

Τοῦ Πρωτοπρ. κ. ΚΩΝ. Μ. ΦΟΥΣΚΑ

Ἄμ. Ἐπικ. Καθηγητοῦ Παν. Ἀθηνῶν

γνώσματα, Ἀποστολικὸ καὶ Εὐαγγελικὸ (Νικόλαος Καβάσιλας) καὶ τὴν πνευματικὴ Τράπεζα, τὴν ὁποῖαν παραθέτει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος πάνω στὴν ὑλικὴ Τράπεζα γιὰ ὅλους τοὺς πιστοὺς. «Οὐκ ἔστιν ἀνθρωπίνης δυνάμεως ἔργα τὰ προκείμενα. Ὁ τότε ταῦτα ποιήσας ἐν ἐκείνῳ τῷ δείπνῳ, οὗτος καὶ νῦν αὐτὰ ἐργάζεται. Ἡμεῖς ὑπηρετῶν τάξιν ἐπέχομεν, ὁ δὲ ἀγιάζων αὐτὰ καὶ μετασκευάζων, Αὐτός. Αὕτη ἐκείνη ἔστιν ἡ Τράπεζα καὶ οὐδὲν ἔλαττον ἔχει. Οὐ γὰρ ἐκείνην μὲν ὁ Χριστός, ταύτην δὲ ἄνθρωπος δημιουργεῖ, ἀλλὰ καὶ ταύτην αὐτός»⁵.

Στὴν εἰσήγησή μας ἀναφερόμαστε στὰ σπουδαιότερα καὶ συγχρόνως πρακτικότερα σημεῖα τοῦ θέματος, ἀρχίζοντας πάντοτε ἀπὸ τὰ γνωστὰ στοὺς Ἱερεῖς στοιχεῖα καὶ ὁμαδοποιώντας αὐτὰ σὲ ὁμοειδεῖς θεολογικὲς ἐνότητες. Ἀκολουθοῦμε αὐτὴ τὴ μέθοδο γιὰ λόγους διδακτικῆς εὐκολίας καὶ γιὰ νὰ μὴ χάσουμε τὴν καθημερινή μας λατρευτικὴ πρακτικὴ, μὲ τὸ νὰ ἀναλύουμε συνεχῶς δογματικὲς ἀλήθειες, δύσκολες ἀπὸ τὴ φύση τους. Συνάγοντας τίς θεολογικὲς θέσεις ἀπὸ τὴ λατρευτικὴ πράξη, τὴν ὁποῖαν γνωρίζουμε καὶ ζοῦμε, θὰ ἔχουμε μεγαλύτερη ὠφέλεια καὶ μονιμότερη διάρκεια.

Συγκεκριμένα, μετὰ τὰ εἰσαγωγικά, ἐξετάζονται τὰ ἐξῆς κύρια σημεῖα: α) Τὰ σύμβολα στὴ Λατρεία καὶ τὸ Σύμβολο. β) Ἡ παρουσία καὶ συνένωση ὅλης τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν τέλεση τῆς Θ. Εὐχαριστίας. γ) Ἡ Τριαδολογικὴ βάση τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας. δ) Ἡ

5. ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Εἰς Ματθαῖον 82,5 MG 58,744.

Χριστολογική βάση του μυστηρίου της Θ. Ευχαριστίας, και ε) Τὸ τελεταρχικὸ Ἅγιο Πνεῦμα στὴν τέλεση τῆς Θ. Ευχαριστίας. Ἡ εἰσήγηση κατακλείεται ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα ἐπιλεγόμενα.

Α. Τὰ σύμβολα καὶ τὸ Σύμβολο

Στὴ Θ. Ευχαριστία χρησιμοποιοῦνται ὀρισμένα σύμβολα (χώροι, ἐκδηλώσεις, εἰκονογράφηση κτλ), τὰ ὁποῖα μὲ τρόπο συμβολικὸ καὶ ταυτόχρονα χειροπιαστό, μᾶς εἰσάγουν στὸ μέγα Μυστήριον τῆς θείας ἀγάπης, καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἔχουν εἰδικὴ ἔννοια καὶ σπουδαιότητα.

Ἡ Πρόθεση, δηλαδή ὁ χώρος ὅπου γίνεται ἡ Προσκομιδὴ ἢ προετοιμασία τῶν Τιμίων Δώρων, συμβολικὰ μᾶς φέρνει στὴν ἀρχὴ τῆς θείας ἐπιφανείας τοῦ Χριστοῦ ἢ στὴν ἐκούσια ἀποδοχὴ ἐκ μέρους τοῦ τῆς σταυρικῆς του θυσίας. Αὐτοὶ εἶναι οἱ λόγοι ποὺ στὴν κόγχη τῆς Προθέσεως ἀγιογραφεῖται ἡ Φάνη ἢ ἡ Ἄκρα Ταπεινωσις. Ἡ ἐπιλογὴ αὐτῶν τῶν παραστάσεων μᾶς εἰσάγει κατευθειάν στὴ θεολογία τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Ευχαριστίας.

Ἡ Μικρὰ Εἴσοδος, χωρὶς σήμερα νὰ ἐκπληρώνει τὴν ἀναγκαιότητα τῆς μεταφορᾶς τοῦ ἱεροῦ Ευαγγελίου ἀπὸ τὸ Σκευοφυλάκιον στὸν Ἄμβωνα — ὅπως παλιότερα, ἀφοῦ τώρα τὸ Ευαγγέλιον μεταφέρεται ἀπὸ τὴν ἁγία Τράπεζα, ὅπου μόνιμα ὑπάρχει, καὶ τοποθετεῖται πάλι στὴν ἁγία Τράπεζα, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσίν του, μᾶς μεταφέρει συμβολικὰ στὴν ἔναρξιν τῆς δημόσιας δράσεως τοῦ Χριστοῦ στὴν κοινωνία καὶ ἔτσι μᾶς συνδέει μὲ τὸ κήρυγμά Του, ποὺ εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὡς κήρυγμα καὶ ὡς Λόγος — βαθμιαία ἐμφάνιση καὶ δράση τοῦ Χριστοῦ (Ν. Καβάσιλας).

Ἡ ἁγία Τράπεζα, ἡ ὁποία βρίσκεται στὸ ἐπισημότερο μέρος τοῦ ἁγ. Βήματος, συμβολίζει τὸ Γολγοθᾶ, ὅπου σταυρώθηκε ὁ Χριστός, γι' αὐτὸ καὶ πίσω ἀπὸ τὴν ἁγ. Τράπεζα ὑπάρχει πάντα ὁ Σταυρὸς μὲ τὸν ἐσταυρωμένον Ἰησοῦ. «Πάνω στὸ Σταυρὸ (ὁ Κύριος) σώζει τὴ γαλήνια καὶ προαιώνια δόξα ἣν εἶχε προτοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ τῷ Θεῷ. Στὸ Σταυρὸ ἐπάνω τὸν βλέπει ἡ Ἐκκλησία ὡς Βασιλέα τῆς Δόξης»⁶. Ἐδῶ ἀπλώνεται τὸ Εἰλητὸ μὲ τὴν παράσταση τῆς ἀποκαθλώσεως καὶ ἐδῶ γίνεται ἡ θυσία, γι' αὐτὸ καὶ θυσιαστήριον ὀνομάζεται ἡ ἁγία Τράπεζα. «Ἡ μεταφορὰ τῶν Τιμίων Δώρων πρὸς ἀπόθεσιν τούτων ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἐθεωρήθη καὶ ἐξελέγηθη ὡς παράλληλος καὶ ἀντίστοιχος πρὸς

τὴν ἀποκαθίλωσιν ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ καὶ μεταφορὰν εἰς τὸν τάφον τοῦ Σώματος τοῦ Κυρίου, ἣτις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τοῦ Νικοδήμου»⁷. Τὸ τροπάριον «ὁ εὐσχήμων Ἰωσήφ», τὸ ὁποῖον ἀπαγγέλλει ὁ ἱερέας μετὰ τὴ Μεγάλῃ Εἴσοδο, στὴ θυσία τοῦ Χριστοῦ μᾶς εἰσάγει, δηλαδή στὴ θεολογία τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Ευχαριστίας. Ὅπως ὁ Χριστός παρέθεσε τότε τὸ Μυστικὸ Δείπνον σ' ἐκείνη τὴν Τράπεζα τοῦ Ὑπερώου, ἔτσι καὶ τώρα σ' αὐτὴ τὴν ἁγία Τράπεζα, ὁ ἴδιος ἱερουργεῖ ὡς «προσφέρων καὶ προσφερόμενος».

Μέσα στὸ Ἱερό, καὶ στὴν κεντρικὴ κόγχη, ἀγιογραφοῦνται «ἡ **Μετάδοσις** καὶ **Μετάληψις**, μὲ τὸ Χριστὸ τὸν ἴδιον νὰ προσφέρει τὸν εὐλογημένο Ἄρτον καὶ Οἶνον καὶ ταυτόχρονα νὰ προσφέρεται στοὺς Μαθητές του. Εἰκονίζονται ἐπίσης οἱ ἄρτοι καὶ οἱ ἰχθύες μὲ τὴν ἐπιγραφὴ «ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς» καὶ σπανιότερα «ὁ **μελιζόμενος Χριστός**», ὅπως λέγει ἡ εὐχὴ «ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος, ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος καὶ μὴδέποτε δαπανώμενος».

Τέλος, καὶ αὐτὴ ἡ ἀπαγγελία τοῦ **Συμβόλου τῆς Πίστεως** κατὰ τὴν τέλεση τῆς Θ. Ευχαριστίας, μᾶς συνδέει ἄμεσα μὲ τὴ θεολογία τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Ευχαριστίας, ἀφοῦ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως καὶ ἰδιαίτερα τὸ χριστολογικὸ του τμήμα, εἶναι ἡ περίληψις ὅλης τῆς Θεολογίας μας καὶ ὅλης τῆς Χριστολογίας. Καί, ἀκόμη, τὸ Σύμβολο εἶναι ἓνα σύνθημα ἀναγνωρίσεως τῆς πίστεως καὶ τῶν πιστῶν, ὅπως αὐτὰ ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ στρατὸς γιὰ ἀναγνωριστικούς σκοπούς. Γι' αὐτὸ ὀνομάζεται Σύμβολο, γιὰτι ὅλα μαζί τὰ ἄρθρα του συμβάλλουν στὴν ὀρθὴ ἔκθεσι τῆς πίστεως, ὅπως γράφει ὁ Νικόλαος Βούλγαρις⁸.

7. Π.Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑ, Ἐπὶ τὴν ὀρθόδοξον Λατρείαν μας, Ἀθήναι 1978, σελ. 133.

8. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ, Ἱερὰ Κατήχησις, ἤτοι ἐξηγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας, Ἀθήναι 1940, σελ. 170-1: «Καὶ ἐπειδὴ συμβάλλονται ὅλα ὁμοῦ εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς Πίστεως, διὰ τοῦτο θέλουσι πολλοὶ οὗτοι ὀνομάσθαι καὶ σύμβολον τὸ Ἅγιον Σύμβολον. Ἄν καὶ σύμβολον λέγεται ἀκόμη καὶ ἡ συνθηματικὴ λέξις, ἣτις καὶ τώρα δίδεται εἰς τοὺς στρατιώτας ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς νυκτός, καὶ εἰς τὰ στρατόπεδα, διὰ νὰ γνωρίζονται οἱ διαπερῶντες. Καὶ οὕτως σύμβολον μὲ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὀνομάζεται τῆς Πίστεως ἡ Ὁμολογία, ἐπειδὴ αὐτὴ ἐστὶν ὁ Γνώμων καὶ τὸ σημεῖον τὸ ἀσφαλές, ὅπερ διαχωρίζει τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, τοὺς ὀρθοδόξους ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς». Βλ. ἐπίσης καὶ Γ. Θ. ΒΕΡΓΩΤΗ, Λεξικὸν λειτουργικῶν καὶ τελετουργικῶν ὄρων, Θεσσαλονίκη 1988, σελ. 113.

6. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Ἀρχιμ., «Εἰσοδικόν», Ἱερὰ Μονὴ Σταυρονικήτα, Ἄγ. Ὅρος, 1978 σελ. 135.

Έτσι, και σὲ ὄσους δὲν κατανοοῦν τὰ νοήματα τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας μέσω τῆς διατυπώσεώς τους, τὸ Σύμβολο καὶ τὰ σύμβολα ποὺ ἀναφέραμε ξεδιπλώνουν ἐνώπιόν τους καὶ κάνουν προσιτὴ τὴ θεολογία τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας.

Β. Παρουσία καὶ συνένωση ὅλης τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν τέλεση τῆς Θ. Εὐχαριστίας

Ἄν δοῦμε μὲ θεολογικὸ μάτι τὴ διάταξη τοῦ Ἄμνου, τῆς Παναγίας, τῶν ἐννέα ἀγγελικῶν ταγμάτων, τῶν μερίδων τοῦ Ἐπισκόπου τῆς περιοχῆς, τῶν ζώντων καὶ τεθνεώτων καὶ τέλος τοῦ ἱερουργούντος ἱερέα ἐπάνω στὸ δισκάριο, ποὺ ἐτοιμάζεται στὴν Πρόθεση, θὰ διαπιστώσουμε ὅτι αὐτὴ ἡ τοποθέτηση ἐξεικονίζει ὅλη τὴν Ἐκκλησία, ἀγωνιζόμενη καὶ θριαμβεύουσα. Ὑπολογίζοντας μάλιστα καὶ τὴν εἰδικὴ μνημόνευση σὲ κάθε μερίδα, ἀποκτοῦμε τὴν αὐτοσυνειδησία τῆς Ἐκκλησίας σὲ ἓνα ἰδιότυπο καὶ ἱερὸ προσκλητήριο: Ὁλη ἡ Ἐκκλησία, θεολογικὰ θεωρούμενη, εἶναι παρούσα καὶ ἐνωμένη, ὅπως εὐστοχα παρατηρεῖ ὁ σπουδαιότερος ἴσως θεολόγος τῆς ρωσικῆς διασπορᾶς τοῦ αἰῶνα μας πρωτοπρεσβύτερος Γεώργιος Φλορόφσκυ. «Αὐτὴ ἡ ἐνότης, ἡ ὁποία νικᾷ τοὺς διαχωρισμοὺς τοῦ χρόνου, ἀποκαλύπτεται καὶ φανερῶνεται ἤδη ἐν τῇ λειτουργικῇ ἐμπειρίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, πρὸ παντὸς ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ.

»Δὲν εἶναι μόνον ἡ δεῖνα τοπικὴ κοινότης τῶν ζώντων πιστῶν, ἡ ὁποία συγκεντρώνεται ἐνώπιον τῆς ἁγίας Τραπέζης, ἀλλ' ὅλη μαζί ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία εἶναι πράγματι παρούσα, ὁσάκις τελεῖται τὸ σεπτὸν μυστήριον τῆς ἐνότητος. Διότι ὁ Χριστὸς οὐδέποτε χωρίζεται τοῦ σώματός του»⁹.

Ἐχουμε ὁμως ὑποχρέωση νὰ ἀποφύγουμε τὸν κίνδυνο νὰ θεωρήσουμε τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας ὡς «ὀργανικὴ» — ὅπως ἡ βιολογικὴ ἀποψη γιὰ τὴν ἐνότητα καὶ ἁρμονία τοῦ σώματος — γιὰτὶ μία τέτοια ἀντίληψη εἶναι ἀπαγορευτικὴ τοῦ «προσωπικοῦ» ἢ «δυναμικοῦ» ἢ «πνευματικοῦ» στοιχείου, ὅπως ὀρθὰ γράφει ὁ Schmemann: «Ἐπ' αὐτὸ τὸ πρῶμα ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐνότης παύει νὰ εἶναι ἡ ἐνωσις τῶν πολ-

λῶν, ἡ ὀλοκληρουμένη εἰς ἐνότητα, ἡ μεταβαλλομένη εἰς ἐνότητα, καὶ ἐμφανίζεται ὡς μία προϋπάρχουσα καὶ τετελεσμένη ἤδη πραγματικότητα, εἰς τὴν ὁποίαν καλεῖται κανεὶς ἀπλῶς νὰ μετάσχη καὶ νὰ ἐνταχθῇ. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ ἐννοια τῆς συμμετοχῆς ἐπισκιάζει ἢ καὶ ἐντελῶς παραμερίζει κάθε ἐννοιαν πραγματοποιήσεως καὶ ὀλοκληρώσεως»¹⁰.

Ἡ ἴδια, ἀπὸ θεολογικὴ ἀποψη ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας ἐπαναλαμβάνεται ἀργότερα, ὅταν μὲ τὴ Μεγάλῃ Εἰσοδο ἔχουμε τὸ παράγγελμα νὰ ὑποδεχτοῦμε τὸ Χριστὸ «ὡς τὸν Βασιλέα, ταῖς ἀγγελικαῖς δορυφορούμενον τάξεις». Τὸ ἀνώνυμο πλῆθος ὑποδέχεται τὸ Χριστὸ καὶ ἡ παρουσία ὅλης τῆς Ἐκκλησίας συγκεκριμενοποιεῖται πάλι στὴ μνημόνευση ζώντων καὶ τεθνεώτων κατὰ κατηγορίες, γιὰ τοὺς ὁποίους παρακαλοῦμε νὰ τοὺς δεχτεῖ «Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ».

Στὶς μνημονεύσεις, μέσα ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀναδεικνύεται ἡ παρουσία καὶ συνένωση ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, πρέπει νὰ προσθέσουμε καὶ τὴν παρουσία τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων, ὅπως μὲ βεβαιότητα ἀπαγγέλλει ὁ ἱερουργὸς στὴν πρώτη εὐχὴ τῆς ἁγίας Ἀναφορᾶς¹¹, καθὼς καὶ στὴν εὐχὴ μετὰ τὸν Καθαγιασμό, ὅπου μνημονεύεται ἡ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία¹².

Τὸ προσκλητήριον τῆς ἐνωμένης — ἐπίγειας καὶ οὐράνιας — Ἐκκλησίας συνεχίζεται στὴν εὐχὴ μετὰ τὸ «ἐξαιρέτως», ὅπου ὁ ἱερουργὸς παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ θυμηθεῖ τοὺς «ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου» κεκοιμημένους, κάθε Ἐπισκοπὴ Ὁρθοδόξων, τὸ Πρεσβυτέριο, τοὺς Διακόνους καὶ τοὺς Μοναχοὺς, ἀφοῦ ἡ λογικὴ

10. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΜΕΜΑΝ, Θεολογία καὶ Εὐχαριστία, στὸ Πνευματικὸ Συμπόσιο «ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ», Ἀθῆναι 1962 σελ. 103.

11. «Εὐχαριστοῦμέν σοι καὶ ὑπὲρ τῆς Λειτουργίας ταύτης, ἣν ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν δέξασθαι κατηξίωσας, καίτοι σοι παρεστήκασι χιλιάδες ἀρχαγγέλων καὶ μυριάδες ἀγγέλων, τὰ Χερουβιμ καὶ τὰ Σεραφίμ, ἐξαπτέρυγα, πολυόματα, μετάρσια, πτερωτά».

12. «Ἐπι προσφερόμέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυομένων Προπατόρων, Πατέρων, Πατριαρχῶν, Προφητῶν, Ἀποστόλων, Κηρῶν, Εὐαγγελιστῶν, Μαρτύρων, Ὁμολογητῶν, Ἐγκρατευτῶν καὶ παντὸς πνεύματος δικαίου ἐν πίστει τετελειωμένου», καὶ τὴν ἐκφώνηση «ἐξαιρέτως τῆς Παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας».

9. GEORGE FLOROVSKY, The body of living Christ. An Orthodox interpretation of the Church, ἑλληνικὴ μετάφραση Τὸ σῶμα τοῦ ζώντος Χριστοῦ. Μία ὀρθόδοξος ἐρμηνεία τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τὸν I.K. Παπαδόπουλο, Θεσσαλονίκη 1972 σελ. 48.

Λατρεία προσφέρεται για όλους αυτούς, «ὕπερ τῆς οἰκουμένης, καὶ ὑπὲρ τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας». Ὁραία παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς Εὐάγγελος Θεοδώρου: «Ἡ ὀρθόδοξος λατρεία δὲν εἶναι μία ἀπλὴ ἀνάμνησις ἢ ἐποπτικὴ, τρόπον τινά, διδασκαλία τῆς ἐν γένει ζωῆς τοῦ Κυρίου, οὔτε περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ὑπομνήσκη ἀπλῶς τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Σωτῆρος, ἀλλὰ παρουσιάζει τὸ ἔργον αὐτὸ ὡς πραγματικότητα ζῶσαν καὶ πλήρη μυστηριώδους παρουσίας, ἀνανεουμένην πρὸς χάριν ἡμῶν καὶ συνεχιζομένην εἰς τὴν Θ. Λειτουργίαν»¹³.

Ὁ ἱερουργὸς κατὰ τὴ Θ. Λειτουργία εὐχεται νὰ θυμηθεῖ ὁ Κύριος πρῶτον ἀπ' ὅλους τὸν Ἐπίσκοπο τῆς περιοχῆς καὶ ἔπειτα τὴν πόλιν στὴν ὁποία διαμένουν οἱ συμμετέχοντες στὴ Θ. Λειτουργία, ἀλλὰ καὶ κάθε πόλιν καὶ χώρα μαζί με τοὺς πιστοὺς κατοίκους τους. Ἀκόμη, ὁ ἱερουργὸς παρακαλεῖ τὸν Κύριο νὰ θυμηθεῖ ὅσους ταξιθεύουν ὁδοιπορώντας ἢ με ὁποιοδήποτε ἄλλο πρόσφορο μέσο, τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς αἰχμαλώτους, ὅσους διακονοῦν στὴν Ἐκκλησία, αὐτοὺς ποὺ συντρέχουν τοὺς φτωχοὺς καὶ ὅλους ἡμᾶς, ποὺ εἴμαστε παρόντες καὶ μετέχουμε στὴ Θ. Λειτουργία.

Ἀληθινά, μένει κανεὶς κατάπληκτος ἀπὸ τὶς ἀναφορὰς ποὺ ὑπάρχουν στὴ Θ. Λειτουργία γιὰ τὶς διάφορες κατηγορίες τῶν πιστῶν καὶ τὰ προβλήματά τους, πράγμα ποὺ φανερώνει ὅτι τὸ μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας δὲν τελεῖται μόνο γιὰ τοὺς ἱερουργοὺς καὶ τοὺς λοιποὺς παρόντες στὸ Ναὸ, ἀλλὰ γιὰ ὅλη τὴν Ἐκκλησία, ἢ ὁποία εἶναι μυστηριώδως παρούσα καὶ ἐνωμένη στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Πολὺ περισσότερο, βέβαια, ἢ ἔνωση τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν πιστῶν στὸ μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Ὁ ἅγιος Κυπριανός, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπὸ τοὺς πρῶτους Πατέρες ποὺ ἔγραψαν γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας¹⁴, βλέπει τὴν ἔνωση τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ με τὸ Χριστὸ στὴν ἀνάμειξη τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ οἴνου στὸ ἅγιο Ποτήριον: «Ὅταν ἀναμιγνύεται στὸ ἅγιο Ποτήριον τὸ ὕδωρ καὶ ὁ οἶνος, τότε ἐνώνεται καὶ ὁ λαὸς με τὸ Χριστὸ καὶ ὅλο τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν

συνδέεται μαζί Του καὶ συνενώνεται»¹⁵. Δηλαδή στὴν τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας δὲν ἔχουμε ἀπλὴ παρουσία τῶν πιστῶν, ἀλλὰ καὶ συνένωση τῆς Ἐκκλησίας. «Ἐὰν εἶς ἕκαστος ἐξ ἡμῶν συνενοῦται μετὰ τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς θείας εὐχαριστίας, προδήλον ὅτι διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐνοῦνται οἱ πάντες καὶ πρὸς ἀλλήλους»¹⁶.

Γ. Τριαδολογικὴ βάση τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας

Ἡ θεολογία τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν **Τριαδολογικὴ βάση**, πάνω στὴν ὁποία οἰκοδομεῖται, ἀπὸ τὸ σημεῖο τῆς Προσκομιδῆς μέχρι τὴν ὀπισθάμβωνο εὐχῆ.

Στὸ **Μεσονυκτικὸ τῆς Κυριακῆς**¹⁷, καθὼς καὶ στὸ Μεσονυκτικὸ τοῦ Σαββάτου¹⁸, ἀμέσως μετὰ τὸν Τριαδικὸ Κανόνα τοῦ ἡγου, ψάλλουμε τὰ λεγόμενα Τριαδικά: α) «Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς τὴν ὑπέρθρον ὑμνεῖν Τριάδα, ἀναρχον Πατέρα καὶ παντουργόν, συνἀναρχον Λόγον, πρὸ αἰῶνων ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀρρευστῶς τεχθέντα, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ἐκ Πατρὸς ἀχρόνως ἐκπορευόμενον». β) «Ἑμνήσωμεν πάντες θεοπρεπῶς, ἄσματος ἐνθέοις, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ Πνεῦμα τὸ θεῖον, τρισυπόστατον κράτος, τὴν μίαν βασιλείαν καὶ κυριότητα». Τὰ τροπάρια αὐτὰ εἶναι μία θαυμάσια εἰσαγωγή, γιὰ νὰ κατανοήσουμε ὅτι τὸ Μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαρι-

15. Ἐπιστ. 63, 13 ML 4,393.

16. ΤΡΕΜΠΕΛΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, Δογματικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1961, τόμ. Γ' σελ. 213.

17. Ἀναφερόμαστε σ' αὐτὸ γιὰτὶ μᾶς προετοιμάζει γιὰ τὸ μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας, τὸ ὁποῖο ὅποσδήποτε θὰ ἐπιτελέσουμε. Ὅμως, παρόμοια τροπάρια ἢ εὐχὲς βρῖσκουμε καὶ στὸ Καθ' ἡμέραν Μεσονυκτικόν: «Δέσποτα Θεέ, Πάτερ παντοκράτορ, Κύριε Υἱὲ μονογενές, Ἰησοῦ Χριστέ καὶ ἅγιον Πνεῦμα, μία θεότης, μία δύναμις, ἐλέησόν με τὸν ἁμαρτωλόν, καὶ οἷς ἐπίστασαι κρίμασι σώσον με, τὸν ἀνάξιον δοῦλόν σου, ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν». Σύγκρινε καὶ τὴ δοξαστικὴ καὶ Τριαδολογικὴ ἐκφώνηση τοῦ ἱερέα στὴν ἀρχὴ τοῦ Ὁρθρου, ἀμέσως πρὶν ἀπὸ τὸν Ἐξάψαλμο: «Δόξα τῇ ἁγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ καὶ ζωοποιῷ καὶ ἀδιαίρετῳ Τριάδι, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων».

18. «Τῆς κλίνης καὶ τοῦ ὕπνου ἐξεγείρας με, Κύριε, τὸν νοῦν μου φώτισον, καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὰ χεῖλη μου ἀνοιξον εἰς τὸ ὑμνεῖν σε, ἅγια Τριάς. Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος εἶ ὁ Θεός· Διὰ τῆς Θεοτόκου ἐλέησον ἡμᾶς».

13. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ, Μαθήματα Λειτουργικῆς, τεύχος Α' ἐν Ἀθήναις 1986, σελ. 335.

14. De Catholicae Ecclesiae unitate, ML 4, CSEL 3,1 207-233. E.H.BLAKENEY, Text and translation, London 1929. Ἑλλην. μετάφραση τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν Κων. Δρατσέλα, Ἀθήναι 1968.

στίας, τὸ ὁποῖο θὰ ἀκολουθήσει, ἔχει Τριαδολογική βάση.

Ἡ ἑναρξη τῆς Θ. Λειτουργίας γίνεται μετὰ τὴν ἀναφορὰ στὴν Ἁγ. Τριάδα: «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων». Ἀναρίθμητες φορὲς ἔχουμε ἀκούσει ἢ ἐκφωνήσει αὐτὴ τὴ δοξολογία στὴν Ἁγ. Τριάδα, χωρὶς ἴσως νὰ ὑποπευόμαστε τὴ μεγάλη σημασία τὴν ὁποῖαν αὐτὴ ἔχει σὲ σχέση μετὰ τὴν τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Ποιὰ εἶναι ἡ «Βασιλεία», στὴν ὁποῖαν ἀναφερόμαστε; ἐρωτᾷ ὁ ἱερός Χρυσόστομος¹⁹. Εἶναι, ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος, ἡ δική μου παρουσία (ἐνν. τοῦ Χριστοῦ). Γιατὶ αὐτὸ τὸ Μυστήριον ποὺ θὰ ἐπιτελεσθεῖ, ἐδῶ στὸ συγκεκριμένο γήινο τόπο, μεταβάλλει τὴ γῆ σὲ οὐρανό. Γιατὶ τὸ τιμιότερον ποὺ ὑπάρχει ἐκεῖ (ἐνν. στὸν οὐρανό), θὰ σοῦ τὸ παρουσιάσω στὴ γῆ. Θὰ σοῦ δεῖξω δηλαδὴ ἐδῶ στὴ γῆ τὸν Κύριο (ἐνν. τῶν ἀγγέλων).

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὅλες σχεδὸν οἱ καταλήξεις τῶν εὐχῶν τῆς Θ. Λειτουργίας, οἱ ὁποῖες συχνὰ ἀκούονται ἀπὸ τὸ λαὸ ὡς ἐκφωνήσεις μικρῶν ἢ μεγάλων συναπτῶν, ἔχουν Τριαδικὸ χαρακτήρα. Τὶς ἀναφέρουμε, ὄχι γιατί τὶς ἀγνοοῦμε, ἀλλὰ γιὰ νὰ συνειδητοποιήσουμε καὶ τώρα τὴ σπουδαιότητα τοῦ φαινομένου:

α) Ἀπὸ τὶς Θ. Λειτουργίες Ἰω. Χρυσοστόμου καὶ Μ. Βασιλείου

1. «Ὅτι πρέπει σοὶ πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων».

2. «Ὅτι σὸν τὸ κράτος καὶ σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος...».

3. «Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλόστοργος Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι...».

19. ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Εἰς Ματθαῖον 51,2 MG 57,447 καὶ Εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθίους 24,5 MG 61,205. «Τί ἐστὶν ἡ βασιλεία; Ἡ παρουσία ἡ ἐμὴ. Ἐνταῦθα γὰρ σοὶ τὴν γῆν οὐρανὸν ποιεῖ τοῦτο τὸ μυστήριον... Τὸ γὰρ πάντων ἐκεῖ τιμιώτερον, τοῦτο σοὶ ἐπὶ τῆς γῆς δεῖξω... κείμενον. Αὐτὸν τὸν τούτων (ἀγγέλων) σοὶ δείκνυμι τὸν Δεσπότην». Καί, «Καὶ τί λέγω τὰ μέλλοντα; Ἀναπέτασον γοῦν τοῦ οὐρανοῦ τὰς πύλας καὶ διάκνυσον. Μᾶλλον δὲ οὐχὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ τοῦ οὐρανοῦ τῶν οὐρανῶν, καὶ τότε ὄψει τὸ εἰρημένον. Τὸ γὰρ πάντων ἐκεῖ τιμιώτερον, τοῦτο σοὶ ἐπὶ τῆς γῆς δεῖξω κείμενον».

4. «Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι...».

5. «Σὺ γὰρ εἶ ὁ φωτισμὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, Χριστὲ ὁ Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι...».

6. «Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλόστοργος Θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι...».

7. «Ἴνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος...».

8. «Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι, σοὶ δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι...».

9. «Σὺ γὰρ εἶ ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι...».

10. «Διὰ τῶν οἰκτιρῶν τοῦ Μονογενοῦς σου Υἱοῦ μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι...».

11. «Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζειν καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος...».

12. «Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλοστοργίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι...».

13. «Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος...».

14. «Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι...».

15. «Καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ εὐχαριστίαν καὶ προσκύνησιν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι...»²⁰.

(Συνεχίζεται)

20. Ὅλες οἱ ἐκφωνήσεις καταλήγουν μετὰ τὸ «νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων...», παρουσιάζοντας ἔτσι ἀπλὰ τὴ διαχρονικότητα καὶ αἰωνιότητα ὄχι μόνο τῆς ἁγίας Τριάδος, ἀλλὰ καὶ τῆς δοξολογίας αὐτῆς μέσα ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας.

ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ*

Πρόλογος

Ἀρχόμενος τοῦ λόγου, ὀφείλω ὠρισμένες διευκρινίσεις. Τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας εἶχε πρὸ πολλοῦ ἀποφασισθῆ, κατόπιν συνεννοήσεως μὲ τὸν ἐλλογιμώτατον Πρόεδρον τοῦ Ἰδρύματος Νεοελληνικῶν Σπουδῶν καὶ διακεκριμένον νεοελληνιστὴν καθηγητὴν κ. Φαίδωνα Μπουμπουλίδη, τὸν ὁποῖον ἰδιαίτερος εὐχαριστῶ διὰ τὴν

Τοῦ κ. **ΗΛΙΑ Β. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ**
Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

πρόσκληση. Κατέστη ἰδιαίτερος ἐπίκαιρον λόγῳ τοῦ πρώτου ποιμαντορικοῦ ταξιδίου τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στὴν Αὐτόνομη Μοναχικὴ Πολιτεία τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ στὴν Ἡμιαυτόνομη Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, ὡς καὶ λόγῳ τῆς προβληματικῆς, ἢ ὁποία συνεδέθη μετὰ τῆς ἀρχικῆς προθέσεώς του νὰ μεταβῆ ὀδικῶς πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος, διερχόμενος μητροπόλεις τῶν Νέων Χωρῶν, πρὶν ἢ ἐπισκεφθῆ ἐπισήμως τὴν Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ τίτλος τοῦ θέματος δὲν ὑπόσχεται, ὅπως, ἴσως, θὰ ὑπέθετε κάποιος, ὅτι θὰ ἀποκαλύψη τὰ σχέδια δράσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὁ ὑποφαινόμενος δὲν ἔχει τὴν τιμὴ νὰ εὐρίσκειται ἐνώπιόν σας ὡς ἐξουσιοδοτημένος ἀπὸ αὐτό. Δὲν θὰ ὁμιλήσῃ λοιπὸν ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Α.Θ.Π., ἢ ὁποία ἔχει τοὺς τρόπους, τὴν ἰσχὺ καὶ τὴν βούληση νὰ πράξῃ ταῦτα. Δὲν θὰ ὁμιλήσῃ, ἐπίσης, ὡς ἐκφραστὴς τῶν θέσεων τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Καὶ αὐτὴ ἔχει βούληση καὶ δύναμη καὶ τρόπους δημοσιοποιήσεως τῶν θέσεών της.

Θὰ ὁμιλήσω ὡς καθηγητῆς τῆς ἀρχαιότερας ἐν Ἑλλάδι καὶ εἰς τὴν Οἰκουμένην Ὁρθόδοξου Πανεπιστημιακῆς Σχολῆς, ἢ ὁποία ἐπὶ 155 χρό-

* Ἡ ὁμιλία, ὁργανωθείσα ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος Νεοελληνικῶν Σπουδῶν, πραγματοποιήθηκε στὴν μεγάλη αἴθουσα τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, τὴν 16η Νοεμβρίου 1992, ἐνώπιον ἐκπροσώπου τῆς Δ.Ι.Σ., Μητροπολιτῶν καὶ Κληρικῶν, Καθηγητῶν Πανεπιστημίων, Στρατηγῶν, Δικαστικῶν κ.ἄ. ἐπιλέκτων μελῶν τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας.

νὰ ἀσχολεῖται συνεχῶς περὶ τὸ τιμώτατο τῶν ὄντων, τὸν Τριαδικὸ Θεὸ καὶ τὴν ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία.

Θὰ προσφέρω, ὅπως ἐλπίζω, εἰς τὸ ἐνδιαφέρον σας πληροφορίες καὶ ἐκτιμήσεις, πού ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν ὀρθόδοξων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Θὰ ὁμιλήσω δὲ χωρὶς συναισθηματικῆς ἐξάρσεως καὶ χωρὶς πολιτικοῦ χαρακτήρος νοοτροπία. Ἄν ὁ λόγος μου ἐκτραπῆ, ἐνίοτε, τῶν ἀνωτέρω, θὰ αἰτιολογηθῆ πλήρως, ὅπως πιστεύω.

Στρέφοντες τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ὅλον τῆς Ὁρθοδοξίας, θὰ ἀσχοληθοῦμε πρῶτον μὲ τὴν γεωπολιτικὴ δυναμικὴ της, ὥστε νὰ ἴδωμεν τὸ δάσος καὶ ὄχι τὸ δένδρον αὐτοῦ ἢ ἐκείνου τοῦ προβληματισμοῦ.

Ἡ γεωπολιτικὴ δυναμικὴ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας

Εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ὑπερβοῦμε τὴν ἐδαφικῶς ἀνεδαφικὴ ἐλλαδοκεντρικὴ ἀντίληψη περὶ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ προβοῦμε σὲ ὀρθὴ ἐκτίμηση τῆς παγκοσμίου γεωπολιτικῆς δυναμικῆς τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας.

Ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι πολυμερῆς καὶ παμμεγέθης χριστιανο-κοινωνικὴ ὄντοτης, ἀπλουμένη σὶς πέντε ἡπείρους (Εὐρώπη, Ἀσία, Ἀφρική, Ἀμερικὴ καὶ Αὐστραλία) καὶ περιλαμβάνουσα χριστιανούς διαφόρων ἐθνικοτήτων ἐκ τῆς λευκῆς, τῆς μαύρης καὶ τῆς κίτρινης φυλῆς. *Εἶναι, δηλαδή, παγκόσμια καὶ πολυεθνικὴ ὄντοτητα!*

Δυνάμεθα, ἐπομένως, μετὰ λόγον νὰ ὑποστηρίξωμε ὅτι ὁ ἥλιος δὲν δύει ποτὲ εἰς τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία, ἐπειδὴ ὅταν νυκτώσῃ σὲ μία ὀρθόδοξη χώρα, ἀνατέλλει σὲ ἄλλο περιοχὴ Ὁρθόδοξων

Τὸ γεγονὸς αὐτό, δεδομένης τῆς διαιρέσεως τῆς Ὑδρογείου σὲ ζώνες, ἔχει ὡς συνέπεια νὰ ἀναπέμπεται ὀλόκληρον τὸ 24ωρο προσευχὴ καὶ λατρεία πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τοὺς Ὁρθόδοξους. Ἐντεῦθεν προκύπτει καὶ ἡ μετὰ τῆς γεωγραφικῆς συνυφασμένη *λατρευτικὴ οἰκουμενικότητα* τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ὁ ὑπολογισμὸς τῆς σημερινῆς παγκοσμίου πληθυσμικῆς δυνάμεως τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας δὲν εἶναι εὐκολός, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουν ἐπαρκῆ στατιστικὰ στοιχεῖα, δεδομένου ὅτι ἡ ἀπογραφή τῶν Ὁρθόδοξων τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἦταν ἀδύνατη. Ὑπολογίζεται συνήθως ὅτι οἱ Ὁρθόδοξοι εἶναι σ' ὅλο τὸν κόσμο 250-300 ἑκατομμύρια.

Ἡ μεγαλύτερη πληθυσμιακὴ συγκέντρωση Ὁρθόδοξων παρατηρεῖται στὴν Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀσία. Στὴν δεύτερη, τὴν Ἀσία, εἶναι ἐγκατεστημένα *ab antiquo* τὰ τέσσερα ἀπὸ τὰ πέντε *πρεσβυγενῆ πατριαρχεῖα* τῆς πρὸ τοῦ σχίσματος Χριστιανοσύνης, δηλαδὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων.

Στὴν γεωγραφικὴ αὐτὴ πραγματικότητα ὀφείλεται καὶ ὁ, κατ' ἀντιδιαστολήν πρὸς τὴν Δυτικὴν, χαρακτηρισμὸς τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ὡς Ἀνατολικῆς. Εἶναι χαρακτηρισμὸς, τὸν ὁποῖον, ἡ κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνες τῆς Β' χιλιετίας ἐξάπλωση καὶ διασπορὰ τῶν Ὁρθόδοξων, μετέλλαξε ἀπὸ γεωγραφικὸν σὲ *πνευματικόν*. Ἡ δυτικὴ Εὐρώπη, —τὸ ἄλλοτε προπύργιο τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς Μεταρρυθμίσεως τοῦ 16ου αἰῶνος (1517 μ.Χ.) καὶ τῶν Διαμαρτυρομένων Ἐκκλησιῶν— κατέστη καὶ χώρος Ὁρθόδοξων, λόγῳ τῆς μεταναστεύσεως ἐξ Ὁρθόδοξων χωρῶν, Ἑλλάδος, Σερβίας, Ρουμανίας κ.λπ. καὶ διὰ τῆς ἀνυστάκτου φροντίδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τοῦτο προχώρησε στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀργανώσεως μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑπάρχουν σήμερα: *μία ἀρχιεπισκοπὴ*, ἡ Θυατείρων μὲ ἔδρα τὸ Λονδίνον καὶ *ἑπτὰ μητροπόλεις* (Γαλλίας, Γερμανίας, Αὐστρίας, Βελγίου, Σουηδίας, Ἑλβετίας καὶ Ἰταλίας). Πλὴν τῶν προαναφερθεισῶν ἀρχιεπισκοπῆς καὶ μητροπόλεων, ὑπάρχουν καὶ ἡ *Αὐτόνομη Ὁρθόδοξη Ἀρχιεπισκοπὴ τῆς Φινλανδίας* καὶ ἡ *Μητρόπολις τῆς Τσεχοσλοβακίας*. Ὁ ὀρθόδοξος πληθυσμὸς τῶν εὐρωπαϊκῶν Μητροπόλεων προήλθε κυρίως ἀπὸ Ἕλληνες μετανάστες καὶ Κυπρίους καὶ ὑπήχθη στὴν ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσίᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Δὲν συνέβη τὸ ἴδιο καὶ μὲ τοὺς μετανάστες ἐκ σλαβικῶν χωρῶν, οἱ ὁποῖοι διετήρησαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν τους ἐξάρτηση ἀπὸ τὰ *νεογενῆ πατριαρχεῖα* τους, Ρωσίας, Σερβίας, Ρουμανίας κ.λπ.

Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μὲ τὶς ἠπειροὺς τοῦ *δυτικοῦ ἡμισφαιρίου*, τὴν Ἀμερικὴν, καὶ τὴν Αὐστραλία. Ἐκεῖ ὁ ὀρθόδοξος πληθυσμὸς προέκυψε

ἐκ τῆς μεταναστεύσεως ἐξ Ἑλλάδος καὶ Κύπρου καὶ ἀλλαχόθεν.

Ὁ προσδιορισμὸς τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας γίνεται, ὅπως προαναφέρθηκε, καὶ διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ὄρου *ἀνατολική*. Τοῦτο γίνεται πολλὰς φορὰς ἀπὸ λόγους κακῶς νοουμένης σκοπιμότητος, ἀποφευγομένης τῆς ὀνομασίας *Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος*, ἐπειδὴ, ἀπὸ παχυλῆ ἄγνοια ὁ χαρακτηρισμὸς «ἑλληνικὴ» ἐκλαμβάνεται ὑπὸ τὴν δευτερογενῆ καὶ ὄχι ὑπὸ τὴν πρωτογενῆ αὐτοῦ σημασίᾳ ἐντὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι *πρωτογενῶς ἑλληνικὴ* ὄχι λόγῳ τῆς ἐθνικῆς προελεύσεως τῶν πιστῶν αὐτῆς, ἀλλὰ λόγῳ τῆς *πρωτογενοῦς συνάψεως τοῦ ἑλληνικοῦ πνευματικοῦ ἀγαθοῦ μετὰ τοῦ εὐαγγελίου ἀπὸ τῆς πρώτης ἐποχῆς*. Ἑλληνικὴ ὑπῆρξεν τόσον ἡ γλῶσσα διαδόσεως τῆς Π. Διαθήκης, ὅσον καὶ ἡ γλῶσσα συγγραφῆς τῆς Κ. Διαθήκης, ἀλλὰ καὶ ἡ γλῶσσα τῆς ἱεραποστολῆς καὶ τοῦ κηρύγματος, καὶ ἡ γλῶσσα τῆς θεολογικῆς ἀναπτύξεως τοῦ δόγματος, δηλαδὴ ἡ γλῶσσα τῶν πατέρων καὶ τῆς λατρείας. Καὶ λέγοντες «γλῶσσα» ἐννοοῦμε, ὄχι μόνον τὸ ὄργανον ἐπικοινωνίας, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄργανον διανοήσεως, ἐρμηνείας καὶ διατυπώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ πρωτογενῆς χρῆσις τοῦ ὄρου «ἑλληνικὴ» προσδιορίζει ὀλόκληρον τὸν Χριστιανισμὸν, ἀκόμη καὶ τοὺς μὴ ἑλληνικῆς καταγωγῆς χριστιανούς. Μόνον ἡ δευτερογενῆς καὶ νεωτέρα χρῆσις ἀναφέρεται στὴν ἐθνικὴ προέλευση ἐκείνων τῶν Ὁρθόδοξων, οἱ ὁποῖοι κατάγονται ἀπὸ τοὺς πάλαι ποτὲ εἰδωλολάτρες Ἕλληνες. Ἐπομένως, παραβιάζουν τὴν ἀλήθειαν τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, ὅσοι ἐξ ἀγνοίας ἢ σκοπιμότητος ἀποσιωποῦν τὸν οὐσιαστικὸν προσδιορισμὸν «Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία».

Ἡ διὰ μεταναστεύσεων ἐξάπλωση τῶν Ὁρθόδοξων στὸ δυτικὸν ἡμισφαίριον καὶ ἡ ὀργάνωσή τους ἐνίσχυσε καὶ *ἐδραίασε γεωγραφικῶς τὴν οἰκουμενικότητα τῆς Ὁρθοδοξίας*. Οἱ ἀρχιεπισκοπὲς τοῦ Δυτικοῦ ἡμισφαιρίου, δηλαδὴ ἡ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἡ τῆς Αὐστραλίας ὑπήχθησαν, ὡς αὐτονόητον δικαίωμα, στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖον.

Ὅμως καὶ ἐκεῖ, ὅπως καὶ στὴν Δυτικὴ Εὐρώπη, ἐδημιουργήθησαν Μητροπόλεις, ἐξαρτώμενες συνήθως ἀπὸ τὰ νεογενῆ Πατριαρχεῖα καὶ ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες. Ὅλα αὐτὰ συνέβησαν τὰ μακρὰ καὶ δύσκολα χρόνια τῆς Ὁρθοδοξίας (1917-1988) μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑφίστανται σήμερα *παράλληλες Ὁρθόδοξες δικαιο-*

δοσίες, δημιουργηθείσες με κριτήριο την έθνοφυλετική ιδιαιτερότητα των Όρθοδόξων.

Και ασφαλώς ή κατάσταση αυτή έξυπρη-τοῦσε, μέχρι πρό τινος, και τις άπώτερες βλέψεις των άθειστικών καθεστώτων της Άνατολικής Εὐρώπης, τὰ όποία έπεδίωκαν την άποδυνάμωση της όρθοδόξου εκκλησιαστικής όργανώσεως και την χειραγώγησή της προς τους πολιτικούς στόχους και τις επιδιώξεις τους.

Οί παράλληλες αυτές όρθόδοξες δικαιοδοσίες έμποδίζουν, σήμερα, σημαντικώς την άποτελεσματικότερη επίδραση της Όρθοδόξου Εκκλησίας και συνιστούν θέμα δυσχερές, εκ της ρυθμίσεως του όποιου θα έξαρτηθή, σε σημαντικό βαθμό, ή ανάπτυξη της Όρθοδόξου Εκκλησίας την τρίτη μ.Χ. χιλιετία.

Τό θέμα αυτό, περιλαμβανόμενο στον κατάλογο των θεμάτων της Μ. Συνόδου, εύρίσκεται στο *στάδιο της έπεξεργασίας*. Η ρύθμισή του θα προσδιορίσει και την *διοικητική φυσιογνωμία της Όρθοδόξου Εκκλησίας, κατά την έπερχόμενη 3ην χιλιετία*.

Σημαντικά γεγονότα ως χρονικά όρόσημα

Εύρισκόμεθα, σὺν Θεῷ, στο 1992ο έτος από Χριστού γεννήσεως, και έχουν ήδη διανυθί στον χώρο της Ιστορίας, ως όρόσημα της πορείας της Όρθοδόξου Εκκλησίας γενικώς και του Οίκουμενικού Πατριαρχείου ειδικώς, οί ακόλουθες, κατ' έκλογήν, χρονικές άποστάσεις σημαντικών γεγονότων.

Χίλια έξακόσια έβδομήκοντα έννέα έτη από της έπισήμου καταπαύσεως των διωγμών κατά των Χριστιανών, δια του διατάγματος των Μεδιολάνων 313 μ.Χ.

Χίλια έξακόσια έξήκοντα δύο έτη από της κτίσεως της Κωνσταντινουπόλεως (330 μ.Χ.).

Χίλια έξακόσια ένδεκα έτη από τον συνοδικό καθορισμό της ιεραρχικής θέσεως του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, δια του 3ου κανόνος της Β' Οίκουμενικής Συνόδου (381 μ.Χ.) περί των «πρεσβείων τιμής της Κωνσταντινουπόλεως μετά τον της Ρώμης έπίσκοπον».

Ένεακόσια τριάκοντα όκτώ έτη από της άποσχίσεως της Δυτικής από της Άνατολικής Εκκλησίας και των συνοδευσάντων αυτήν άναθεμάτων (1054 μ.Χ.).

Έπτακόσια όγδοήκοντα όκτώ έτη από της καταλήψεως της Κωνσταντινουπόλεως υπό των έκτραπέντων της άποστολής των Σταυροφόρων της Δ' Σταυροφορίας (1204 μ.Χ.).

Πεντακόσια τριάκοντα έννέα έτη από της Άλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως υπό του Μωάμεθ (1453 μ.Χ.).

Έκατόν έβδομήκοντα ένα έτη από του άπαγορισμού του Οίκουμενικού Πατριάρχου Γρηγορίου του Ε', λόγω της έλληνικής έθνοθησκευτικής έπαναστάσεως του 1821.

Έκατόν τεσσαράκοντα δύο έτη από της παραχωρήσεως του Αυτόκεφάλου εις την Έκκλησίαν της Ελλάδος (1850 μ.Χ.).

Έκατόν είκοσι έτη από της συνοδικής κατάδικης του έθνοφυλετισμού (1872 μ.Χ.).

Ένετήκοντα έτη από της περιφήμου Πατριαρχικής έγκυκλίου περί της σχέσεως με τους έτεροδόξους (1902 μ.Χ.).

Έβδομήκοντα έτη από της άνταλλαγής των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας (1922 μ.Χ.).

Έξήκοντα έννέα έτη από της Συνθήκης της Λωζάννης δια της όποίας περιωρίσθη τό Οίκουμενικόν Πατριαρχείον άποκλειστικώς εις την πνευματικήν του άποστολήν (1923 μ.Χ.).

Έξήκοντα τέσσερα έτη από της έπιτροπικής παραχωρήσεως των λεγομένων Μητροπόλεων των Νέων Χωρών στην Έκκλησίαν της Ελλάδος (1928 μ.Χ.) «... τηρουμένου του επί των Έπαρχιών τούτου άνωτάτου κανονικού δικαιώματος του Άγιωτάτου Πατριαρχικού Οίκουμενικού Θρόνου, ή *διοίκησις* εν τοίς επί μέρος των έπαρχιών τούτων διεξάγεται *έφεξής έπιτροπικώς* υπό της πεφλημένης Άγιωτάτης άδελφής Εκκλησίας της Ελλάδος, προφρόνως άποδεξαμένης, συναινούσης και κυρούσης και της Έντίμου Έλληνικής Πολιτείας, όπως *κατά παράκλησιν* της Μητρος Εκκλησίας αναλάβη την έντολήν ταύτην, ενεργουμένην, επί τοίς έξής κυρωθείσιν εκκλησιαστικώς τε και πολιτικώς γενικοίς όροις».

Τριάκοντα όκτώ έτη από της λεηλασίας και καταστροφής του Έλληνισμού της Κωνσταντινουπόλεως επί πατραρχίας του λαμπρού Άθηναγόρου του Α' (1954 μ.Χ.).

Είκοσι έπτά έτη από της άμοιβαίας άρσεως των άναθεμάτων του 1054 μεταξύ Δυτικής και Άνατολικής Εκκλησίας (1965 μ.Χ.).

Τέσσερα έτη από της καταρρεύσεως του κρατικού συστήματος μαχητικής Άθείας (1988 μ.Χ.).

Τρία έτη από της άνοικοδομήσεως του Πατριαρχικού οίκου με δαπάνες του Π. Άγγελούλου (1989 μ.Χ.).

Δύο έτη από τής πρώτης επίσκεψεως Οικουμενικού Πατριάρχου στο Δυτικό ήμισφαίριο και μάλιστα τις Η.Π.Α. (1990 μ.Χ.).

Και έν έτος από τής ανόδου εις τόν Οικουμενικόν θρόνον του Πατριάρχου Βαρθολομαίου (22.10.91).

Ή πορεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου τόν 20όν αιώνα ως πορεία τής Όρθοδοξου Έκκλησίας

Παρά τήν ύπαρξη τεσσάρων συνολικώς *προεσβυγενών* και *πέντε νεογενών πατριαρχείων*, αυτόκεφάλων Άρχιεπισκοπών, ανεξαρτήτων Άρχιεπισκοπών και Μητροπόλεων, και παρά τās τεραστίās δυσχερείās του κατά τόν λήγοντα αιώνα, τò Οικουμενικό Πατριαρχείο ανέλαβε από τής ανατολής του αιώνος *πρωτοβουλίες μεγάλης κλίμακος*, όπως ó συντονισμός τών Όρθοδόξων πρòς προσέγγιση του ταλανίζοντος τò Χριστιανισμό προβλήματος τής διαιρέσεως, ως προϋποθέσεως δια τήν από κοινού αντιμετώπιση τών προβλημάτων, τά όποία μαστίζουν τήν Άνθρωπότητα.

Ή εγκύκλιος του 1902 όριοθετεί τήν έναρξη τών πρωτοβουλιών, οι όποιες ανακόπτονται από τούς βαλκανικούς πολέμους (1908-1913), τόν Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1913-1918) και τήν επανάσταση τών Μπολσεβίκων στην Ρωσία (1917).

Ή πρωτοβουλία ανανεούται με τήν εγκύκλιο του 1920 δια τής όποιās προτείνεται και ή ίδρυση μιās «κοινωνίας τών Έκκλησιών». Ίδέα πραγματοποιηθείσα μετά 28 έτη και αφού προηγήθηκε ó αίματηρότατος Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1939-45).

Τρίτη περίοδος προσπαθειών αρχίζει πρò τής λήξεως τής μεταπολεμικής περιόδου, δηλαδή του ψυχρού πολέμου (1945-65).

Τέσσερις Πανορθόδοξες Διασκέψεις (Ρόδος 1961, 1962, 1963 και Γενεύη 1968), οι έπεκτάσεις τους, δηλ. οι «Προσυνοδικές Πανορθόδοξες Διασκέψεις» (1976, 1982, 1986) και οι «Διορθόδοξες Προπαρασκευαστικές Έπιτροπές» (1971, 1986) κ.ά. προετοιμάζουν και έπεξεργάζονται τά θέματα ad referendum εις τήν Μεγάλην Σύνοδον τής Όρθοδοξίας. Και τών μèn πλείστων θεμάτων ή πανορθόδοξος προετοιμασία έχει όλοκληρωθεί εις τò στάδιον τής έπεξεργασίας εύρίσκονται τά άφορώντα 1) στην Όρθόδοξη Διασπορά, 2) στο Αυτόκέφαλο και τόν τρόπο τής ανακηρύξεώς του, 3) στο Αυτόνομο και τόν τρόπο τής ανακηρύξεώς του και 4) στα Δίπτυχα.

Και τά τέσσερα θέματα ανάγονται άφ' ένòς μèn σις έσωτερικές σχέσεις μεταξύ τών Όρθο-

δόξων προεσβυγενών και νεογενών Πατριαρχείων, τά όποία έχουν αναπτύξει δικαιοδοσίες έκτος τής έθνικής επικρατείας και άφ' έτέρου σις μεταξύ του πρώτου τή τάξει Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και τών λοιπών προεσβυγενών Πατριαρχείων σχέσεις. Τά ύποκρυπτόμενα εις τάυτα προβλήματα είναι μεγάλα, λεπτά και καθοριστικά τόσοσ τής ένότητος όσοσ και τής μελλοντικής δυναμικότητος τής Όρθοδοξίας.

Προκλήθηκαν από τισ ιστορικές περιπέτειες τών μετά τήν Άλωση αίωνων, τισ άλλαγές πολιτειακών συστημάτων, τών έθνικών συσχετισμών, τών μεταναστευτικών περιπετειών τών Όρθοδόξων, αλλά και από τισ αυξήσεις τών έπικοινωνιακών δυνατοτήτων κ.ά.π.

Άλλη όψη, προωθημένη μèn, αλλά ιδιαίτερος προβληματική είναι τò θέμα τής διαχριστιανικής ένότητος. Ή διαπεραίωση από του «Διαλόγου τής Άγάπης» που ένεκαινίασεν ó άείμνηστος Πατριάρχης Άθηναγόρας μετά του Πάπα Ιωάννου του 23ου εις τόν «Θεολογικόν Διάλογον» έγένητο όμαλως. Άνώματος και άσυμβίβαστος πρòς αυτόν είναι ή κατά τά τελευταία έτη έπιθετική κατά τής Όρθοδοξίας αναζωογόνηση του δουρείου ίππου τής Ούνίας, ή όποία, μετά τήν θεόδοτον κατάρρευση τών άθειστικών καθεστώτων, άφηγιάσασα *έξεστράτευσε* κατά τών «πεπτωκότων» τής Όρθοδοξου Έκκλησίας. Και όχι μόνον ή Ούνια, αλλά και ώρισμένοι φουνταμενταλιστές τής Διαμαρτυρήσεως.

Συνοδικώς, ή Όρθόδοξη Έκκλησία συνήλθεν, δια πρώτην φοράν ύστερα από πολλούς αιώνας, στην Κωνσταντινούπολη, συζήτησε και κατήχησε τò μήνυμα τής 15ης Μαρτίου 1992, όμιλήσασα με ένα νουν, μιαν καρδιάν και μιαν φωνήν.

Ούτως, ή πορεία πρòς τήν ένότητα έσημείωσε τήν πρώτη στάση της πρò του έμποδίου τής Ούνίας με τò αίτημα τής άρσεώς του. Τοúτο, έν συστοιχία πρòς τò αίτημα τής άρσεως τών προσηλυτιστικών ένεργειών μερικών Διαμαρτυρομένων, άποτελεί άρνητικό φορτίο τής έπικειμένης εισόδου στην 3η μ.Χ. χιλιετία.

Ή προοπτική και ή έλπίδα είναι ότι ή Όρθόδοξη Έκκλησία θα κατορθώση νά έπιλύση τά δύο τεράστια αυτά θέματα, τò έσωτερικόν τών δικαιοδοσιών ανακηρύξεως Αυτόκεφάλων και Αυτόνόμων Έκκλησιών, τής διασποράς και τών Διπτύχων και τò έξωτερικόν, δηλαδή τής έξουδετερώσεως τής προσηλυτιστικής έπιβουλής εκ μέρους τής ΡΚαθολικής Έκκλησίας και τών Διαμαρτυρομένων. Και δέν είναι αυτά μόνον.

(Συνεχίζεται)

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

*Με την ευκαιρία συμπληρώσεως 50 ετών λειτουργίας
από την ίδρυσή της (1942–1992).*

Ίδρυση

Ἡ ἴδρυση τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης ἐντάσσεται σὸ γενικώτερο σχεδιασμὸ τῆς ἴδρυσης Πανεπιστημίου σὸ Βορειοελλαδικὸ χωρὸ καὶ εἰδικότερα στὴ Θεσσαλονίκη ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσή της, τὸ 1912. Ὅμως ἡ ἐμπόλεμη κατάσταση ποὺ ἐπακολούθησε μὲ τοὺς Βαλκανικοὺς καὶ τὸν Α' παγκόσμιον πόλεμον τοὺς ὁποίους ὑποχρεώθηκε ἡ χώρα μας νὰ

Τοῦ κ. **ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΡΙΚΩΝΗ**, Καθηγητοῦ
Προέδρου τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς Α.Π.Θ.

συμμετάσχει, σχεδὸν γιὰ μιὰ δεκαετία, δὲν ἐπέτρεψαν τὴν πραγματοποίησιν τῆς ιδέας αὐτῆς.

Στὸ μεταξὺ ὅμως ἡ ἐγκατάσταση ἑλληνικῆς διοικήσεως στὴ Σμύρνη μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἰωνίας ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ στρατό, ἐότρειψε τὴν προσοχὴν στὴν πόλιν τῆς Σμύρνης γιὰ ἴδρυση Πανεπιστημίου σ' αὐτή. Μάλιστα προγραμματιζόταν ἕνα πρωτοποριακὸ ἴδρυμα, ποὺ θὰ περιελάμβανε σχολές, οἱ ὁποῖες ἦταν ἐκτὸς τῶν Πανεπιστημίων τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Ἀλλὰ ἡ ἐπελθούσα μικρασιατικὴ καταστροφὴ ματαίωσε τὰ σχέδια αὐτά. Ἐτσι ἐπανῆλθε ἡ σειρὰ τῆς Θεσσαλονίκης ὡς ἔδρα τοῦ νέου Πανεπιστημίου, ποὺ ἐγένετο τελικὰ πραγματικότητα μὲ Νόμον τοῦ 1925 ἐπὶ κυβερνήσεως Ἀλεξάνδρου Παπαναστασίου καὶ ἄρχισε νὰ λειτουργῇ τὸ ἐπόμενο ἔτος.

Τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης σχεδιάστηκε στὰ πρότυπα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων, μὲ τὶς καθιερωμένες πέντε σχολὰς ἀρχικὰ: Θεολογικὴ, Φιλοσοφικὴ, Νομικὴ, Ἱατρικὴ καὶ Φυσικομαθηματικὴ. Λειτουργήσαν ὅμως σύμφωνα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν κατὰ σειρὰ ἡ Φιλοσοφικὴ τὸ 1926, ἡ Φυσικομαθηματικὴ τὸ 1927 καὶ ἡ Νομικὴ τὸ 1928. Τὸ 1937 παρεμβλήθη ἡ Γεωπονοδασολογικὴ σχολή.

Ἡ Θεολογικὴ καὶ ἡ Ἱατρικὴ ἄρχισαν τὴ λειτουργίαν τοὺς τὸ 1941–42, σὲ μιὰ περίοδο τρομερῆς ἀνέχειας καὶ μέσα στὸ Β' παγκόσμιον πόλε-

μο, μετὰ 16 χρόνια καθυστέρηση. Οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους καθυστέρησε ἡ λειτουργία τῶν δύο αὐτῶν σχολῶν, καίτοι ἦταν προγραμματισμένες νὰ λειτουργήσουν ἀπὸ τὶς πρώτες, εἶναι διάφοροι γιὰ τὴν κάθε μιὰ.

Γιὰ τὴν Ἱατρικὴν ἀπαιτοῦσαν σημαντικὰς δαπάνες γιὰ τὴν ὀργάνωσιν κλινικῶν, ἐργαστηρίων κ.λπ. καὶ ἐξεύρεση καταλλήλου προσώπου.

Γιὰ τὴν Θεολογικὴν ποὺ δὲν ἀπαιτοῦνταν τέτοιαι δαπάναι, ἦταν ἄλλοι οἱ λόγοι. Ἡ καθυστέρηση ὀφειλόταν στὴν ἐπιφύλαξιν κάποιων ὑπευθύνων παραγόντων, κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ μεσοπολέμου, γιὰ τὸ ἂν ταιριάζει τέτοιο ἀντικείμενον — ὅπως ἡ θεολογικὴ ἐπιστήμη — μέσα στὸ Πανεπιστήμιον ἢ μήπως θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποκλεισθῇ τελείως. Ἄν καὶ οἱ ἐπιφυλάξεις αὐτὲς συνεχίσθησαν καὶ ἀργότερα μὲ ἄλλαι μορφές, τελικὰ ὅμως ἐπρυτάνευσε ἡ ἄποψη ὅτι ἐπεβάλετο ἡ ἴδρυση καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς στὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης. Σ' αὐτὸ συνέβαλαν καὶ οἱ ἐθνικὰς ἀνάγκαι κατὰ τὸ 1941, οἱ ὁποῖαι διέλυσαν τὶς σχετικὰς ἀντιρροήσεις καὶ τοὺς δισταγμοὺς ὡς πρὸς τὸ θέμα αὐτό.

Ἐτσι ἡ κατοχικὴ κυβέρνησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὀδηγήθηκε ἀμέσως στὴν ἔκδοσιν τῶν σχετικῶν διαταγμάτων, γιὰ τὸ ἔπρεπε νὰ ἐνισχυθῇ ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστημονικὴ παρουσία στὸν βορειοελλαδικὸν χωρὸν τῆς Μακεδονίας, ὁ ὁποῖος ἀπειλείτο καὶ τότε — ὅπως καὶ τώρα — μὲ τὴν φημολογούμενη ὡς ἐπικείμενη ἴδρυση πνευματικῶν κέντρων, πανεπιστημιακῶν ἐπιπέδων, ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους.

Καὶ μὲ βάση τὸ Ν.Δ. 964/1942 λειτούργησε καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ ἀπὸ τὸ ἔτος 1941–42 μὲ δέκα ἀρχικὰ ἔδρας, ποὺ ἔφθασαν στὴ συνέχεια μέχρι τὶς εἴκοσι.

Στέγαση

Ἀρχικὰ στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ παραχωρήθηκε ἕνα μικρὸ γραφεῖον τὸ ὑπ' ἀριθμ. 7, στὸ παλαιὸ κτήριο, τῆς σημερινῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς. Χῶρος τελείως ἀνεπαρκῆς γιὰ νὰ ἀνταπο-

κριθή στις λειτουργικές ανάγκες μιᾶς σχολῆς, ὅπως ἦταν οἱ συνεδρίες, οἱ ἐξετάσεις φοιτητῶν, ὑποψηφίων διδασκόντων, γραφεῖα καθηγητῶν, ἀνταλλαγῆς σκέψεων κ.λπ.

Γιὰ τὴ διεξαγωγὴ μαθημάτων παραχωρήθηκε ἓνα μικρὸ «τριᾶρι», στὴ Ρωμανοῦ 2, ὅπου γίνονταν μαθήματα, ἐξετάσεις, μελέτη τῶν φοιτητῶν καὶ γενικὰ ἐξυπηρετοῦνταν ὅλες οἱ ἀνάγκες τῶν φοιτητῶν. Ἐκεῖ ὁμως οἱ φοιτητὲς ἦταν κάπως ἀποκομμένοι ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο φοιτητικὸ σῶμα τῆς πανεπιστημιακῆς κοινότητας.

Μὲ αὐτοὺς τοὺς χώρους ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ λειτούργησε γιὰ μιὰ 20ετία καὶ μόλις τὸ 1961 κατορθώθηκε νὰ ἐξασφαλισθοῦν 4 αἴθουσες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες 2 ὑπόγειες. Οἱ ὑπ' ἀριθμ. 1 καὶ 31 χρησιμοποιοῦνταν γιὰ τὰ μαθήματα τῶν φοιτητῶν καὶ οἱ 2 ὑπόγειες σπουδαστήρια – ἀναγνωστήρια, ὅπου ὁργανώθηκαν καὶ προχωρημένα φροντιστηριακὰ μαθήματα.

Μετὰ μιὰ δεκαετία – τὸ 1971 – ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ ἀπέκτησε δικό της κτήριο στὸ ὁποῖο μεταστεγάσθηκε καὶ ἀπὸ τότε λειτουργεῖ.

ἹΟργανικὴ δομὴ

Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ ἀρχικὰ λειτούργησε ὡς ἐνιαῖο σύνολο καὶ χορηγοῦσε ἐνιαῖο πτυχίο καὶ διδακτορικὸ δῖπλωμα τῆς Θεολογίας.

Ἀπὸ τὸ 1964 μὲ ὑπουργικὴ ἀπόφαση, ὑπογεγραμμένη ἀπὸ τότε γενικὸ γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας Εὐάγγελο Παπανοῦτσο κατ' ἐξουσιοδότηση τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ καὶ ὑπουργοῦ Παιδείας Γεωργίου Παπανδρέου ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ διαιρέθηκε σὲ τρία Τμήματα: α) Θεολογίας, β) Ποιμαντικῆς καὶ γ) Ἐκκλησιαστικῆς καὶ Κοινωνικῆς διακονίας. Τὰ Τμήματα αὐτὰ εἶχαν κοινὴ διοίκηση, τὸν σύλλογο καθηγητῶν, ἀλλὰ χωριστὰ προγράμματα. Στὸ μεταξὺ καταργήθηκε τὸ τρίτο Τμήμα.

Μὲ τὸ Ν. 1268/1982 ἡ Σχολὴ – ὅπως ὅλες οἱ σχολὲς – ἔχασε τὸν ἀρχικὸ της ρόλο καὶ ὑποβαθμίσθηκε γενικὰ ὡς Σχολὴ ἐνῶ συστήθηκαν δύο αὐτοτελῆ τμήματα, τὰ σημερινά, τῆς Θεολογίας καὶ τῆς Ποιμαντικῆς, τὰ ὁποῖα λειτουργοῦν ἀνεξάρτητα καὶ αυτόνομα, μὲ χωριστοὺς Προέδρους καὶ Προγράμματα καὶ καθ' ὅλα ἰσότιμα καὶ μὲ τὰ ἴδια δικαιώματα τῶν πτυχιούχων γιὰ διορισμὸ στὴ Μέση ἐκπαίδευσι καὶ σὲ κάθε ἄλλη ὑπηρεσία, ὅπως ὁ σχετικὸς Νόμος 1351/1983 ὀρίζει.

Τὸ κάθε Τμήμα τώρα δίνει ἰδιαίτερο πτυχίο,

μεταπτυχιακὸ καὶ διδακτορικὸ δῖπλωμα, περιλαμβάνει ἓνα ἀριθμὸ γνωστικῶν τομέων, ποὺ ἀντικατέστησαν τὰ παλαιὰ σπουδαστήρια καὶ ἔχουν ἰδιαίτερη διοικητικὴ ἀρμοδιότητα.

Σπουδὲς

Ἐδῶ πρέπει νὰ ἀναφερθῆ ὅτι, μὲ πρωτοβουλία τοῦ τότε (1964) Κοσμητοῦρα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Παν. Χρήστου καὶ ἀπόφαση τῆς Σχολῆς ἐγένε μεταρρύθμιση στὸ πρόγραμμα ὁργάνωσης τῶν σπουδῶν τῆς σχολῆς, ποὺ ἰσχύει σχεδὸν μέχρι σήμερα μὲ ἐλάχιστες διαφορὲς. Γιὰ πρώτη φορὰ τότε εἰσήχθησαν καὶ ἐπεκράτησαν στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ οἱ μεταπτυχιακὲς σπουδὲς, ποὺ στεροῦνται οἱ περισσότερες σχολὲς ἀκόμη καὶ σήμερα.

Οἱ σπουδὲς διακρίθηκαν καὶ διακρίνονται καὶ σήμερα σὲ προπτυχιακὲς καὶ μεταπτυχιακὲς.

1. *Οἱ προπτυχιακὲς* – διάρκειας 4 χρόνων, προβλέπουν τὴν παρακολούθηση δύο εἰδῶν μαθημάτων, α) τῶν γενικῶν-ὑποχρεωτικῶν, ποὺ ἀποβλέπουν στὸν κατατοπισμὸ τῶν φοιτητῶν στοὺς διαφόρους κλάδους τῆς Θεολογικῆς ἐπιστήμης καὶ β) τῶν εἰδικῶν – ἐπιλεγόμενων, ποὺ ἐπιλέγονται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς φοιτητὲς καὶ ἀποβλέπουν στὴν ἐμβάθυνση στὰ προβλήματα τῆς Θεολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἔρευνας.

2. *Οἱ μεταπτυχιακὲς σπουδὲς*, διετοῦς διάρκειας, ἀποβλέπουν στὴν παρακολούθηση ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου μαθημάτων καὶ φροντιστηρίων μὲ συμμετοχὴ τῶν φοιτητῶν στὸ ἐρευνητικὸ ἔργο. Στὸ τέλος τῶν σπουδῶν καὶ μετὰ εἰδικὴ δοκιμασία χορηγεῖται Μεταπτυχιακὸ δῖπλωμα Εἰδικεύσεως. Αὐτὸ τὸ πρόγραμμα κατὰ βάση διατηρεῖται καὶ σήμερα.

Πτυχιούχοι

Οἱ πτυχιούχοι τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ τῶν δύο Τμημάτων μποροῦν νὰ διορισθοῦν ἀνεμπόδιστα στὴ Δευτεροβάθμια ἐκπαίδευση, νὰ ἀκολουθήσουν τὸ ἱερατικὸ στάδιο καὶ νὰ ἀναδειχθοῦν ἀκόμη καὶ στὸ ἐπισκοπικὸ ἀξίωμα. (Μέχρι τώρα ἀνεδείχθησαν περισσότεροι ἀπὸ 15). Στὸ παρελθὸν πολλοὶ πτυχιούχοι ἐστράφησαν καὶ κατέλαβαν θέσεις στὸν δημόσιο τομέα, Τράπεζες, Ὁργανισμοὺς, στρατιωτικὲς σχολὲς, διπλωματικὸ καὶ δικαστικὸ σῶμα καὶ γενικὰ σὲ διάφορες ὑπηρεσίες τοῦ δημοσίου. Μέχρι τώρα ἀπεφοίτησαν περίπου 5200 θεολόγοι. Ὅσοι ἐνδιαφέρθηκαν γιὰ ἀνώτερες πανεπιστημιακὲς

σπουδές, έκαναν ειδικές μελέτες στο έξωτερικό και εξειδικεύθηκαν σε έπιστημονικούς κλάδους τής Θεολογικής έπιστήμης. Και όταν επέστρεψαν, άρκετοί άπ' αυτούς με τὰ άποκτηθέντα προσόντα κατέλαβαν πανεπιστημιακές θέσεις σύμφωνα με τις άπαιτήσεις των ισχυόντων νόμων. Πολλοί άλλοι πτυχιούχοι διεκρίθησαν και κατέλαβαν πανεπιστημιακές θέσεις και σε ξένα πανεπιστήμια τής Εύρώπης. Άλλοι κατέλαβαν κατά καιρούς σημαντικές θέσεις σε έπιστημονικά Ίδρύματα όπως είναι τὸ 1) *Πατριαρχικὸ Ίδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν*, τὸ ὁποῖο παρήγαγε σημαντικό αριθμὸ δημοσιευμάτων και έπιστημονικοῦ προσωπικοῦ και τὸ ὁποῖο διηύθυνε για μιὰ 20ετία ὁ καθηγητὴς Π. Χρήστου, και τώρα ὁ καθηγητὴς Ἰωάννης Φουντούλης. Τελεῖ ὑπὸ τὴν πνευματικὴ δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. 2) *Τὸ Κέντρο Βυζαντινῶν Έρευνῶν*, τὸ ὁποῖο διευθύνει σήμερα ὁ αἰδεσιμώτατος πρωτοπρεσβύτερος π. Θεόδωρος Ζήσης, πτυχιούχος και καθηγητὴς τής Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης. 3) *Τὸ Ίδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου*, τὸ ὁποῖο διευθύνει ὁ επίσης πτυχιούχος και καθηγητὴς τής Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης κ. Α. Ταχιάος. 4) *Τὸ Κέντρο Θεολογικῶν Σπουδῶν* τής ιερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, πλαισιούται ἀπὸ ὁμάδα καθηγητῶν τής Θεολογικῆς Σχολῆς και άλλα έπιστημονικά Ίδρύματα και εταιρεῖες.

Ἀξιολόγηση τοῦ ἔργου τής Σχολῆς

Τὰ θετικά στοιχεία στην ιστορία τής Σχολῆς ὑπῆρξαν πολὺ σημαντικότερα ἀπὸ τὰ ἀρνητικά. Και αὐτὸ γιατί μέσα στὰ 50 χρόνια τής λειτουργίας τής ἔφθασε σε ὑψηλὰ επίπεδα έπιστημονικῆς και ἐκκλησιαστικῆς καρποφορίας. Ἀριθμεῖ σήμερα περίπου 50 μέλη ΔΕΠ και 3.500 φοιτητές.

Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ Θεσσαλονίκης ἔχει γίνε διεθνῶς γνωστὴ για τὴ ζωτικότητά της, και τὴν πλούσια παραγωγή της, ἀπὸ τὸ 1960 και ἔδωθε.

Ἐκεῖνο ὅμως πὸν χαρακτηρίζει τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ σήμερα εἶναι: α) Ἡ *αὐτονομία τής Θεολογικῆς σκέψεως* ἐναντι τής δυτικῆς, πὸν δυνάστευε τὴν ἑλληνικὴ θεολογία μέχρι πρόσφατα. β) Ἡ *ἀναβίωση τής πατερικῆς παραδόσεως και σκέψεως* σε μιὰ σύγχρονη ἔκφραση, με τὴν ἔκδοση πατερικῶν ἔργων καθὼς και τὴν ἐκλαίκευμένη, μεταφρασμένη, ἀπόδοση τοῦ πε-

ριεχομένου τους για εὐρεία χρήση. γ) Ἡ *προβολὴ και διακήρυξη τοῦ ὀρθοδόξου πνεύματος* στὸν σύγχρονο κόσμο, σε στενὴ συνεργασία πάντοτε με τὴ διοικοῦσα Ἐκκλησία τής Ἑλλάδος, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, τὴν κορυφὴ τής Ὄρθοδοξίας, καθὼς και τὰ λοιπὰ ὀρθόδοξα Πατριαρχεῖα. Ἰδιαίτερα πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ ἡ πνευματικὴ ἐπικοινωνία με τοὺς πατέρες τοῦ Ἁγιώνυμου Ὁρους, τὴν ἔπαλξη αὐτὴ τής Ὄρθοδοξίας.

Τέλος ὅλες οἱ Θεολογικῆς τάσεις πὸν παρατηροῦνται σήμερα στην ἑλληνικὴ Θεολογικὴ έπιστήμη εἶναι ἐπηρεασμένες ἀπὸ αὐτὴ τὴ σταθερὴ και ἀταλάντευτη ὀρθόδοξη γραμμὴ τής Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης και ἔχουν ὡς βάση αὐτὴ τὴν ἔκφραση.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΒΙΒΛΙΩΝ

Τὸ βιβλιοπωλεῖο τής Ἀποστολικῆς Διακονίας ἔχει και τὴν ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ τῶν βιβλίων:

* ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ περὶ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ, με στόχασες πνευματικῆς και κατάνειν εἰς κάθε κεφάλαιον. Προνοία τοῦ Μητροπολίτου Γρεβενῶν Σεργίου.

* Η ΖΩΗ ΕΚ ΤΑΦΩΝ. Αὐθεντικῆς μαρτυρίας τής θαυμαστῆς φανερώσεως τῶν ἁγίων Ραφαήλ, Νικολάου και Ειρήνης. Τοῦ Μητροπ. Γουμενίσσης Δημητρίου.

* ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗ ΛΗΞΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ, ἡ πὸς οἱ ἐξελικτικοὶ ἔλίσσονται για νὰ πείσουν ὅτι τὰ εἶδη ἐξελίσσονται. Τοῦ Γιάννη Κωστώφ, φυσικοῦ.

* ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΑ ΤΕΙΧΗ: ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ Α' Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Τοῦ διατελ. Καθηγητοῦ Ἄθαν. Δεληκωστοπούλου.

* ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ, Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ. Τοῦ ἰδίου.

* Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΙΕΡΩΣΥΝΗ (ἀπὸ ιστορικῆς ἀπόψεως τῶν δέκα πρώτων αἰῶνων μ.Χ.). Τοῦ ἐπισκόπου Κατάνης Ἰακώβου (Πηλῆλη).

* Ο ΘΕΟΣ (κατὰ τὴν Φιλοσοφίαν, τὴν Ἁγ. Γραφὴν και τὴν Χριστιανικὴν Θεολογίαν). Τοῦ ἰδίου.

* Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ (Φύσις και σημασία, Ἱστορία και Φιλολογία, Θεολογία και Ἑσχατολογία, Φιλοσοφία και Ἠθική, Κανονικότης και περιγραφὴ περιεχομένων). Τοῦ ἰδίου.

Γράφατε: Ἰασιῶν 1 – 115 21 Ἀθήνα, τηλ. 722.8008, Fax 723.8149.

Ἀπευθύνεσθε: Βιβλιοπωλεῖο Ἀποστ. Διακονίας, Δραγατσανίου 2, Πλατ. Κλαυθμώνος, τηλ. 322.8637.

ΤΟ ΚΑΘΑΡΤΗΡΙΟΝ ΠΥΡ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΥΝΟΔΟ ΦΕΡΡΑΡΑΣ - ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ

Στενά συνδεδεμένο με τὸν Παράδεισο καὶ τὴν Κόλαση εἶναι καὶ τὸ θέμα τοῦ καθαρτηρίου πυρός, ποῦ εἶναι δόγμα τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἐνώ δὲν τὸ δέχεται ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Γνωρίζουμε καλά ἀπὸ τὴν πατερικὴ παράδοση ὅτι ὁ Παράδεισος καὶ ἡ Κόλαση δὲν ὑφίστανται ἐξ ἐπόψεως τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐξ ἐπόψεως τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἀνάλογα μετὰ τὴν πνευματικὴ κατάστασή του ὁ ἄνθρω-

Τοῦ ἀρχιμ. κ. Ἱεροθέου Σ. Βλάχου
Ἱεροκήρυκος Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

πος βιώνει τὴν ἄκτιστη Χάρι τοῦ Θεοῦ εἴτε ὡς φῶς, ποῦ εἶναι ὁ Παράδεισος, εἴτε ὡς πῦρ καὶ φωτιά, ποῦ εἶναι ἡ Κόλαση.

Στὴν Σύνοδο Φερράρας - Φλωρεντίας (1438-1439) μεταξὺ τῶν ἄλλων θεμάτων ἐτέθη σὲ συζήτησι καὶ τὸ θέμα περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός καὶ ἐκεῖ φάνηκε ἡ διαφορὰ τῶν Λατίνων καὶ τῶν Ὁρθοδόξων πάνω σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο. Θὰ παρακολουθήσουμε στὴν συνέχεια αὐτὴν τὴν συζήτησι, καθὼς ἐπίσης καὶ τὶς θέσεις τοῦ ἁγίου Μάρκου Ἐφέσου, τοῦ Εὐγενικοῦ, γιατί εἶναι ἐνδιαφέροντα καὶ θὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ δοῦμε καὶ τὴν διαφορὰ μεταξὺ Λατίνων καὶ Ὁρθοδόξων, ἀλλὰ καὶ ἄλλες ἀπόψεις ποῦ συνδέονται μετὰ τὸ καθαρτήριο πῦρ.

1. Οἱ συζητήσεις στὴν Φερράρα - Φλωρεντία γιὰ τὸ καθαρτήριο πῦρ

Τὸ ζήτημα τοῦ καθαρτηρίου πυρός ἦταν τὸ πρῶτο τὸ ὁποῖο συζητήθηκε μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ Λατίνων στὴν Φερράρα. Ἡ πανηγυρικὴ συνεδρίασι τῆς Συνόδου αὐτῆς ἄρχισε τὴν 9ην Ἀπριλίου 1438, ἀλλὰ οἱ συζητήσεις ἔγιναν ἀργότερα, καὶ συγκεκριμένα τὸν Ἰούνιο τοῦ ἰδίου ἔτους. Θὰ παρακολουθήσουμε αὐτὲς τὶς συζητήσεις σύμφωνα μετὰ τὰ ἑλληνικὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου καὶ τὶς πληροφορίες τοῦ Συρόπουλου ποῦ εἶναι αὐθεντικῆς.

Ἀπὸ τὶς ὑπάρχουσες διαφορῆς μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν προτιμήθηκε νὰ ἀρχίσουν ἀπὸ τὸ

ζήτημα τοῦ καθαρτηρίου πυρός. Ὁ ἐκπρόσωπος τῶν Λατίνων Καρδινάλιος Ἰουλιανὸς Καισαρίνι εἶπε ὅτι θὰ ἔπρεπε πρῶτα νὰ ἀρχίσουν ἀπὸ τὴν ἐξέτασι τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα, δηλαδὴ τοῦ πρωτείου, ἀλλὰ θεωρεῖ καλύτερο νὰ ἀρχίσουν «περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός, ὡς ἂν τι καθαρθῶμεν καὶ ἡμεῖς διὰ τῶν περὶ τούτου λόγων». Ὁ ἅγιος Μάρκος ὁ Εὐγενικὸς συμφώνησε μετὰ αὐτὴν τὴν ἄποψι, ἀλλὰ ζήτησε νὰ μάθῃ ἀπὸ ποῦ παρέλαβε αὐτὲς τὶς παραδόσεις ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία, ἀπὸ πότε τὶς πιστεύει καὶ ποιά συγκεκριμένα εἶναι ἡ ἄποψι τῆς γι' αὐτὸ τὸ θέμα¹.

Πρὶν ἀρχίσουν οἱ συζητήσεις γιὰ τὸ καθαρτήριο πῦρ, τὸ λεγόμενο πουργατόριο, ὁ ἅγιος Μάρκος ρώτησε τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννη Παλαιολόγο πῶς θὰ ἤθελε νὰ δίδονται οἱ ἀπαντήσεις στοὺς Λατίνους «ἀγωνιστικώτερον καὶ ἐνστατικῶς ἢ οἰκονομικῶς;». Ἡ ἀπάντησι τοῦ Βασιλέως ἦταν: «ἀγωνιστικῶς λέγετε πάντα τὰ ἡμέτερα δίκαια»². Αὐτὸ εἶναι σημαντικό, γιατί, ὅπως θὰ δοῦμε στὴν συνέχεια, προτιμήθηκε ἄλλη μέθοδος, δηλαδὴ ἡ μέθοδος τοῦ συμβιβασμοῦ, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἅγιος Μάρκος ἐξαναγκάστηκε νὰ σιωπήσῃ κατὰ τὸν διάλογο σχετικὰ μετὰ τὸ καθαρτήριο πῦρ.

Πραγματικὰ, συναντήθηκαν οἱ δύο ἀντιπροσωπεῖες τὴν τετάρτη τοῦ μηνὸς Ἰουνίου γιὰ νὰ ἐξετάσουν τὸ ζήτημα αὐτό. Τὶς ἀπόψεις τῶν Λατίνων ἐξέθεσε ὁ Καρδινάλιος Ἰουλιανός. Συγκεκριμένα εἶπε «ὅτι ἐστὶ πῦρ καθαρτήριον ἡγουν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καθαρίζονται τῶν ἁμαρτωλῶν αἱ ψυχαὶ διὰ τοῦ πυρός, τῶν ἐχόντων ἁμαρτήματα συγγνωστά, συνεργούσης καὶ τῆς ἐκκλησίας, διὰ δεήσεως τῶν ἱερέων, ἔτι δὲ καὶ διὰ τῶν λειτουργιῶν καὶ ἐλεημοσυνῶν λυτροῦνται τῶν κολάσεων».

Ἀναλυτικότερα εἶπε ὅτι ὑπάρχουν τρεῖς τόποι καὶ διαφορῆς. Ἡ μία εἶναι τῶν ἁγίων τῶν

1. Sylvestre Syropoulos: Les «Memoires» du grand ecclesiarque de l' Eglise de Constantinople, sur le Concile de Florence, editions du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris VIIe 1971, σελ. 272.

2. ἐνθ. ἀναστ., σελ. 280.

οποίων οί ψυχές μετὰ τὸν θάνατο βρίσκονται στὸν οὐρανό, ἢ δευτέρα τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἀμετανοήτων ποὺ βρίσκονται στὸν ἅδη, ὅπως ἡ ψυχὴ τοῦ 'Ιούδα, ὑπάρχει δὲ καὶ ἓνας ἄλλος μέσος τόπος, στὸν ὁποῖο βρίσκονται οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ποὺ ἔχουν συγγνωστὰ ἀμαρτήματα, οἱ ὁποῖοι ἐξομολογήθηκαν καὶ κοινώνησαν τῶν θείων μυστηρίων, ἀλλὰ ὅμως «χρεωστοῦσι κανόνα». Αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων οἱ ψυχές περνοῦν ἀπὸ τὸ καθαρτήριο πῦρ³.

Κατὰ τὸν Συρόπουλο, μετὰ τῶν ἄλλων εἶπε ὅτι οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων ποὺ μετενόησαν καὶ ἐξομολογήθηκαν γνησίως, ἀλλὰ δὲν πρόφθασαν νὰ ἐκπληρώσουν τὸν κανόνα ποὺ τοὺς ἔβαλε ὁ πνευματικὸς τους, οὔτε ἔδωσαν καρποὺς μετανοίας γιὰ τὴν ἐξιλέωση τῶν ἀμαρτημάτων τους, «καθαίρονται διὰ τοῦ πουργατορίου πυρός, αἱ μὲν θάπτον, αἱ δὲ βραδύτερον, κατ' ἀναλογίαν τῶν ἡμαρτημένων, καὶ μετὰ τὸ καθαρθῆναι ἀπέρχονται εἰς τὴν ἀπόλαυσιν»⁴.

Οἱ Λατίνοι ἐξέθεσαν αὐτὲς τὶς ἀπόψεις τους χρησιμοποιώντας διάφορα χωρία ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή καὶ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή παρέθεσαν τὸ χωρίο τοῦ ἀποστόλου Παύλου «καὶ ἐκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι τὸ πῦρ δοκιμάσει. εἴ τις τὸ ἔργον μενεῖ ὁ ἐπωκοδόμησε, μισθὸν λήψεται· εἴ τις τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός» (Α' Κορ. γ', 13-15). Ἐπίσης χρησιμοποίησαν καὶ πολλὰ χωρία τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας⁵.

Ἀπὸ τὶς ἀπόψεις αὐτὲς φαίνονται καθαρὰ τρία σημεῖα. Τὸ πρῶτο ὅτι οἱ Λατίνοι μιλώντας γιὰ καθαρτήριο πῦρ τὸ διέκριναν σαφῶς ἀπὸ τὸ αἰώνιο πῦρ, γιὰ τὸ μιλοῦσαν γιὰ πῦρ «ἐν τῷ νῦν αἰῶνι» καὶ «ἐν τῷ ἐνεστώτι» πρὶν τὴν Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Τὸ δεύτερο ὅτι τὸ πῦρ αὐτὸ εἶναι στὴν πραγματικότητα κτιστό, δὲν εἶναι ἡ ἄκτιστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ τρίτο ὅτι οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων καθαρίζονται διὰ τοῦ πυρός αὐτοῦ. Τὶς θέσεις τῶν Ὁρθοδόξων θὰ τὶς δοῦμε στὸν διάλογο, ἀλλὰ κυρίως στὴν

διδασκαλία τοῦ ἁγίου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, ποὺ θὰ παραθέσουμε σὲ ἄλλη ἐνότητα.

Μετὰ τὴν ἐκθεση τῶν ἀπόψεων ἀπὸ τὸν Ἰουλιανὸ ὁμίλησε ὁ ἅγιος Μάρκος. Ὁ Σίλβεστρος Συρόπουλος λέγει ὅτι μετὰ τῶν ἄλλων ὁ ἅγιος Μάρκος εἶπε ὅτι μέχρι τότε ἄλλα ἐνόμιζαν ὅτι πρέσβευε ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία, τώρα ὅμως ἀκοῦνε διαφορετικὰ πράγματα. Μάλιστα, εἶπε χαρακτηριστικά: «ἀπὸ γὰρ τῆς ἀφηγήσεως τῆς σῆς αἰδεσιμότητος ὀλίγην εὐρίσκω τὴν μεταξὺ ἡμῶν διαφορὰν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ, καὶ ἐλπίζω διορθωθῆναι ἀκακίην, ἣν ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ». Φυσικά, ὅπως λέγει ὁ Συρόπουλος, αὐτὸ τὸ εἶπε κατ' οἰκονομίαν καὶ γιὰ νὰ δημιουργήσῃ φιλικὴ ἀτμόσφαιρα. «Καὶ τότε οἰκονομικότερον οἶον εἰπεῖν ἢ φιλικότερον εἰρηκῶς»⁶. Πάντως ζήτησε ἐγγράφως τὶς ἀπόψεις τους γιὰ νὰ δώσῃ τὴν ἀπάντησιν.

Στὰ πρακτικὰ ποὺ παρατίθενται στὸν Mansi, ἀμέσως μετὰ ἀπὸ τὰ λεχθέντα στὴν πρώτη αὐτὴ συνεδρίαση, ἐκτίθενται τὰ ὅσα συζητήθηκαν κατὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίαση, ποὺ ἐγένετο τὴν δεκάτῃ τετάρτῃ τοῦ μηνὸς Ἰουνίου, κατὰ τὴν ὁποία ἀπήντησαν οἱ Ὁρθόδοξοι. Ὅμως ὁ Συρόπουλος διασώζει ἓνα περιστατικόν, ποὺ δείχνει τὴν ὄλη νοοτροπία ποὺ ἐπικρατοῦσε, ἀλλὰ καὶ παρουσιάζει ἀνάγλυφα τὸ γιατί ὁ ἅγιος Μάρκος ἀπέφυγε νὰ ἀπαντᾷ στὶς συνεδριάσεις αὐτὲς, ἐνῶ ἀνέλαβε νὰ ἐκθέσῃ τὴν ὀρθόδοξον ἀποψὴ ὁ Μητροπολίτης Νικαίας Βησσαρίων.

Ἐγένετο ἀτέρμονες συζητήσεις μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων γιὰ τὸ τί ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσουν στὶς ἀπόψεις τῶν Λατίνων περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός. Τελικὰ, ὁ ἅγιος Μάρκος καὶ ὁ Νικαίας Βησσαρίων ἔγραψαν ἀπὸ ἓνα κείμενο, τὰ ὁποῖα ἀνεγνώσθησαν σὲ σύνοδο μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων. Ὁ αὐτοκράτορας ἔκανε ἐπιλογὴ μετὰ τῶν δύο συγγραμμάτων. Δηλαδή, διέταξε νὰ λάβουν τὸ προοίμιο τοῦ συγγράμματος τοῦ Βησσαρίωνος καὶ ὅ,τι ἄλλο φανῆ χρησιμοῦν ἀπὸ αὐτὸ καὶ ἀπὸ τὸ γραπτὸ τοῦ ἁγίου Μάρκου νὰ λάβουν τὰ περισσότερα καὶ τὰ καλύτερα καὶ ἔτσι νὰ συντεθῇ «τὸ δοθησόμενον σύγγραμμα». Ἀπὸ τότε «ἤρξατο τὸ σκάνδαλον μετὰ τῶν Ἐφέσου καὶ τοῦ Νικαίας»⁷.

Ἄνελαβε νὰ μιλήσῃ ὁ Βησσαρίων, ἀλλὰ παρενεβάλλοντο καὶ ἄλλοι, γι' αὐτὸ λέγεται στὰ

3. I. D. Mansi: Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio, vol. 31A, Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, Graz-Austria, 1961, στ. 486.

4. S. Syropoulos: Les «Memoires»..., ἐνθ' ἁν., σελ. 280.

5. I. D. Mansi: Sacrorum Conciliorum..., ἐνθ' ἁν., στ. 486.

6. S. Syropoulos: Les «Memoires»..., ἐνθ' ἁν., στ. 282.

7. ἐνθ' ἁνωτ., σελ. 284.

πρακτικά «άπελογήθησαν ἐν ἐκείνοις τοῖς κεφαλαίοις οἱ Γραικοί»⁸. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸν κύριο λόγο εἶχε ὁ Νικαίας Βησσαρίων. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὰ ὅσα μᾶς πληροφορεῖ ὁ Συρόπουλος. Λέγει ὅτι ὁ ἅγιος Μάρκος συνέγραψε ἀριστους λόγους, ποὺ ἀνασκεύαζαν τὶς ἀπόψεις τῶν Λατίνων. Οἱ Λατίνοι ἀπαιτοῦσαν ἀπὸ τὸν ἅγιο Μάρκο νὰ ἀπαντήσῃ ποια εἶναι ἡ ἀποψη καὶ ἡ διδασκαλία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας γι' αὐτοὺς ποὺ ἐκδημοῦν μὲ τὸν θάνατο.

Ὅμως ὁ ἅγιος Μάρκος «οὐκ ἔλεγεν αὐτὴν κωλυόμενος εἰς τοῦτο παρὰ τοῦ βασιλέως». Οἱ Λατίνοι ἐπέμεναν νὰ μάθουν τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία δὲν μιλοῦσε ὁ ἅγιος Μάρκος καὶ τὸν προκαλοῦσαν νὰ μιλήσῃ, ἀλλὰ ὁ ἅγιος «ἤγγετο τῷ βασιλικῷ κελεύσματι κωλυόμενος ὡσπερὶ χαλινῷ τι καὶ ἐδυσχέραιεν». Τότε ἀνέλαβε νὰ ὁμιλήσῃ ὁ Βησσαρίων καὶ μάλιστα ἀπεχώρησε ἀπὸ τὸν τόπο ὅπου καθόταν μαζί μὲ τὸν ἅγιο Μάρκο «καὶ εἰς ἴδιον ἐκάθισε τόπον, ἔνθα καὶ οἱ ἄρχοντες οἱ προειρημένοι συγκλητικοί»⁹. Φαίνονται καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ περιστατικὸ οἱ δύσκολες συνθήκες γιὰ τὸν ἅγιο Μάρκο, ἀφοῦ δεσμευόταν καὶ ἀπὸ τὸν Βασιλέα νὰ ὁμιλήσῃ, δεχόταν δὲ τὸν φθόνο καὶ τὸ μίσος τοῦ Βησσαρίωνος. Ὡστόσο ὅμως ὁ ἅγιος Μάρκος κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἐπομένων συζητήσεων ἀπαντοῦσε ἐπιτυχημένα. Ὁ Συρόπουλος γράφει: «Ἡμεῖς δ' ἐθαυμάζομεν πῶς ὁ Ἐφέσου εὐθύς ἐδίδου τὰς λύσεις μετὰ παραστάσεων γραφικῶν, μὴ προειδῶς ἂν προέθετο προτείνειν ὁ Ἰωάννης»¹⁰.

Ἄλλὰ ἂς παρακολουθήσουμε τὸν ἐνδιαφέροντα διάλογο ποὺ ἔγινε στὴν Φερράρα γιὰ τὸ καθαρτήριο πῦρ μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν Λατίνων.

Ὁ Βησσαρίων ἔλαβε ἐντολὴ ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἀπαντήσῃ σὺν ἀπόψεις τῶν Λατίνων. Ἄρχισε μὲ τὴν ἀνάλυση τοῦ ἀποστολικοῦ χωρίου «εἴ τιнос τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός» (Α' Κορ. γ', 13-15). Τὰ ἔργα τὰ ὁποία πρόκειται νὰ κατακαοῦν, ἔλεγε, εἶναι οἱ πράξεις καὶ ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔζησαν στὸν

κόσμο αὐτόν. Τὸ πῦρ γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται λόγος στὸ ἀποστολικὸ χωρίο εἶναι τὸ αἰώνιο πῦρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καὶ δὲν πρόκειται γιὰ κάποιον ἄλλο πῦρ. «Τὸ πῦρ ἐκεῖνο ὃ λέγει ὁ ἀπόστολος, διὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα λέγει, οὐχὶ δὲ διὰ τὸν ἐνεστώτα».

Ἐπίσης τὸ ρῆμα σωθήσεται δὲν σημαίνει τὴν σωτηρία, τὴν ἀποκατάσταση, ἀλλὰ τὸ «οὐκ ἀφανισθήσεται». Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς δὲν θὰ ἀφανισθῇ, ἀλλὰ θὰ παραμείνῃ «ἐν τῷ πυρὶ βασανιζόμενος αἰωνίως»¹¹.

Οἱ Λατίνοι ἰσχυρίζονται ὅτι ὑπάρχει καὶ πῦρ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ὁ καθαρισμὸς τῆς ψυχῆς, καὶ πῦρ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι καθαρτικό, ἀλλὰ αἰώνιο. Ἐπίσης ἔλεγον ὅτι τὸ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι πῦρ εἶναι καθολικό, δηλαδὴ «πάντες διὰ τοῦ πυρός καθαρίζονται». Ὅποιος ἔχει πολλὰς ἁμαρτίες καθαρίζεται γιὰ πολὺν καιρὸ, ἐνῶ ὁποιος ἔχει λίγες ἁμαρτίες «ὀλιγότερον καὶ ἀπολύεται, συνεργούσης καὶ τῆς ἐκκλησίας»¹².

Ἀπὸ τὶς ἀπαντήσεις τῶν Λατίνων δικαιώνεται ὁ ἅγιος Μάρκος, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἄκουσε τὴν ἀρχικὴ εἰσήγηση τοῦ Καρδινάλιου Ἰουλιανοῦ, εἶπε ὅτι ἄλλη γνώμη εἶχαμε ἐμεῖς γιὰ τὴν διδασκαλία τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸ καθαρτήριο πῦρ καὶ ἄλλη ἀκούμε στὴν εἰσήγηση αὐτή. Ὅπως φαίνεται ὑπάρχει διαφορὰ. Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι κατὰ τὴν συζήτηση ἀπεδείχθη ὅτι γίνεται λόγος γιὰ δύο πυρά, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλοντι, καὶ γιὰ τὸ ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι περνοῦν ἀπὸ αὐτὸ τὸ καθαρτήριο πῦρ.

Οἱ Ὁρθόδοξοι τότε ἀπήντησαν ὅτι στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δὲν γίνεται διάκριση μετὰ αἰωνίου καὶ παρόντος πυρός. Στὴν ὀρθόδοξη ἐρμηνεία τοῦ ἀποστολικοῦ χωρίου ἐννοεῖται τὸ αἰώνιο πῦρ, οἱ ψυχὲς τῶν ἁμαρτωλῶν πορεύονται σὲ τόπο σκοτεινὸ, τόπο λύπης «καὶ λυποῦνται μερικῶς, καὶ κολάζονται ὑστερούμενοι τοῦ θεοῦ φωτός», καθαίρονται δὲ διὰ τῶν δεήσεων καὶ τῶν προσευχῶν τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὴ ἡ κάθαρση καὶ ἡ ἀναψυχὴ δὲν γίνεται διὰ κάποιου ὑπάρχοντος πυρός, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐνεργείας τῆς προσευχῆς, τῆς δεήσεως καὶ τῆς ἐλεημοσύνης.

(Συνεχίζεται)

8. I. D. Mansi: Sacrorum Conciliorum, ἐνθ' ἄν., στ. 486.

9. S. Syropoulos: Les «Memoires»..., ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 286-288.

10. ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 288.

11. I. D. Mansi: Sacrorum Conciliorum..., ἐνθ' ἄνωτ., στ. 486-487.

12. ἐνθ' ἄνωτ., στ. 487.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΛΟΓΟΣ «ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ» ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Α. Μικρή Εισαγωγή

Η Ίερωσύνη είναι ένα από τα κύρια Μυστήρια της Χριστιανικής Έκκλησίας σύμφωνα με την δισχιστική Ίερή μας Παράδοση. Είναι αλήθεια πως η Όρθοδοξία δεν θεώρησε ποτέ απαραίτητο να καθορίσει έναν απόλυτο και συγκεκριμένο αριθμό Μυστηρίων. Πάντοτε όμως είχε την Ίερωσύνη στο κέντρο της μυστηριακής της ζωής, για τον απλό λόγο ότι απ' αυτήν και

Τού πρεσβ. κ. **ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Δ. ΣΑΛΑΠΑΤΑ**
St. David's University College, Lampeter

δι' αυτής μεταδίδονται στους πιστούς όλα τα υπόλοιπα Μυστήρια κι έτσι επιτυγχάνεται ο άγιασμος αυτών.

Η παραδοσιακή θεολογική άποψη για την Ίερωσύνη είναι πως μόνο άρρενες μπορούν να εισαχθούν σ' αυτήν. Πιο συγκεκριμένα οι τρεις βαθμοί της Ίερωσύνης, στους οποίους εισάγεται κανείς με την χειροτονία, δηλαδή του διακόνου, πρεσβυτέρου κι επισκόπου, είναι εύλογια που η Έκκλησία προσφέρει (κι όχι χωρίς λόγο) μόνο σε άνδρες.

Βέβαια υπάρχουν άλλα εκκλησιαστικά διακονήματα (μοναχισμός, νεωκόροι, κ.λπ.), στα οποία εισάγεται κανείς με την χειροθεσία. Αυτά προσφέρονται και στα δύο φύλα, άνδρες και γυναίκες.

Όπωςδήποτε βέβαια δεν μπορούμε να μην αναφέρουμε την σπουδαία Παράδοση του θεσμού των διακονισμών¹. Αυτή είναι μια ειδική κατηγορία χειροθετημένων γυναικών για συγκεκριμένη εκκλησιαστική διακονία, διακρινόμενη σαφέστατα από εκείνη των διακόνων. Η παράδοση αυτή έχει τις ρίζες και την αρχή της στην αρχαία ανατολική Έκκλησία.

Αλλά ενώ η πράξη έχει αποδείξει την αναγκαιότητα ύπαρξής του θεσμού αυτού, η σύγχρονη Όρθοδοξη Ανατολική Έκκλησία φαίνεται κάπως διστακτική στο να συνεχίσει να προσφέρει την ιδιαίτερη αυτή εύλογια προς τα γυναικεία μέλη της. Πάντως, στην Διορθόδοξη Θεολογική Συνάντηση που έλαβε χώρα στη Ρό-

δο το 1988 αποφασίστηκε πως «ό αποστολικός θεσμός των διακονισμών θα πρέπει να αναζωογονηθεί»².

Β. Η «χειροτονία» των γυναικών στη σύγχρονη Δύση

Αυτό το φαινόμενο που έμεις οι Όρθόδοξοι αποκαλούμε δυτικό Χριστιανισμό, ή απλούστερα «Δύση», θα πρέπει να γίνει σαφές πως αποτελείται από πάμπολλα παρακλάδια. Το μεγαλύτερο βέβαια και το πιο γνωστό είναι η Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία, ή όποια μπορεί να έχει τις δικές της απόψεις για την Ίερωσύνη, αλλά δεν έχει φθάσει σε σημεία τέτοια που να αποδέχεται την «χειροτονία» των γυναικών.

Το υπόλοιπο του δυτικού χριστιανικού κόσμου διανέμεται σε εκατοντάδες Έκκλησίες διαμαρτυρομένων. Η μεγαλύτερη και σοβαρότερη θεολογικά απ' όλες αυτές είναι η Άγγλικανική Έκκλησία (ή Κοινωνία). Αυτή είναι χωρισμένη σε πολλές μικρές τοπικές, ή έθνικές Άγγλικανικές Έκκλησίες, κατά το πρότυπο των Όρθοδόξων Έκκλησιών. Η Έκκλησία της Άγγλίας θεωρείται σαν η Μητέρα - Έκκλησία της άγγλικανικής Κοινωνίας.

Η «χειροτονία» των γυναικών άρχισε προοδευτικά να γίνεται από τις αρχές του 20ού αι. συγκεκριμένη πρακτική, αποδεκτή στις περισσότερες προτεσταντικές Έκκλησίες (Κογκριγκέσιοναλιστ, Μεθοδιστική, Πρεσβυτεριανή, κ.λπ.). Το τελευταίο προπύργιο των διαμαρτυρομένων ήταν η Άγγλικανική Έκκλησία.

Τα τελευταία όμως χρόνια κάποια μεμονωμένα τμήματα της Άγγλικανικής Έκκλησίας (Άμερική, Νέα Ζηλανδία, Βόρεια Ίρλανδία) ξεκίνησαν μετά από απόφαση των τοπικών Συνόδων τους την «χειροτονία» των γυναικών. Η κοινωνική κι εκκλησιαστική πίεση που δημιουργήθηκε ύστερα απ' αυτό οδήγησε και αυτή την Μητέρα - Έκκλησία της Άγγλικανικής Κοινωνίας ν' αποφασίσει όριστικά να καλύψει με κανονικό κύρος τη νέα αυτή ιδέα.

Στη Γενική Σύνοδο της Έκκλησίας της Άγγλίας, που πραγματοποιήθηκε στον Οίκο της

1. Εὐαγγ. Δ. Θεοδώρου, Η «χειροτονία» ή «χειροθεσία» των Διακονισμών, Έν Άθήναις 1954.

2. Christine Hall (έπιμ.), The Deacon's Ministry, Έκδόσεις Gracewing, 1991, σσ. 191-2.

Ἐκκλησίας στὸ Λονδίνο τὴν Τετάρτη 11 Νοεμβρίου 1992, ὁ νέος Κανόνας ἐπικυρώθηκε, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἀπαιτούμενη πλειοψηφία τῶν 2/3 σὲ καθένα ἀπὸ τὰ τρία τμήματα τῆς Συνόδου (ἐπίσκοποι, λοιποὶ κληρικοὶ καὶ λαϊκοί). Ἀποτελεῖ δὲ τώρα ἐπίσημη παράγραφος τοῦ Ἀγγλικανικοῦ Κανονικοῦ Δικαίου.

Ἴσως γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολή νὰ μὴ ἔχει μεγάλη σημασία ἢ ὅλη αὐτὴ ἐκκλησιαστικὴ περιπέτεια τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῶν διαμαρτυρομένων γενικότερα. Εἶναι ὅμως σαφὲς πὼς οἱ σχετικὲς θεολογικὲς ζυμώσεις καὶ οἱ πολλὲς καὶ ποικίλες συζητήσεις πὺν πραγματοποιήθηκαν γιὰ δεκαετίες ὀλόκληρες στὴ Δύση δὲν εἶναι μόνον θεολογικὰ ἐνδιαφέρουσες καὶ σημαντικὲς.

Εἶναι γεγονός πὼς ἀρκετοὶ Ὁρθόδοξοι Θεολόγοι³ (ἀπ' αὐτοὺς ἰδιαίτερα πὺν διαβιοῦν στὴ Δύση) ὑποχρεώθηκαν νὰ πάρουν θέση, νὰ προσφέρουν συγκεκριμένους ἀπαντήσεις καὶ κάποτε νὰ δημοσιεύσουν ἄρθρα ἢ καὶ βιβλία ἀκόμα, στὰ ὁποῖα προσέφεραν τὶς ἀπόψεις τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας γύρω ἀπὸ τὸ συζητούμενο θέμα.

Ἔτσι, ἀξίζει νὰ εἶναι κανεὶς ἐνήμερος γύρω ἀπὸ τὴν ὅλη ἐπιχειρηματολογία, καὶ ἐκεῖνη τῆς Δύσης ἀλλὰ βασικότερα καὶ αὐτὴν τῆς Ὁρθοδοξίας. Κι αὐτὸ γιὰ τὸ θέμα (πρόβλημα μᾶλλον) εἶναι σίγουρα παμμέγιστο, ὄχι μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἱστορικότητά του, ἀλλὰ βασικὰ ὅσον ἀφορᾷ τὴν νέα ἐκκλησιαστικὴ ἐποχὴ στὴν ὁποία μᾶς εἰσάγει. Μιὰ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία θὰ ὑπάρξουν — ἀκριβῶς λόγω τῆς νέας αὐτῆς ρύθμισης — ἀρκετὲς καὶ ἔντονες θεολογικὲς τριβὲς μετὰξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, πὺν ἀντὶ γιὰ τὴν πολυπόθητη προσέγγιση μετὰξὺ τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν χώρων μόνον μεγαλύτερη διάσταση φαίνεται πὼς θὰ ἐπιφέρουν.

Γ. Τὰ ὑπὲρ τῆς Δύσης γιὰ τὴν γυναικεία «Ἱερωσύνη»

Στὸν μεγάλο σὲ πλάτος καὶ βάθος θεολογικὸ διάλογο, πὺν ἔχει προκληθεῖ μὲ ἀφορμὴ τὶς σύγχρονες ιδέες γιὰ «χειροτονία» τῶν γυναικῶν, ἔχουν παρουσιαστῆ καὶ ἀναλυθεῖ ἀπὸ θεο-

λογικῆς, ἐκκλησιολογικῆς, ἀλλὰ καὶ κοινωνιολογικῆς πλευρᾶς πολλὰ ἐπιχειρήματα.

Μερικὰ ἀπὸ αὐτά, ἔτσι ὅπως οἱ ἴδιοι οἱ δυτικοὶ τὰ παρουσιάζουν, μποροῦν νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἑξῆς:

1. Ἡ γυναικεία «Ἱερωσύνη» εἶναι ἓνα φαινόμενο πὺν δὲν ἀφορᾷ μόνον μιὰ προτεσταντικὴ Ἐκκλησία ἀλλὰ ἀρκετὲς. Αὐτὸ σημαίνει πὼς ὑπάρχει εὐρεία συνειδητοποίηση καὶ πὼς χριστιανοὶ διαφόρων ὁμολογιῶν καὶ ἀποχρώσεων σ' ὅλη τὴν Δύση ἀσχολοῦνται μὲ τὸ θέμα, πιστεύουν σ' αὐτό, καὶ σὲ πολλὲς ἀπὸ τὶς Ἐκκλησίες τους βιώνουν τὴν ἐμπειρία τῆς «χειροτονίας» γυναικῶν.

2. Ὁ Ἰησοῦς δὲν προώθησε καμία γυναίκα στὸ Ἀποστολικὸ ἀξίωμα, καὶ κατ' ἐπέκταση στὸ ἐπισκοπικὸ, γιὰ τὴν ἐποχὴ του ἢ γυναίκα εἶχε πολὺ χαμηλὴ κοινωνικὰ θέση, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐπρόκειτο νὰ γίνει γενικὰ ἀποδεκτὴ. Ἀφοῦ ἡ κοινωνικὴ θέση τῆς γυναίκας ἀλλάξε πιά, σήμερον ὑπάρχει ἢ ἀνάγκη γιὰ ἴση μεταχείριση.

3. Ὁ Ἀπ. Παῦλος, ὁ ὁποῖος εἶχε σαφέστατες ιδέες γιὰ τὴν ἰσότητά τῶν δύο φύλων, δὲν ἀπαγόρευσε μέσα ἀπὸ τὰ κείμενα καὶ τὴν διδασκαλία του τὴν χειροτονία τῶν γυναικῶν.

4. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι τὸ πρότυπο Ἀρχιερέως. Ἡ Καινὴ Διαθήκη μᾶς διδάσκει πὼς ΟΛΟΙ εἴμαστε καλεσμένοι νὰ ἀντιπροσωπεύσουμε τὸν Χριστὸ στὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας.

5. Ἡ γυναίκα ἔχει ἤδη εἰσαχθεῖ στὴν «Ἱερωσύνη» μὲ τὴν σύσταση τοῦ θεσμοῦ τῶν διακονισῶν. Δὲν εἶναι λοιπὸν δύσκολο νὰ τὴν προωθήσουμε σὲ ἓνα σκαλοπάτι πὺν πάνω.

6. Στὴν Καινὴ Διαθήκη βρίσκεται ἓνα σημαντικό παράδειγμα γυναικῆς Ἀποστόλου, τῆς Ἰουνίας⁴, πὺν μπορεῖ νὰ σημαίνει ὅτι τῆς εἶχε δοθεῖ ἢ ἴδια ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία ὅπως καὶ στοὺς ἄνδρες Ἀποστόλους.

7. «Χειροτονία» τῶν γυναικῶν σημαίνει ἓνα βῆμα μπροστά, ἓνα βῆμα πρὸς τὸ μέλλον⁵.

Δ. Ἀξιολόγηση τῶν ἐπιχειρημάτων

Ὅπως μπορεῖ ξεκάθαρα νὰ καταλάβει κανεὶς ἀπὸ τὰ παραπάνω, τὰ περισσότερα ἐπιχειρήματα τῶν δυτικῶν εἶναι κυριολεκτικὰ ἀπλοῦ-

3. Thomas Hopko (ἐπιμ.), Women and the Priesthood, St. Vladimir's Seminary Press, New York 1983. Elisabeth Behr - Sigel, The Ministry of Women in the Church, Oakwood Publications, 1991.

4. Ρωμ. 16,7.

5. Ἀπὸ τὴν ὁμιλία τοῦ Ἀγγλικανοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Guildford πρὸς τὴν Γενικὴ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας, τὴν Τετάρτη 11 Νοεμβρίου 1992.

κά, χωρίς εκκλησιαστικό δυναμισμό, ούτε και καμιά όση άσκησης, ή πνευματικότητας ευρύτερα.

Θά πρέπει έδω να γίνει σαφές ότι ή όλη αυτή περιπέτεια ξεκίνησε από τότε που μερικές γυναίκες παρουσιάστηκαν στις Έκκλησίες τους και δήλωσαν πώς «αίσθάνονται την κλήση της Ίερωσύνης»⁶.

Η «αίσθηση», λοιπόν αυτή, της κλήσης, δημιουργήσε μιá ολόκληρη θεολογική διαμάχη, που κατέληξε στην «χειροτονία» των γυναικών στους βαθμούς του Πρεσβυτέρου και του Ήπισκόπου.

Τό κέντρο όμως του προβλήματος στην προκειμένη περίπτωση δεν φαίνεται να είναι ή αίσθηση της ιερατικής κλήσης από μερίδα γυναικών των δυτικών Έκκλησιών. Δεν είναι καν οι τόσες αίρετικές δοξασίες που βασανίζουν τους χριστιανούς της Δύσης και που τους έχουν καταστήσει πνευματικά ανάπηρους.

Είναι προφανές πώς τό όλο πρόβλημα άρχισε να ύφίσταται άκριβώς όταν ισχυροποιήθηκε τό φεμινιστικό κίνημα των γυναικών. Τά μέλη του κινήματος διαπίστωσαν τότε πώς είχαν την δύναμη να καταφέρουν πολλά πράγματα. Έτσι, έπεισαν τους έαυτούς τους πώς θά έπρεπε να έξαπολύσουν έναν άδιστακτο πόλεμο έναντίον των «άντιπάλων» τους, των άνδρών, οι όποιοι μέχρι τότε —κατά την άποψη των φεμινιστριών— τις κρατούσαν μόνο μέσα στο σπίτι, δεν τις επέτρεπαν να έργαστούν, τις ύποχρέωναν να μένουν έξω από τό Πανεπιστήμιο, έξω από διοικητικές θέσεις, έξω άκόμη από κυβερνητικές θέσεις, και τέλος έξω από την Ίερωσύνη.

Με μόνη βάση, λοιπόν, και δικαιολογία αυτή την παραπάνω, ή όποια είναι σαφέστατα κοινωνιολογικής ύφης, και καθόλου θεολογικής ή εκ-

κλησιαστικής, τό φεμινιστικό κίνημα δημιουργήσε, στην ψυχή των άκολούθων του γυναικών, αυτή την όντολογική ανάγκη της άντιπαράθεσης με ό,τι θά λάμβανε την έτικέτα «άντρικό κατεστημένο», ή «χώρος άντρικού κατεστημένου». Ένας τέτοιος χώρος θεωρήθηκε πώς είναι και ή χριστιανική Ίερωσύνη, άκριβώς έπειδή είναι άπ' άρχής της φυλαγμένη μόνο για τά άρρενα μέλη της Έκκλησίας.

Για την άνάλυση του φεμινιστικού κινήματος και του πνευματικού χαρακτήρα αυτού (άν ύπάρχει) δεν θά μάς έφθαναν βιβλία ολόκληρα. Άξίζει μόνο να αναφέρουμε πώς τά άποτελέσματα της άπόπειρας αυτής ήταν, είναι και θά είναι τραγικά για τους πολιτισμούς εκείνους, καθώς και για τις Έκκλησίες εκείνες που τά υιοθέτησαν.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα που ύποστηρίζει άπόλυτα την άποψη αυτή, είναι οι περίεργες εκείνες σκηές που έβλεπε κανείς στην βρετανική τηλεόραση (κανάλι BBC2) τό βράδυ εκείνο της 11ης Νοεμβρίου, μετά την έπικύρωση από την Σύνοδο της Έκκλησίας της Άγγλίας του νέου Κανόνα για την «χειροτονία» των γυναικών. Γυναίκες, άλλες ήδη διακόνισσες, άλλες λαϊκές, έξω από τό κτίριο της Συνόδου να διαδηλώνουν έξαλλα την μεγάλη χαρά τους, φωνάζοντας με πάθος, κουνώντας τά χέρια τους, άγκαλιάζοντας και φιλώντας ή μία την άλλη, και τέλος πίνοντας κρασί από τό ίδιο μπουκάλι και μάλιστα έπιδεικτικά μπροστά στην κάμερα της τηλεόρασης.

Την άμέσως έπόμενη ήμέρα ένας άπλός βρετανός πολίτης μέσης ηλικίας, ό όποιος δεν είχε ούτε θεολογικές, ούτε άλλες ειδικές έπιστημονικές γνώσεις, έλεγε χαρακτηριστικά πώς «οί γυναίκες κατάφεραν να πάρουν άλλο ένα κάστρο».

Αυτή είναι ή ξεκάθαρη έντύπωση που ύπάρχει στο μυαλό όλων των λογικών άνθρώπων του δυτικού κόσμου, οι όποιοι βιώνουν από μέσα τό σύγχρονο αυτό κύμα του φεμινισμού με όλη την άρνηση που κουβαλά μαζί του, τό όποιο άποδείχθηκε τόσο δυνατό ώστε να καταφέρει να άλλοτριώσει κι εκκλησιαστικές άκόμα συνειδήσεις.

Τό έπιχείρημα περί της Ίουνίας είναι ίσως τό πιο σοβαρό κι αξιόλογο από εκείνα που χρησιμοποιήθηκαν από τους ύποστηρικτές της «χειροτονίας» των γυναικών. Τό κείμενο αναφέρει έπακριβώς:

6. Αυτό είναι μιá συνηθισμένη έκφραση των δυτικών διαμαρτυρομένων χριστιανών, οι όποιοι δεν επιτρέπουν στον πνευματικό τους πατέρα (που στις περισσότερες περιπτώσεις δεν ύπάρχει) να τους συμβουλέψει και κατευθύνει στην ζωή της Έκκλησίας, ούτε στον τοπικό Έπίσκοπο να άποφασίσει και να πάρει την ευθύνη της εισαγωγής τους στην Ίερωσύνη, ή στην Έκκλησία καθολικά να έγκρίνει και άποδεχτεί τον ύποψήφιο στους κόλπους της —σαν ποιμένα των τέκνων της. Η βασική ιδέα τους είναι πώς αυτοί οι ίδιοι αισθάνονται πώς καλούνται προς την Ίερωσύνη, κι έτσι άπλά τό ανακοινώνουν στον τοπικό Έπίσκοπο, ό όποιος σύμφωνα με την κοινή πρακτική τους κινεί και όλη την σχετική —τυπική— διαδικασία.

«*Ἀσπάσασθε Ἀνδρόνικον καὶ Ἰουνίαν τοὺς συγγενεῖς μου καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινες εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἱ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν Χριστῷ*»⁷.

Ἐκεῖνο ποῦ θὰ πρέπει νὰ προσεχθεῖ ιδιαίτερα στὴν ἐξέταση τοῦ χωρίου αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀκριβὴς σημασία τῆς λέξεως «ἀποστόλοις». Σημαίνει αὐτὴ ἡ λέξη ἐδῶ ἄραγε τοὺς ἀποστόλους, ὅπως τοὺς γνωρίζουμε ἀπὸ τὶς μεγάλες ἐκείνες μορφές τοῦ Πέτρου, τοῦ Παύλου, τοῦ Ἀνδρέα καὶ τῶν λοιπῶν;

Σύμφωνα μὲ τὸν ἀείμνηστο Καθηγ. Π. Τρεμπέλα⁸ ὁ ὅρος «ἀπόστολος» θὰ πρέπει μᾶλλον νὰ νοηθεῖ ἐδῶ μὲ τὴν εὐρύτερη ἔννοια του, μὲ τὴν ἔννοια τοῦ εὐαγγελιστῆ. Ὁ ἴδιος τὸν μεταφράζει χαρακτηριστικά: «ἐκεῖνος ποῦ ἀσκεῖ τὴν ἀποστολὴ τοῦ κηρύγματος».

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δὲν θεώρησε ποτὲ πῶς ἡ Ἰουνία ἦταν Ἀπόστολος καὶ Ἐπίσκοπος. Ἔτσι, δὲν μπορεῖ νὰ στηριχθεῖ κανένα ἀπὸ τὰ μοντέρνα ἐπιχειρήματα πάνω της. Οἱ Πατέρες βέβαια θεώρησαν πῶς ἡ Ἰουνία εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ εἶναι σύζυγος τοῦ —μαζὶ μ' αὐτὴν ἀναφερόμενου στὸ ἴδιο χωρίο— Ἀνδρόνικου, κι ἔτσι τοὺς κατέταξαν καὶ τοὺς δύο μαζὶ στὴν χορεία τῶν ἁγίων. Ἡ μνήμη τους τιμᾶται τὴν 17η Μαΐου.

Ε. Μερικὲς ἀπὸ τὶς Ὁρθόδοξες ἀπόψεις

Εἶναι σαφὲς πῶς ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ὅποιες ὑποστηρικτικὲς ιδέες τῆς Δύσης πρὸς τὴν «χειροτονία» τῶν γυναικῶν, ὑπάρχουν καὶ οἱ ἀπόψεις ἐναντία σ' αὐτήν. Αὐτὲς τὶς ἀπόψεις ἐκφράζουν πρῶτα ἀπ' ὅλα τὰ μέλη τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα εἴτε ζοῦν στὴν Ἀνατολή, εἴτε ζοῦν στὴν Δύση (σὰν γεωγραφικὴ περιφέρεια), ἔχουν τὶς ἴδιες σταθερὲς ὀρθόδοξες καὶ παραδοσιακὲς ιδέες.

Ἀκόμη, ἐναντία στὶς νέες αὐτὲς καὶ φιλελεύθερες ἀπόψεις τάσσεται καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ὅπως ἐπίσης καὶ μιὰ μεγάλη μερίδα Ἀγγλικανῶν, τῶν Ἀγγλοκαθολικῶν, ὅπως χαρακτηριστικὰ ὀνομάζονται. Οἱ τελευταῖοι βλέπουν τώρα τὸ ἔδαφος νὰ φεύγει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους καὶ τὰ ἔχουν κυριολεκτικὰ χαμένα.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, λοιπόν, καθὼς καὶ

οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς καὶ τοὺς Ἀγγλοκαθολικοὺς πιστεύουν πῶς, ἡ «χειροτονία» τῶν γυναικῶν εἶναι μιὰ λανθασμένη ἐκκλησιαστικὴ κίνηση, ἡ ὁποία δὲν πρόκειται νὰ βοηθήσει καθόλου τὸν Οἰκουμενικὸ διάλογο τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν προσέγγιση μεταξὺ τους. Ἀντίθετα μάλιστα θὰ διχάσει, θὰ προκαλέσει τὸ αἰσθητήριο τῶν ὀρθὰ σκεπτομένων καὶ δρώντων χριστιανῶν κι ἀκόμη θὰ πικράνει τὶς σχέσεις μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν χριστιανῶν.

Πρῶτα καὶ πάνω ἀπ' ὅλα εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰπωθεῖ ξεκάθαρα —καὶ θὰ πρέπει νὰ ἀναγνωριστεῖ ἀπ' ὅλους τοὺς ὑποστηρικτὲς τῶν νέων ιδεῶν— πῶς οὔτε ἡ Καινὴ Διαθήκη, οὔτε ἡ Ἱερὴ Παράδοση, δὲν μᾶς παρέχουν ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς «Ἱερωσύνης» τῶν γυναικῶν.

Ἡ χριστιανικὴ Ἱερωσύνη καὶ ἡ ιδέα τῆς Ἀποστολικῆς διαδοχῆς διατηρεῖται διὰ μέσου τῶν αἰώνων μὲ τὴν χειροτονία τῶν ἀνδρῶν - μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ καθιερώθηκε γιὰ λόγους ἐκκλησιολογικοὺς κι ὄχι ἱστορικοὺς καὶ κοινωνιολογικοὺς. Οἱ πρῶτοι παραμένουν ἀπαράλλακτοι στοὺς αἰῶνες, ἐνῶ οἱ δεῦτεροι μπορεῖ νὰ ἀλλάζουν μὲ τὶς ἐποχές.

Τὸ παραπάνω μπορεῖ νὰ ἀναλυθεῖ ἀπλὰ ὡς ἐξῆς:

Ἡ Ἱερωσύνη ἔρχεται ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος στὴν ἀνθρώπινη μορφή του εἶναι ἄνδρας. Ὁ χειροτονημένος ἄρρην Ἐπίσκοπος (καὶ ὁ Ἱερέας) ἀντιπροσωπεύει τὸν Ἰησοῦ στὴν Ἐκκλησία. Ἡ ἀντιπροσώπευση αὐτὴ ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴν ὀλοκλήρωση τοῦ ὑπέρατου Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἡ ὁποία σχηματικὰ ἐπιτυγχάνεται ὡς ἐξῆς: ΧΡΙΣΤΟΣ → ΙΕΡΕΑΣ (ἄνδρας) → ὀλοκλήρωση Μυστηρίου.

Ἀκόμη καὶ ἡ Παναγία μας, ἡ Μητέρα τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία ὑπερτιμούσαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ ὅλοι οἱ πρῶτοι χριστιανοί, δὲν θεωρήθηκε ποτὲ ἀπαραίτητο νὰ χειροτονηθεῖ Ἱερεία. Τὸ θέμα δὲν ἀπασχόλησε βέβαια ποτὲ τοὺς Ἀποστόλους ἢ τὴν Ἐκκλησία, οὔτε κἂν τὴν ἴδια τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο.

Σὲ χρόνους κατοπινοὺς ἡ Ἐκκλησία ἀποφάσισε τὴν καθιέρωση διακονισῶν, οἱ ὁποῖες ἐπρόκειτο νὰ βοηθήσουν πάρα πολὺ στὴν καλύτερη λειτουργία τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου της. Ἀργότερα ἡ Ἐκκλησία εὐλογήθηκε μὲ τὴν παρουσία τῶν γυναικῶν - μοναχῶν, οἱ ὁποῖες πάν-

7. Ρωμ. 16,7.

8. Π. Τρεμπέλας, Ὑπόμνημα εἰς τὰς Ἐπιστολάς τῆς Κ.Δ., τόμος Α', Ἐκδ. «Ὁ Σωτῆρ», Ἀθήναι 1978, σ. 221.

τα προσέφεραν μιὰ παμμέγιστη πνευματική ύπηρεσία στα πιστά μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Σπουδαῖο ἔργο προσφέρουν ἐπίσης κι οἱ σύζυγοι τῶν Ἱερέων, οἱ ὀνομαζόμενες Πρεσβυτέρες.

Ἄλλὰ καμιά ἀπὸ τὶς παραπάνω ἰδιαίτερες κατηγορίες γυναικῶν δὲν ἐκτελεῖ ἱερατικὸ ἔργο. Ἡ Ἐκκλησία ἀποδέχθηκε, ἀγκάλιασε κι ἐνθάρρυνε πάντα μὲ πολλὴ ἀγάπη τὴν προσφορὰ τῶν διακονισσῶν, τῶν μοναχῶν καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Τὸ ἔργο τους εἶναι ἀνεκτίμητο καὶ παμμέγιστο, ἀλλὰ δὲν εἶναι, οὔτε ποτὲ (οὔτε κἂν στοὺς πρώτους καὶ καθοριστικούς ἐκεῖνους χρόνους) κριθῆκε ἀναγκαῖο ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία νὰ ἀναγνωρισθεῖ σὰν ἱερατικὸ, ἢ λειτουργικὸ.

Κοντολογίς, «στὴ μυστηριακῇ Ἱερωσύνῃ ἢ γυναικὰ δὲν βρῆκε καμιά θέση»⁹, γιατί αὐτὴ ἢ Ἱερωσύνη ἀποκλείεται στὴ φύση της, ἀφοῦ ἀντιβαίνει στὴν ἔννοια τῆς «πατρότητας», «στον πατρικὸ δηλ. ρόλο τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ Πατρός»¹⁰.

Ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία πληροφοροῦμαστε πὼς οἱ μόνοι ποὺ εἶχαν γυναῖκες Ἱερεῖς στὴν Ἐκκλησία τους ἦταν οἱ γνωστικοὶ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Αὐτοὶ καταδικάστηκαν ἀπὸ σύνολη τὴν Ἐκκλησία σὰν αἵρετικοὶ καὶ δὲν ἀπασχόλησαν πλέον τοὺς Ὁρθόδοξους χριστιανούς.

ΣΤ. Ἐπίλογος

Ἡ «χειροτονία» τῶν γυναικῶν εἶναι ἤδη γεγονὸς καὶ δεδομένη ἱστορικὴ πραγματικότητα τῶν καιρῶν μας.

Οἱ ἀνὰ τὴν οἰκουμένη Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ τρομοκρατηθοῦν μὲ τὴν ἀλήθεια αὐτὴ, εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ εἶναι συνεχῶς ἔτοιμοι ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν καινούργιο αὐτὸ ἀνεμο τῆς αἵρεσης καὶ τῆς κακοδοξίας.

Ἐτερόδοξοι Χριστιανοὶ βρίσκουν πολλὰς φορὲς πνευματικὸ καταφύγιο στὴν Ἁγία Ὁρθοδοξία. Τώρα φαίνεται πὼς δὲν θὰ ὑπάρξουν ἀπλὰ μεμονωμένες περιπτώσεις ἐνδιαφερομένων, ἀλλὰ κύματα ὀλόκληρα πνευματικὰ πεινασμένων ἀνθρώπων, ποὺ θ' ἀναζητήσουν (ἔχουν ἤδη ἀρχίσει) καταφύγιο καὶ παρηγοριὰ στὴν ἀληθινὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Ἔτσι, οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ πρέπει τώ-

ρα νὰ συνειδητοποιήσουμε πὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ λειτουργήσουμε ὡς γιατροὶ καὶ θεραπευτὲς τῶν πληγωμένων αὐτῶν ἀδελφῶν μας. Ἴσως πολλοὶ ἀπὸ ἐμᾶς νὰ μὴν ἔχουμε εἰδικὲς γνώσεις, ἴσως νὰ μὴν ἔχουμε ὑλικά ἢ ἄλλα μέσα νὰ προσφέρουμε. Ἄς προσφέρουμε ἀπλὰ τὴν ἀγάπη μας καὶ τὴν προσευχὴ μας. Οἱ πονεμένοι ξένοι μας θὰ εἶναι εὐγνώμονες ἔστω καὶ μ' αὐτά.

Ἀκόμη, θὰ πρέπει νὰ παρακαλέσουμε τὸν Μεγάλον Θεὸ νὰ μᾶς δώσει φρόνηση καὶ σοφία, ἔτσι ὥστε νὰ μὴν χρειαστεῖ νὰ περάσουμε κι ἐμεῖς τὴν σύγχρονη αὐτὴ περιπέτεια τῆς Δύσης.

Τέλος δέ, νὰ ζητήσουμε ἀπὸ τὸν Πλάστη μας φώτιση, γιὰ νὰ μὴν μᾶς πειράζει ὁ σατανᾶς καὶ ὑποτιμήσουμε μέσα στὴν ὅλη ἐπιχειρηματολογία, ποὺ ἀναγκαστικὰ ἀναπτύσσεται σὲ τέτοιες περιπτώσεις, τὴν μορφή καὶ τὸν ρόλο τῆς γυναικᾶς μέσα στὴν Ἐκκλησία.

Τὸ σύγχρονο ἐρώτημα περὶ τῆς «χειροτονίας» τῶν γυναικῶν εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ἐκκλησιαστικὰ προβλήματα τῶν καιρῶν μας. Εἶναι ἓνα νέο καὶ σίγουρα πολὺ μεγάλο πρόβλημα, τὸ ὁποῖο δὲν μπορούμε νὰ ἀγνοήσουμε. Τὰ μέλη τῆς Ἁγίας Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα δὲν ἀφορᾶ ἄμεσα γιὰ τὴν ὥρα τὸ πρόβλημα αὐτό, θὰ κρατηθοῦν, ὅπως ἔκαναν πάντα καὶ σὲ ἀνάλογες περιπτώσεις στὸ παρελθόν, σταθεροὶ καὶ πιστοὶ στὶς Παραδόσεις τῶν Ἁγίων Πατέρων, σὲ μιὰ στάση ταπεινώσεως καὶ προσευχῆς.

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ

τοῦ ψυχοφειλεστάτου καὶ θαυμαστοῦ βιβλίου ὀνομαζομένου

ΠΕΡΙ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

μὲ στόχασες πνευματικαῖς καὶ κατάνυξιν εἰς κάθε κεφάλαιον

* * *

Ἡ «Μίμησις» αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ διαφέρει βασικῶς ἀπὸ ὅλες τὶς μέχρι τώρα μεταφράσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Εἶναι ἡ πληρεστέρα, ἀπὸ ὀρθόδοξου ἐπόψεως. Ἀνατύπωσις καλαίσθητος κατὰ τὸ πρωτότυπον ἐκδόσεως Ἐνετίας, ἔτους 1770. Μὲ ἔγκρισιν καὶ εὐλογίαν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μας.

Γράφατε: Ἰασιῶν 1 - 115 21 Ἀθήνα, τηλ. 722.8008, Fax 723.8149.

Ἀπευθύνεσθε: Βιβλιοπωλεῖο Ἁπ. Διακονίας, Δραγατσανίου 2 Πλατ. Κλαυθμῶνος, τηλ. 322.8637.

9. Β. Καλογεροπούλου - Μεταλληνού, Ἡ Γυναίκα στὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή, Ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 1992, σ. 47.

10. Β. Καλογεροπούλου - Μεταλληνού, ὄπ. παρ., σ. 48.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Ἐκκλησία καὶ Χρόνος

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος, ὁμιλῶν κατὰ τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις δεξίωσιν ἐπὶ τῇ 1ῃ τοῦ Νέου Ἔτους 1993, ἐτόνισεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὅτι «μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀνοίγεται μία ριζικῶς νέα δυνατὴ σχέση μετὰ τὸν χρόνον, ὁ ὁποῖος ἀποκτᾷ τώρα μία πρωτόγνωρη ποιότητα. Ἐπειδὴ μέσα εἰς τὸν χρόνον ἔχει εἰσελθεῖ ἡ αἰωνιότης —προσφάτως ἐωρτάσαμεν τὴν εἴσοδον τοῦ Θεοῦ Λόγου μέσα εἰς τὴν Ἱστορίαν—, ἐπειδὴ εἰς τὸ παρὸν προσφέρεται τὸ ἔσχατον, ὁ χρόνος γίνεται «καιρὸς», μοναδικὴ εὐκαιρία, ὅπου κρίνεται ἡ ἀλήθεια τῆς ὑπάρξεώς μας, ἡ σωτηρία ἢ ἡ ἀπώλειά μας. Τὸ παρὸν ἀποκτᾷ καιρίαν σημασίαν καὶ γίνεται καιρὸς ἐργηρόσεως, μετανοίας, ἀσκήσεως, αὐθυπερβάσεως καὶ ἀγάπης...».

Ὅθεν, κατὰ τὸν Προκαθήμενον τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, «τὰ ἔσχατα δὲν εὐρίσκονται εἰς τὸ τέλος τῆς Ἱστορίας, ἀλλὰ βιώνονται ἤδη μέσα εἰς τὸ μυστήριον καὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας... Τὰ ἔσχατα εἶναι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἤδη παρόντα, ἡ ἔσχατη ἡμέρα ἔχει ἤδη ἀρχίσει...».

»Δι' αὐτὸ διὰ τὸν Χριστιανὸν κάθε προσπάθεια φυγῆς ἀπὸ τὸν χρόνον εἴτε πρὸς τὸν ἀπολεσθέντα παραδείσον τοῦ παρελθόντος, εἴτε πρὸς τὰς οὐτοπίας τοῦ μέλλοντος, εἶναι χωρὶς νόημα. Ὁ πιστὸς δὲν θέλει νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν χρόνον, διότι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς εἰσήλθεν εἰς τὸν χρόνον καὶ τὴν ἱστορίαν. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν λειτουργίαν τῆς, τὰς ἐορτάς τῆς, τὴν εὐλογημένην ζωὴν τῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς κοινωνίας τῆς ἀγάπης, μεταμορφώνει συνεχῶς τὴν ζωὴν μας καὶ τὴν ἀναφέρει εἰς τὴν αἰωνιότητα. Οὕτως ἡ ἐλπίς τῶν Χριστιανῶν δὲν εἶναι κενὴ καὶ ὁ ἀγὼν δι' ἓνα καλύτερον κόσμον, διὰ δικαιοσύνην, ἀγάπην καὶ εἰρήνην, δὲν εἶναι τυφλός, ἀλλ' ἔχει σκοπὸν καὶ προοπτικὴν».

Ἐγγραφοὶ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου περὶ τῶν νέων ταυτοτήτων

Ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐγγραφῆς εἰς τὰς νέας ταυτότητας τοῦ θρησκευματος, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφείμ ὡς Πρόεδρος τῆς Ἱεράς Συνόδου ἀπέστειλε πρὸς τὴν Ὑφυπουργὸν Ἐξωτερικῶν κ. Βιργινίαν Τσουδεροῦ ἔγγραφο, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπισημαίνονται τὰ ἑξῆς:

«Ἐν ὀδύνῃ πολλῇ πληροφορηθέντες τὰς ἀπὸ 11ης Νοεμβρίου φθίνοντος ἔτους διατυπωθείσας ἐπιφυλάξεις τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν σχετικῶς πρὸς τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀναγραφὴν τοῦ θρησκευματος εἰς τὰς νέας ἑλληνικὰς ταυτότητας, συνωδᾷ ταῖς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 2, παράγρ. 1, ἐδάφ. ια' τοῦ Ν. 1988/1991,

δι' ὧν ἐπιφυλάξεων ἐκφράζεται ὑμετέρα ἀποψις "νὰ ἀποφεύγονται μέτρα πού δίνουν ἀφορμὴ σὲ θρησκευτικὰς μειονότητες στὴν Ἑλλάδα νὰ κατηγορήσουν τὴ χώρα μας ὅτι τοὺς ἐκθέτει σὲ κίνδυνον διακριτικῆς σὲ βάρος τοὺς μεταχείρισης", διὰ τοῦ ἀνὰ χεῖρας Συνοδικοῦ ἡμῶν Γράμματος ἐκφράζομεν μετὰ θλίψεως βαθυτάτης τὴν ἐκπληξιν καὶ ἀπορίαν ἡμῶν διὰ τὴν νιοθέτησιν ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν μίᾳς τοιαύτης ρυθμίσεως προαιρετικῆς ἀναγραφῆς τοῦ θρησκευματος, δεδομένου ὅτι τοῦτο προσκροῦει πρὸς τε τὴν ὁμοιογενὴ καὶ καθολικὴν πίστιν τοῦ ἐλληνισμοῦ καὶ τὴν θρησκευτικὴν του αὐτοσυνειδησίαν, ἀντενδεῖκνυται δὲ πρὸς τὰς ὑφιστάμενας κρισίμως διὰ τὸ ἔθνος στιγμὰς, τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως οὔσης τοῦ συνεκτικοῦ δεσμοῦ τοῦ γένους καὶ τῆς φυλῆς, προσενεγκούσης πλείστας ὄσας ὑπηρεσίας ἀνὰ τοὺς αἰῶνας εἰς τὴν ὑψηλὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἐλληνισμοῦ καὶ τὴν διατήρησίν του ἐν μέσῳ δυσκόλων περιστάσεων.

»Ἐνῶ ἡ δημοκρατικὴ μεταχείρισις τῶν θρησκευτικῶν μειονοτήτων ἐν Ἑλλάδι οὐδαμῶθεν τίθεται ἐν ἀμφιβόλῳ καὶ πάντοτε ἡ ἐντιμὸς Ἑλληνικὴ Πολιτεία καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐμπράκτως περιέβαλψαν ἀλλοπίστους ἀδελφούς, διὰ τοῦ ἐπιχειρουμένου παρέχεται ἡ δυνατότης ὑποσκάψεως τῶν θεμελιῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἡ εὐχέρεια ἀντιποιήσεως τῆς χριστιανικῆς ταυτότητος ὑπὸ διαφόρων αἰρέσεων καὶ παραθρησκευτικῶν ὀργανώσεων...».

«Προπαγανδιστικὸ φιάσκο»

Οἱ δύο διακεκριμένοι δημοσιογράφοι κ.κ. Σπ. Ἀλεξίου καὶ Γιάννης Λάμπρας, ὡς καὶ ἕτεροι συνάδελφοί των, προέβησαν εἰς ὀρθὴν ἀξιολόγησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Πάπα ὀργανωθείσης προσπάθειας ἐν Ἀσσίῃ (Ἰταλίας) ἡμέρας προσευχῆς καὶ νηστείας ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος προσευχῆ, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέσχον αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, ἐνῶ μετέσχον αὐτῆς Ἰουδαῖοι καὶ Μουσουλμάνοι, ἐξειλίχθη, ὡς ἐπισημαίνει ὁ κ. Ἀλεξίου, «σὲ μία σκληρῇ κριτικῇ καὶ ἐπίθεση ἐναντίον τῶν Σέρβων Ὁρθοδόξων», διότι «ἔριξαν ὅλη τὴν εὐθύνην τοῦ πολέμου στὴ Βοσνία-Ερζεγοβίνη σὲ μία μόνο πλευρά, σὲ ἐκείνη τῶν Ὁρθοδόξων καὶ ἔτσι ἡ συνάντησις "προσευχῆς καὶ νηστείας" κατέληξε σὲ ἓνα προπαγανδιστικὸ φιάσκο, σὲ συνεργασία καθολικῶν καὶ μουσουλμάνων», ἡ ὁποία «συνέβαλε σὸ νὰ πυροδοτήσῃ ἐκ νέου τὶς ἤδη τεταμένους σχέσεις μεταξύ Ὁρθοδοξίας καὶ Ρώμης... Ἦταν μὴ καλοστημένη ἱστορία πού μετὰ τὴν πρόθυμη συμμετοχὴ τῆς "Γιουροβίζιον" "ἔμαθαν" ὅλοι οἱ Εὐρωπαῖοι πὺς μόνον ὑπεύθυνοι γιὰ τὸ κακὸ εἶναι οἱ Σέρβοι Ὁρθόδοξοι. Δολιότης καὶ ἴσως κάτι χειρότερο... Δὲν πρέπει, λοιπόν, νὰ παραπονούνται οἱ σοβαροὶ καὶ νουνεχεῖς κύκλοι τῶν Καθολικῶν γιὰ τὴν στάση καὶ τὴν ἐντονη κριτικὴ τῶν Ὁρθοδόξων, πού πάντα βλέπουν με

καχυποψία τις δῆθεν ἀγαθές προθέσεις τοῦ Βατικανού, γιὰ τις σχέσεις ἐνότητος καὶ ἀγάπης τῶν δύο μεγάλων Ἐκκλησιῶν. Πράξεις, ὅπως αὐτὴ τῆς Ἀσσίζης, ὄχι μόνο δὲν βοηθοῦν, ἀλλὰ δυναμιτίζουν τὸ ἡρεμο κλίμα τῶν ὁμαλῶν σχέσεων...» (Καθημερινή, 14-1-1993).

Ὁ κ. Γιάννης Λάμπας ἐξ ἄλλου τονίζει, ὅτι ὁ Πάπας καὶ οἱ λοιποὶ μετασχόντες αὐτῆς «ἐξαπέλυσαν σκληρὴ κριτικὴ ἐναντίον τῶν Σέρβων Ὁρθοδόξων... Στόχος τῶν Δυτικῶν δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀπόκτηση ζωνῶν ἐπιρροῆς στὰ Βαλκάνια, ἀλλὰ καὶ ἡ συντριβὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀπὸ τὴν τέως Σοβιετικὴ Ἐνωση ὡς τὴ Μεσόγειο. Οἱ Καθολικοὶ δὲν ἐνοχλοῦνται καθόλου ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενον νὰ καταλάβουν οἱ μουσουλμάνοι τις θέσεις τῶν Χριστιανῶν... Αὐτὴ ἄλλωστε εἶναι ἡ παράδοση τῆς (Ρωμαιο)Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ καὶ τὸ 1453 προσπάθησε νὰ ἐκμεταλλευθεῖ τὴν ἀδυναμία τοῦ Βυζαντίου, ζητώντας τὴ θρησκευτικὴ ὑποταγὴ τοῦ στη Ρώμη καὶ ἀφήνοντας τοὺς Τούρκους νὰ κατακτήσουν τὴν Κωνσταντινούπολη».

Ἡ ψευδομακεδονικὴ Ἐκκλησία

Ὁ πρόεδρος τῆς Συνδικτικῆς Ἐπιτροπῆς Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν Σχέσεων Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Παντελεήμων διὰ βαρυσημάντου ἐπιστολῆς του, δημοσιευθεῖσης εἰς τὴν ἐφημερίδα «Τὸ Βῆμα» (17-1-1993), καταγγέλλει τὴν ὑπὸ τοῦ Τίτου ἰδρυθεῖσαν ψευδομακεδονικὴν Ἐκκλησίαν.

Ὡς ἐπισημαίνει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὁ Σεβασμιώτατος, ταύτην «δὲν ἀνεγνώρισε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, οὔτε θὰ τὸ πράξῃ, διὰ λόγους Κανονικότητος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς λόγους, ὅτι ἡ πραξικοπηματικὴ ἀνακήρυξις τῆς ὡς Αὐτοκέφαλου... διαιρεῖ τὴν Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῶν Σέρβων».

Ὅθεν δεδικαιολογημένως ἡ «Σερβικὴ Ἐκκλησία ἀντιδρᾷ εἰς τὴν ἀπόσχισιν αὐτὴν τῆς τῶν ψευδομακεδόνων Ἐκκλησίας, λίαν ἐντόνως», ὡς ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Παντελεήμων, «προσωπικῶς διεπίστωσε κατὰ τὰς Πανορθοδόξους Διασκέψεις».

Παπικαὶ βλέψεις

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Παντελεήμων, ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ, ἤτις ἀναφέρεται ἐν τῇ προηγουμένῃ παρατηρήσει, ἐπισημαίνει, ὅτι ἡ ψευδομακεδονικὴ Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων «παρέχει πρόσβαση ἐπεμβάσεως τοῦ Πάπα Ρώμης, ὁ ὁποῖος ἀπευθύνει Ἐορτίους Χαιρετισμοὺς εἰς αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν νεόκοπον μακεδονικὴν γλῶσσαν καὶ δέχεται ἐκθέσεις εἰκονογραφικῆς τέχνης εἰς τὸ Βατικανόν, τῆς Ψευδομακεδονίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀναμφισβήτητα προϊόντα τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονικῆς Τέχνης μὲ ἐπιγραφές, τεχνοτροπιᾶν κ.λπ., ἀσχέτως ἐὰν ὁ Πάπας... μετὰ ἀπὸ δικαίας ἀντιδράσεις δῆθεν μετανοεῖ καὶ ζητεῖ συγνώμην».

Χαρακτηριστικὸν διὰ τὰς διασπαστικὰς ἐν τῇ Ὁρθοδοξίᾳ τάσεις τῆς σχισματικῆς Ἐκκλησίας τῶν Σκο-

πίων εἶναι καὶ τὸ καταγγελλόμενον ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ, ὅτι «τελευταίως, εἰς ἀντίδρασιν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἡ Δημοκρατία τῶν Σκοπίων διὰ τῆς ἐν λόγῳ ψευδομακεδονικῆς Ἐκκλησίας τείνει νὰ ἀνοίξῃ τις πόρτες τῆς διὰ τῆς δῆθεν Μακεδονικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Οὐνίαν, ὥστε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν χορὸν καὶ ὁ Πάπας, βορείως τῆς Ἑλλάδος (εἶναι γνωστὰ αἱ τελευταῖαι ἐνέργειαι καὶ παρεμβάσεις τοῦ Πάπα εἰς τὰς δυσχερείας τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας) καὶ διὰ τῆς Οὐνίας, δημιουργῶν ἓνα δεῦτερο παράλληλο τῶς πρὸς αὐτὸ τοῦ Μουσουλμανισμοῦ - Τουρκίας».

Ἀνακαινιστικὴ ἱεραποστολικὴ προσπάθεια

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κεντρῶς Ἀφρικῆς κ. Τιμόθεος, παρὰ τὰς ὑπαρχούσας δυσκολίας, συνεχίζει τὴν κατ' ἔτος ἔκδοσιν τοῦ λαμπροῦ καλλιτεχνικοῦ Ἡμερολογίου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως του. Τὸ Ἡμερολόγιον τοῦτο, διὰ γλαφυρῶν ἡμερολογιακῶν σημειώσεων καὶ σχολίων τοῦ Σεβασμιωτάτου καὶ διὰ θαυμασίων ἐγχρῶμων φωτογραφιῶν παρουσιάζει πλείστας πτυχὰς τῆς ἀθορύβως καὶ ἀνευ ἐπιδεικτικῶν τυμπανοκρουσιῶν συντελουμένης ἐν Ἀφρικῇ ἀνακαινιστικῆς ἱεραποστολικῆς προσπάθειάς καὶ τῆς καθ' ὅλου προβολῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

Αἱ σημειώσεις καὶ φωτογραφίαι αὐταὶ ἀποδεικνύουν, ὅτι, ὡς ἐσημείωσεν ὁ Σεβ. κ. Τιμόθεος ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ 1992, «τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Χάριτος Του πολλὰ εἶδαμε καὶ "ράβδον δυνάμεως ἐξαπέστειλεν" ἀλλὰ καὶ τὴν δοκιμασίαν ἐπέτρεψε καὶ "ράβδου στυπτικῆς" ἐχρήσατο».

Ἐν τῷ λίαν καλλιτεχνικῷ Ἡμερολογίῳ 1993, τὸ ὁποῖον προβάλλει εὐγλώττως τὸ ἐν μέσῳ πολλῶν ἀντιξοοτήτων καὶ ἐμποδίων ἀναπτυσσόμενον πολύπτυχον ἱεραποστολικόν, ποιμαντικόν, ἐκπαιδευτικόν, φιλανθρωπικόν καὶ ἐκπολιτιστικόν ἔργον τῆς ὑπ' αὐτοῦ ποιμαινομένης Ἱ. Μητροπόλεως, ὁ Σεβασμιώτατος, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, σημειοῖ τὰ ἑξῆς:

«Ὁ φόβος κυριαρχεῖ στὴν καθημερινὴ μας ζωὴ. Ἡ πείνα σύντροφος τῶν πολλῶν σκληρὸς καὶ ἀδυσώπητος.

»Οἱ περισσότεροι τῶν ἀλλοδαπῶν ἔφυγαν γιὰ νὰ μὴ ἐπανεέλθουν πλέον στὸ ZAIRE. Τὸν δρόμον τῆς φυγῆς πῆραν καὶ πολλοὶ τῶν ὁμογενῶν μας. Ὀλίγοι ἔμειναν καὶ ὀλίγοι ἐπανεκάμφαν. Ἦλθαν νὰ συνεχίσουν τὴν ὅποια εἶχαν ἐργασία των, τὸν ὅποιον εἶχαν τρόπον ζωῆς, γιὰ τοὺς ἰδίους καὶ τὰ παιδιὰ των.

»Ἐμεῖς ἐμείναμε. Καὶ θὰ μείνομε μέχρι τέλους μὲ τοὺς ὀλίγους ὁμογενεῖς καὶ τοὺς πολλοὺς ἰθαγενεῖς. «Κρατοῦμε τὸν τόπον». Θὰ ἀφουγκραζόμεθα τὴν κραυγὴ των. Θὰ μετέχομε στὴν χαρὰ των. Θὰ παρηγοροῦμε τὴν θλίψη των. Θὰ ζοῦμε μαζί των «συνιστώντες ἑαυτοὺς ὡς Θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις..., ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει Θεοῦ..., ὡς παιδευόμενοι καὶ μὴ θανατούμενοι..., ὡς μηδὲν ἔχοντες καὶ τὰ πάντα κατέχοντες» (Β' Κορ. στ', 4-10)».

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ίερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἡ Αὐτοῦ Μακαριώτης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ προήδρευσε τῶν κατὰ μῆνα συνεδριῶν τῆς Διαρκoῦς Ἱεράς Συνόδου ἀπὸ 1ης ἕως καὶ 3ης Δεκεμβρίου ἀπὸντος ἔτους 1992.

—Τὴν Πέμπτην 3ην Δεκεμβρίου ὁ Μακαριώτατος ἐτέλεσε τὴν ὄρκωμοσίαν τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸ Προεδρικὸν Μέγαρον. Τὴν μεσημβριάν τῆς ἰδίας ἡμέρας ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος παρέθεσεν γεῦμα εἰς τὰ μέλη τῆς Δ. Ἱεράς Συνόδου ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Πεντέλης, ἐπὶ τῇ ἐπιούσῃ ἑορτῇ τῶν ὀνομαστηρίων του.

—Τὴν Παρασκευὴν 4ην Δεκεμβρίου ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος παρέστη συμπροσευχόμενος εἰς τὴν τελεθεῖσαν ἐν τῷ Ἱερῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ τῶν Ἀθηνῶν θείαν λειτουργίαν ἐπὶ ταῖς ὀνομαστηρίοις του καὶ ἀκολούθως ἐδέχθη τὰς εὐχὰς τῶν ἀρχῶν, τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου καὶ τοῦ συρρεῦσαντος πολυπληθοῦς λαοῦ ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ.

—Τὴν Τετάρτην 16ην Δεκεμβρίου ὁ Μακαριώτατος ἐδέχθη ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ τὸν παρεπιδημοῦντα πανιερώτατον Μητροπολίτην Λαοδικείας κ. Ἰάκωβον (Οἰκ. Πατριαρχείου).

—Τὴν Πέμπτην 31ην Δεκεμβρίου ὁ Μακαριώτατος ἠλόγησε τὴν Βασιλόπιτταν ἐν τῇ Μεγάλῃ Αἰθούσῃ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, διὰ τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὄργανισμῶν.

Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν

Κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Μακαριώτατου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ ἡ Ὑπηρεσία τῆς Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν προσέβη εἰς τὴν προμήθειαν τῶν κάτωθι εἰδῶν:

Α. ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ: ΣΕΡΒΙΑ

- α. Παιδικὲς τροφές: Φαρίν - λακτὲ 960 κιλά, ἄνθος ὀρῦζης 360 κιλά, ἄνθος ἀραβοσίτου 856 κιλά.
- β. Φάρμακα: Διάφορα φάρμακα συνολικοῦ βάρους 600 κιλῶν (42 εἶδη) καὶ 1.000 τεμάχια βαμβάκι.
- γ. Εἶδη διατροφῆς: 150 κιβώτια γάλα ἐβαπορὲ (48 κῦτια ἕκαστον κιβώτιον), 1 τόνος ζάχαρη, 1 τόνος ἀλεύρι, 1 τόνος ρύζι.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν οἱ παιδικὲς τροφές καὶ τὰ φάρμακα ἐπληρώθησαν ἀπὸ λογαριασμὸν τῆς Ἱεράς Συνόδου. Τὸ βαμβάκι εἶναι δωρεὰ τῆς φαρμακευτικῆς ἐταιρείας «ΕΛ-ΒΙΠΥ» (πλὴν δωρεὰς τινος ἐκ προσφορᾶς ἐταιρείας «ΓΙΩ-ΤΗΣ»). Τὰ δὲ εἶδη διατροφῆς εἶναι προσφορὰ τοῦ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω παρεδόθησαν εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, θὰ προσφερθοῦν δὲ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Σερβίας ὑπὸ Συνοδικῆς Ἀντιπροσωπείας ἢ ὁποῖα θὰ μεταβῇ πρὸς τοῦτο ἐκεῖ.

Β. ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ: ΑΛΒΑΝΙΑ

- α. Εἶδη διατροφῆς: 150 κιβώτια γάλα (48 κῦτιων ἕκαστον κιβώτιον), 1 τόνος ζάχαρη, 1 τόνος ζυμαρικά, 1 τόνος ρύζι, 1 τόνος ὄσπρια.

β. Κλινοσκεπάσματα: 100 κουβέρτες καινούργιες.

Τὰ ἀνωτέρω ἐπληρώθησαν ἀπὸ τὸ Γενικὸν Φιλόπτωχον Ταμεῖον τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, συνεκεντρώθησαν εἰς ἀποθήκην τῆς ἐνορίας Κοιμήσεως Θεοτόκου Κυπριάδου, ἀπ' ὅπου καὶ παρελήφθησαν μὲ προορισμὸν τὰ γραφεῖα τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀλβανίας εἰς Τίρανα.

(Ἐκ τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς)

Ἱ. Μητρόπολις Δημητριάδος

Ἡ Β' Συνάντησις Βυζαντινῶν Χορωδιῶν, γίνεται πλέον θεσμὸς γιὰ τὴν προβολὴ καὶ καλλιέργειαν τῆς ἐκκλ. μουσικῆς. Γιὰ δευτέρη ἐφέτος χρονιά ἡ Ἱ. Μητρόπολις Δημητριάδος ὠργάνωσε στὸ Βόλο τὴν ἐκδήλωσι, ποὺ ἀποσκοπεῖ στὴν προβολὴ τοῦ μουσικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μας πλοῦτου καὶ στὴν ἐνίσχυση καὶ ἐνθάρρυνση ἐκείνων ποὺ διακονοῦν τὴ μουσικὴ τῆς λατρείας μας. Κατάμεστη ἡ μεγάλη καὶ πρόσφατα ἀνακαινισμένη αἴθουσα τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου ἀπὸ φιλόμουσο κοινόν, τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου 28 Νοεμβρίου, ἐνῶ στὴ εὐρύχωρη σκηνὴ πῆραν μέρος διαδοχικὰ τὰ πρῶτα 3 χορωδιακὰ συγκροτήματα ποὺ ἐκάλυψαν τὸ πρόγραμμα τῆς πρώτης ἡμέρας.

Πρῶτὴ ἡ χορωδία τοῦ Συλλόγου Ἱεροψαλτῶν Λαρίσης καὶ περιχώρων, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἀρχικὰ τοῦ Πρωτοψάλτου κ. Ἀγγέλου Μαργαρίτη καὶ σὲ δευτέρη φάση τοῦ Πρωτοψάλτου κ. Ἰωάννου Κεσσάκη. Ἀκολούθησε ἡ χορωδία Ἱεροψαλτῶν Σερρών, μὲ Δ/τὴ τὸν κ. Ἰωάννη Παπαχρόνη, καθηγητῆ. Ἀνάμεσα στὰ μέλη τῆς πολλὰ νέα παιδιὰ, μὲ χρηστὲς ἐλπίδες γιὰ τὴ συνέχιση τῆς παραδόσης. Τελευταία τῆς πρώτης βραδυᾶς ἡ χορωδία τοῦ Συλλόγου Ἱεροψαλτῶν Τρικάλων, ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ Πρωτοψάλτου κ. Παναγ. Καλαμπάκα.

Τὸ πρῶτὸ τῆς Κυριακῆς 29 Νοεμβρίου τελέσθηκε ἀρχιερατικὴ Θ. Λειτουργία στὸν Μητροπολιτικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγ. Νικολάου. Ἐψάλαν ὅλες μαζί οἱ χορωδίες ὑπὸ τὴν τιμητικὴν διεύθυνση τοῦ παλαιμάχου Πρωτοψάλτου κ. Τρύφωνος Γεροπούλου, τὸν ὅποιον ἡ Ἱ. Μητρόπολις ἐτίμησε ἰδιαιτέρως. Στὴν ὁμιλίαν του ὁ Σεβ. ἀνεφέρθη στὴ Β' Συνάντησι καὶ ἐτόνισε τὴ σημασία τῆς βυζ. μουσικῆς γιὰ τὴ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἀκολούθησε στὸ Πνευμ. Κέντρο τὸ β' μέρος τοῦ προγράμματος, μὲ πρῶτὴ τὴν χορωδία τῶν Ἱεροψαλτῶν Θεσσαλονίκης, ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ κ. Λυκούργου Πετρίδη.

Στὴ συνέχεια παρενεβλήθη ἡ τελετὴ ἀπονομῆς τιμητικῆς διακρίσεως στὸν κ. Τρύφωνα Γερόπουλον. Τὸ πρόγραμμα ἔκλεισε ὁ βυζαντινὸς χορὸς τῶν Βολιωτῶν Ἱεροψαλτῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ Πρωτοψάλτου καὶ καθηγητοῦ κ. Ζάχου Νικολέξη. Ἀκολούθησε ἡ ἀπονομὴ τιμητικῶν διπλωμάτων σὺς μετέχουσες χορωδίες καὶ ἡ ἐκδήλωσι ἔληξε μὲ τὴν φήμη τοῦ Σεβασμωτάτου.

—Ἡ Ἱ. Μητρόπολις Δημητριάδος, συμμετέχουσα στὴν παγκόσμια ἡμέρα καταπολέμησις τοῦ AIDS (1 Δεκεμβρίου) διένεμε σὲ ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς Γ' Λυκείου τῆς περιοχῆς Μαγνησίας τὸ ἐνημερωτικὸ τῆς φυλλάδιου μὲ τίτλο: «AIDS: ἡ ἀπειλὴ ὑπάρχει. Ἐσὺ, τί θὰ κάνεις;». Τὸ φυλλάδιου εἶναι μιὰ ἐκλαϊκευμένη παρουσίασι τῶν κινδύνων ποὺ προκαλοῦν

τη θανατηφόρα ασθένεια και αποβλέπει στην καταπολέμηση της άγνοιας που χαρακτηρίζει μέγα μέρος της νεολαίας μας, που γι' αυτό το λόγο είναι ευάλωτη.

(Εκ της 'Ι. Μητροπόλεως)

Ι. Μητρόπολις Καλαβρύτων και Αιγιαλείας

Την 29η Νοεμβρίου π.έ. ο Σεβ. Μητροπολίτης μας παρόστη εις ειδικήν τελετήν που διοργάνωσε ο Σύλλογος των εν 'Αθήναις Αιγιαλέων εις την Αίθουσαν του Συλλόγου, προκειμένου να τιμήση τόν Σεβασμιώτατον διά τήν πολλαπλήν πνευματικήν προσφοράν του πρὸς τήν 'Επαρχίαν Αιγιαλείας. Διά τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀνενεμήθη ειδικὴ πλακέτα ἢ ὁποία ἀπεικονίζει τὸ 'Ιερὸν Προσκύνημα «Παναγίας Τρυπητῆς» καὶ ἀναγράφει τὰ ἑξῆς: «Ὁ Σύλλογος τῶν ἐν 'Αθήναις Αιγιαλέων πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Καλαβρύτων καὶ Αιγιαλείας κ.κ. 'Αμβρόσιον ἀπονέμει τὴν πλακέτα αὐτήν καὶ ἀνακηρύσσει αὐτὸν 'Επίμιον Μέλους τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν πολλαπλὴν πνευματικὴν προσφοράν του πρὸς τὴν ἐπαρχίαν μας (29 Νοεμβρίου 1992)».

—Τὴν 6ην Δεκεμβρίου ο Σεβ. Μητροπολίτης μας ἔθεσε τὸν θεμέλιον λίθον τοῦ ὑπὸ ἀνέγειρον 'Ενοριακοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου τῆς 'Ενορίας Παμμ. Ταξιαρχῶν Αἰγίου. Ἡ ἀγορὰ τοῦ οἰκοπέδου καὶ ἡ ἀνέγειρις τῶν κτιριακῶν ἐγκαταστάσεων ἀντιμετωπίζονται διὰ δωρεὰς 80.000.000 δρχ. τῆς Κας Πόττης Χατζημάρκου, ἢ ὁποία με ὑπερβάλλοντα ζήλον παρακολουθεῖ καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου. 'Αξίζει νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὴν πολὺπλευρον ὠφελιμότητα τῶν Πνευματικῶν Κέντρων εἰς τὰς 'Ενορίας ἔχει ἐπισημάνει ὁ Ποιμενάρχης μας καὶ ἀναμένει τὴν πραγμάτωσίν των, δι' αὐτὸ καὶ με ἰδιαιτέραν ἰκανοποίησιν ἐθεμελίωσε τὸ δευτερον Πνευματικὸν Κέντρον τῆς 'Ενορίας Παμμ. Ταξιαρχῶν Αἰγίου, μετὰ τὸν ἐγκαινισμὸν τοῦ πρώτου τῆς 'Ενορίας 'Αγ. 'Ιωάννου Καλλιθέας Αἰγίου (τὴν 7.1.1991), με τὴν θερμὴν εὐχὴν ὅπως οἱ 'Ενορίτες τῆς πόλεως Αἰγίου καὶ κατ' ἐπέκτασιν τῶν Δήμων καὶ κομποπόλεων τῆς 'Ιεράς Μητροπόλεως ἀποκτήσουν παρόμοια 'Ενοριακὰ Πνευματικὰ Κέντρα.

(Εκ τῆς 'Ι. Μητροπόλεως)

Ι. Μητρόπολις Χαλκίδος

Ὅπως μᾶς πληροφοροῦρησε σχετικὸ Δελτίο Τύπου τῆς 'Ι. Μητροπόλεως Χαλκίδος, τὴν Κυριακὴν 15 Νοεμβρίου π.έ. πραγματοποιήθηκε ἡ ἀπὸ μακροῦ προγραμματισμένη ἐκδήλωση (στὴν αἴθουσα τελετῶν τῆς Σχολῆς Πεζικιοῦ - Χαλκίδα), γιὰ νὰ τιμηθῇ ἡ 40ῆ ἐπέτειος ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ Σεβ. κ. Χρυσοστόμου στὴν 'Ιερωσύνη. Τὴν ἐκδήλωση ὁργάνωσαν τὰ πνευματικὰ τέκνα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου καὶ τὰ στελέχη τῆς 'Ι. Μητροπόλεως.

Τὴ μορφή καὶ τὸ πολυσχιδές ποιμαντικὸ, διοικητικὸ, λειτουργικὸ, κοινωνικὸ, ἔθνικὸ καὶ ἱεραποστολικὸ ἔργο τοῦ τιμηθέντος παρουσίασαν με ὁμιλίεσ τους ὁ πανοσ. ἀρχιμ. κ. Χρυσ. Τριανταφύλλου, 'Ιεροκήρυκας καὶ Γεν. 'Αρχιερ. 'Επίτροπος, ἡ θεολόγος καθηγήτρια κ. Μαγδαληνὴ 'Αργυράκη καὶ ὁ πανοσ. ἀρχιμ. κ. Διονύσιος Μάνταλος, Πρωτοσύγκελλος. 'Επαινετικὸς λόγους ἐξέφρασαν καὶ οἱ παριστάμενοι ἐκπρόσωποι τῶν τοπικῶν 'Αρχῶν καὶ ὁ Σεβ. Κυθῆρων κ. 'Ιάκωβος, ἐνὼ ὁ Διοικητὴς τῆς Σχολῆς Πεζικιοῦ, στρατηγὸς κ. 'Ηλίας Καζούκας τοῦ ἐπέδωσε τιμητικὴν πλακέτα ἐκ μέρους τῆς Σχολῆς. Ὁ Σεβ. Χαλκίδος κ. Χρυσόστομος ἐξέφρασε τὴς εὐχαριστίεσ του γιὰ τὴν τιμὴ, ἐνὼ τὴν ὅλη ἐκδήλωση πλαισίωσε ἡ Χορωδία - Ὁρχήστρα νέων τῆς 'Ι. Μητροπόλεως ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Π. Κουρμπέτη. Τὴν πα-

ρουσίαση τοῦ προγράμματος ἔκανε ὁ θεολόγος κ. Πολ. Καρραμούζης.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Ὁ Μακ. Πατριάρχης Μόσχας καὶ πασῶν τῶν Ρωσιῶν κ. 'Αλέξιος ἀπεφάσισε τὴν ἐπίσπευσιν τῶν ἐργασιῶν διὰ τὴν ἀνακαίνισιν τῆς ἰ. μονῆς Βάλααμ καὶ τὴν ἀναβίωσιν τῆς μοναστικῆς κοινότητος. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸν παρελθόντα 'Ιούλιον ἐπεσκέφθη τὴν ἰ. μονὴν συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν πρόεδρον τῆς Ρωσίας κ. Γιέλτσιν. Ἡ ἐν λόγω ἰ. μονὴ ἀνηγέρθη τὸ ἔτος 1329 εἰς μίαν νῆσον τῆς λίμνης Lado πλησίον τῆς Πετροπόλεως καὶ διὰ πολλοὺς αἰῶνας ἦτο μία ἐκ τῶν σπουδαιότερων ρωσικῶν ἰ. μονῶν. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἔξουσας ὑπὸ τῶν Μποσεβίκων οἱ μοναχοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν ἱερὸν χώρον καὶ εἰς τὴν Φινλανδίαν νὰ ἰδρῶσιν τὸ Νέο Βάλααμ.

—Ἡ Ὁρθόδοξος 'Εκκλησία τῆς Ρωσίας ἀπεφάσισεν τὴν ἀνέγειρσιν παρεκκλησίου εἰς τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχασαν τὴν ζωὴν των ὁ τελευταῖος τσάρος τῆς Ρωσίας Νικόλαος Β' καὶ ὁλόκληρος ἡ τσαρική οἰκογένεια. Ὁ ἁγιασμὸς τοῦ θεμελίου λίθου ἐτελέσθη τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον. Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ νεομάρτυρες τῆς Ρωσίας ἐφονεύθησαν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ ἐμπόρου Ιρατζεν, τὴν ὁποίαν αἱ κομμουνιστικὰ ἀρχαὶ κατεδάφισαν, ἀλλὰ ἐπεσκέπτοντο καθημερινῶς πλήθη πιστῶν.

—Συμφώνως πρὸς μελέτην τοῦ Πανεπιστημίου (Τμήμα Κοινωνικῶν ἐπιστημῶν) τοῦ Μίνσκ, τὸ 60% τῶν κατοίκων τῆς Λευκορωσίας δηλώνουν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον 'Εκκλησίαν, ἐνὼ τὸ ἐν τρίτον (1/3) ἐμφανίζονται ὡς ἄθεοι. Διευκρινίζεται ἐπίσης ὅτι μόνον τὸ 1% τῶν Λευκορῶων δηλώνουν ὅτι εἶναι οὐνίται καὶ τὸ 8% (800.000) περίπου Ρωμαιοκαθολικοὶ, ἀριθμὸς κατὰ πολὺ μικρότερος ἀπὸ ἐκεῖνον (1.500.000), τὸν ὁποῖον ἔδωσαν εἰς τὴν δημοσιότητα οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ.

—Ἡ 'Ι. Σύνοδος τῆς Ὁρθόδοξου 'Εκκλησίας τῆς Ρωσίας ἀπύθηνεν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν κρατικὴν ἡγεσίαν τῆς Ρωσίας μετ' αἴτημα νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μὴ ἀναγνώρισιν τῆς Σκοπιανῆς «Δημοκρατίας» μετ' ἑλληνικὸ ὄνομα.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Προσφάτως εἰς τὸ Βουκουρέστι ἀνεκοινώθησαν τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα τῆς πρώτης μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον πραγματοποιηθείσης ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ρουμανίας, ἡ ὁποία ἀπεφῶρα καὶ εἰς τὸ θρήσκευμα τῶν 22.760.449 κατοίκων αὐτῆς τῆς χώρας. Ἐκ τῆς ἀπογραφῆς κατέστη γνωστὸν ὅτι τὸ 87% τῶν Ρουμάνων δηλώνουν ὅτι εἶναι Ὁρθόδοξοι, τὸ 5% Ρωμαιοκαθολικοὶ, τὸ 1% Οὐνίται, τὸ 3,5% Μεταρρυθμισταί, τὸ 1% Πεντηκοστιανοὶ καὶ τὸ 0,5% Βαπτισταί. Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ τονισθῇ τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐλάχιστος εἶναι ὁ ἀριθμὸς ἐκεῖνων οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζονται ὡς ἄθεῖστοι (11.000), ἀγνωστομισταὶ (25.000) κ.ἄ.

—Εἰς τὴν Μολδαβίαν, πρῶην σοβιετικὴν δημοκρατίαν, σήμερον ὑπάρχουν 22 ὀρθόδοξοι ἰ. μοναί, ἐνὼ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν δὲν ὑπῆρχε σχεδὸν καμία. Προσφάτως τὸ κράτος ἐπέστρεψε εἰς τὴν 'Εκκλησίαν τὰ μοναστήρια, ἂν καὶ μοναχοὶ δὲν ὑπάρχουν ἀκόμη ἀρκετοί. Σπουδαιότερα ἐξ ὀλων εἶναι ἡ ἰ. μονὴ Kaprijana, ἡ ὁποία ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Στεφάνου τὸ ἔτος 1429 καὶ ἤδη εἰς αὐτὴν εὐρίσκονται 8 μοναχοὶ καὶ 8 δόκμοι. Ὁ ἰ. ναὸς τῆς μονῆς ἀνακαίνιζεται ἐπειδὴ ἕως τὸ ἔτος 1989 ἐλειποῦργει ὡς σανατόριον.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

ΔΙΠΤΥΧΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ: Κανονάριον - 'Επετηρίς 1993. Έτος εξηκοστών ένατον, 'Αθήναι, 'Αποστολική Διακονία, 1992, 14,50X21 εκ., σελ. 8 χ.ά. + μη' + 1024.

Με μεγάλη ικανοποίηση ελάβαμε και έφετος τὰ Δίπτυχα τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος. 'Ο παρὼν τόμος τοῦ 1993, ἀνανεωμένος και συμπληρωμένος, εἶναι ὁ πέμπτος στὴ σειρά ἀπὸ τότε ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1989 κυκλοφόρησε στὴ νέα του μορφή ὡς «Δίπτυχα: Κανονάριον - 'Επετηρίς», τὸ γνωστὸ σὲ ὅλους «'Ημερολόγιον τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος». 'Εγκόλπιο πολύτιμο, πηδάλιο χρήσιμο ποὺ ὀδηγεῖ πᾶν πιστὸν μέλος τῆς 'Εκκλησίας στὴν πολυδιάστατη ζωὴ τῆς. Κομψὸ στὴν ἐμφάνισή και εὐχρηστο, λύνει τὶς ἀπορίες, δίνει ἀπαντήσεις σὲ ποικίλα ἐρωτήματα, καθοδηγεῖ σαφῶς και ἐνημερώνει γιὰ τὴν ἀνὰ τὴν Οἰκουμένη 'Ορθόδοξη 'Εκκλησία και μαρτυρεῖ γιὰ τὴν ὑπάρχουσα ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία. Πρόκειται γιὰ μία 'Αναφορὰ στὴν ὁποία τὰ Δίπτυχα χρησιμεύουν ὥστε νὰ μὴ ξεχαστεῖ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ πρέπει ἡ 'Εκκλησία νὰ θυμάται και νὰ θυμίζει στὸ Θεὸ και στοὺς ἀνθρώπους.

Τόσο ἡ λειτουργικὴ τάξη ποὺ ὑποδεικνύουν ὅσο και ἡ διάταξη τῶν ἐπὶ μέρους 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν μεταξὺ τους θυμίζουν τὴ σύναξη τῆς 'Εκκλησίας ἐν τόπῳ και χρόνῳ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ ἡ πανοραμικὴ ἀποτύπωση τῶν τοῦ Θεοῦ 'Εκκλησιῶν σὲ ὅλα τὰ μήκη και πλάτη τῆς γῆς ἀναδεικνύει τὸν τελευταῖο πιστὸ μέτοχο τῆς οἰκουμενικότητος και τῆς καθολικότητος τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας. 'Η βίωση τῆς καθημερινότητος μέσῳ τοῦ λειτουργικοῦ χρόνου τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὸ νὰ ζεῖ τὸ καθημερινὸ ὡς ἔσχατο και αἰώνιο. Εἶναι κάτι πολὺ σημαντικό τὸ ὅτι αὐτὸ τὸ βιβλίον ποὺ κρατᾶμε στὰ χέρια μας ἐκτὸς ἀπὸ βιβλίον ἀναφορᾶς, στὸ ὁποῖο ἀνατρέχουμε γιὰ κάθε εἶδος πληροφορίας, χρονολογικῆς, λειτουργικῆς - τυπολογικῆς, διοικητικῆς διαρθρώσεως, ἐθιμοτυπικῆς τάξεως, ἀναγκῶν ἀλληλογραφίας, προσφωνήσεων, στατιστικῶν δεδομένων κ.τ.τ. γίνεται και βιβλίον 'Αναφορᾶς, στὸ ὁποῖο διαφαίνεται τὸ μεγαλεῖο τῆς 'Εκκλησίας, ἔτσι ὅπως συγκροτεῖται ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τὶς λεπτομέρειες. Εἶναι πράγματι μεγαλειώδες, ὁ πιστὸς νὰ λαμβάνει συνείδηση ὅτι αὐτὸς ὁ μικρὸς, ὁ ἐλάχιστος, ἀνήκει στὴν 'Εκκλησία τοῦ Χριστοῦ σὰν «κλάσμα διασκορπισθὲν ἐπάνω τῶν ὁρέων (τὸ ὁποῖον) συναχθὲν ἐγένετο ἐν», ὅπως πολὺ ὠραία τονίζει ἡ εὐχὴ τῆς Διδαχῆς τῶν Δώδεκα 'Αποστόλων. Ένας τέτοιος τρόπος ἀνάγνωστος τῶν Διπτύχων εἶναι ἀναγκαῖος γιὰ μιὰ βαθύτερη προσέγγισή τοῦ Μυστηρίου τῆς 'Εκκλησίας τὴν ὁποία και ὑπηρετοῦν. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ προσπάθειες τῆς 'Υποεπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Διπτύχων τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος», ἀποτελουμένη ἀπὸ τὸν Πρόεδρον αὐτῆς Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Σερρών και Νιγρίτης κ. Μάξιμον και τὰ μέλη πανοσ. 'Αρχιμανδριτὴν κ. Δωρόθεον Πολυκανδριώ-

την, τὸν Θεολόγον - Φιλολόγον κ. 'Ιωάννην 'Αθανασόπουλον και τὸν Μουσικολόγον κ. 'Απόστολον Βαλληνδράν, ἀπέδωσαν καρποὺς ποὺ διευκολύνουν μιὰ τέτοια ἀνάγνωσι. Οἱ ἱερεῖς και ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς 'Εκκλησίας ἔχουν στὰ χέρια τους ἕναν ἀριστο ὀδηγὸ βελτιωμένο σὲ σχέση με τὶς προηγούμενες ἐκδόσεις τόσο σὲ συγκέντρωση νέων πληροφοριῶν ὅσο και στὴν ἀκρίβεια τῶν ὑποδείξεων.

Τὰ Δίπτυχα τοῦ 1993 συνεχίζουν τὴν ὠραία παράδοσι τῶν ἀφιερωμάτων τῶν τελευταίων ἐτῶν και ἐμπλουτίζουν τὶς γνώσεις και κρατοῦν ὑψηλὸν τὸ φρόνημα. 'Εφέτος ἡ ἐκδοσι ἀφιερῶται με ἀπόφασή τῆς 'Ι. Συνόδου «εἰς τὴν ἐβδομηκοστὴν ἀφιερηρίδα τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς τοῦ 'Ελληνισμοῦ». Προτάσσεται ἡ φωτογραφία τῆς εὐγενούς μορφῆς τοῦ 'Εθνομάρτυρος Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσόστομου και ἀκολουθοῦν τρεῖς ἀκόμη φωτογραφίες ἐποχῆς ἀπὸ τὸν ξερριζωμὸ τῶν προσφύγων και τὴν ἀφιξὴ τους στὴ μητέρα 'Ελλάδα. Στὶς σελ. ζ' - κη' περιέχεται ἡ πρωτότυπη και λιαν ἐμπεριστατωμένη πραγματεία τοῦ 'Ομοτίμου Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν και Διευθυντοῦ τῶν περιοδικῶν τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος κ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου «'Η 'Ελληνορθόδοξος πολιτιστικὴ παράδοσις τῆς Μικρᾶς 'Ασίας». 'Ο κ. Καθηγητῆς με τὴν ἐθνικῆς σημασίας μελέτη του αὐτὴ εὐρίσκειται πάλι σὲ χώρους οἰκείους και χαρακτηρίζει τὸν 'Ορθόδοξο Μικρασιατικὸ 'Ελληνισμό ὡς «πρότυπο ὑλοποιήσεως τοῦ ἀληθινοῦ και γνησιοῦ πολιτιστικοῦ ιδεώδους» (σελ. ι'). 'Η Βιβλιογραφία στὸ τέλος βοηθεῖ τὸν φιλομαθὴ ἀναγνώστη στὴν περαιτέρω ἀναζήτησι πληροφοριῶν στοιχείων. 'Η μελέτη αὐτὴ περιλαμβάνεται στὸ Τμήμα Πρώ-

'Επιτυχέστερη θὰ ἦταν ἡ μετονομασία τοῦ πρώτου αὐτοῦ τμήματος σὲ Εἰσαγωγικὸν Μέρος γιὰ νὰ συμβαδίζει με τὶς ὀνομασίες τοῦ Πρώτου και Δευτέρου Μέρους ποὺ ἀκολουθοῦν. 'Οποσδήποτε εἰς τὸ Εἰσαγωγικὸν αὐτὸ Μέρος ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀφιερωματικὸ ἄρθρο μποροῦν νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ περιλαμβάνονται ὅπως και τώρα, μετὰ πρόταξή τῆς φωτογραφίας τοῦ Μακαριωτάτου 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν και Πάσης 'Ελλάδος κ.κ. Σεραφεῖμ, τὰ ὀνόματα τοῦ Προέδρου και τῶν Μελῶν τῆς Συνοδικῆς 'Υποεπιτροπῆς, ἡ σχετικὴ με τὸ ἀφιέρωμα τοῦ ἔτους ἐπιστολὴ τῆς 'Ι. Συνόδου και ὁ Πρόλογος τῆς 'Υποεπιτροπῆς. 'Εδῶ, ἔχουν ἐπίσης ὀρθῶς τὴ θέση τους και οἱ Χρονολογικοὶ Πίνακες, οἱ ὁποῖοι περιλαμβάνουν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα (ἀπὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κ.Η.Ι.Χ. μέχρι και τοῦ ἔτους 1992), τὸ Πασχάλιον τοῦ ἔτους 1993, 'Αστρονομικὰ στοιχεῖα τοῦ ἔτους 1993 και τὰ Πασχάλια τοῦ Κ' αἰῶνος με συνημμένην και καταλαμβάνουσαν αὐτὸ τὸ Μέρος τὴν Εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ, τοῦ 'Οποῖου και τὴν 'Ανάστασι μαρτυροῦν τὰ Πασχάλια.

Στὴν ἐκδοσι τοῦ 1993 περιλαμβάνονται ἀκόμα σ' αὐ-

τὸ τὸ Τμήμα καὶ σὲ βελτιωμένη μορφή μὲ ὑποσημειώσεις τοῦ ἀριστοῦ γνώστη τῶν λειτουργικῶν μας πραγμάτων Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου τὰ *Δίπτυχα* τῶν Προκαθημένων τῶν ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν (ὡς δεῖ ἐκφωνεῖσθαι' σελ. λζ' - λη'), ὁ ὁποῖος κατάρτισε καὶ τὸ *Ἄγγραφον Τυπικὸν ἤτοι Λειτουργικὰς Ὑπομνήσεις πρὸς τοὺς «οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ», τὸ ὁποῖο γιὰ πρώτη φορά δημοσιεύεται σὰ παρόντα Δίπτυχα* (σελ. λθ' - μγ') καὶ σκοπὸν ἔχει «τὴν τήρησιν ἐνιαίας καὶ ὁμοιομόρφου «τάξεως» ἐν ταῖς ἱερουργίαις, χωρὶς παρεκκλίσεις καὶ ἀλλοιώσεις τῶν παραδεδωμένων» (σελ. λθ'). Φρονοῦμεν ὅμως ταπεινὰ ὅτι ἡ θέση τόσο τῶν *Διπτύχων* ὅσο καὶ τοῦ *Ἀγράφου Τυπικοῦ ἀνήκει εἰς τὸ Πρῶτον Μέρος* ὅπου περιλαμβάνονται αἱ εἰδικαὶ τυπικαὶ διατάξεις καὶ ὁδηγία καὶ εἶναι δυνατόν νὰ προτάσσονται τοῦ Κυριακοδρομίου καὶ τοῦ Μηνολογίου ἐκάστου ἔτους.

Ὁφείλονται χάριτες εἰς τὸν καταρτίσαντα καὶ ἐφέτος τὸ Πρῶτον αὐτὸ Μέρος (σελ. 1 - 216) *Μουσικολόγον κ. Ἀπόστολον Βαλληνδράν*, ὁ ὁποῖος παρέχει ἔξοχον βοήθημα ὄχι μόνον εἰς τοὺς Κληρικούς καὶ Ἱεροψάλτας ἀλλὰ εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ἐγκύψουν εἰς τὸν νυχθήμερον κύκλον τῆς λειτουργικῆς ζωῆς καὶ προσευχῆς τῆς Ἐκκλησίας μας. Χρήσιμες εἶναι καὶ οἱ ὑπομνήσεις «ποιμαντικῆς» μορφῆς ποὺ γίνονται σὲ θέματα νηστείας π.χ., ὅπως «κατάλυσις γίνεται, οὐ γίνεται» κ.τ.τ. Χρησιμότητα εἶναι καὶ τὸ Σημείωμα περὶ τῶν Ἀναγνωσμάτων εἰς κενὰ καθημερινῶν ἔτους 1993 (σελ. 5-6) καθὼς καὶ τὸ Κυριακοδρομίου Ἰανουαρίου 1994 (σελ. 216).

Πλοῦτον ἐπίσης παρουσιάζει καὶ τὸ ὀγκωδέστατον Μέρος Δεύτερον, ἡ *Ἐπετηρίς*, ἡ ἐκθέτουσα τὰ τῆς κανονικῆς ὀργανώσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (σελ. 217-1008) καθὼς καὶ τὸ *Ἐπίμετρον* (σελ. 1009-1019). Ἐδῶ βλέπουμε ἰδιαίτερα σὲ πλήρη ἀνάπτυξη τὸν ἐξαιρετὸ ζήλο τοῦ Ἐπιμελητοῦ τῆς ὅλης ἐκδόσεως τῶν «*Διπτύχων 1993*» πανοσ. Ἀρχιμανδριτοῦ κ. Δωροθέου Πολυκανδριώτη, Γραμματέως τῶν Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν Θ. Λατρείας, Ποιμαντικῶ Ἔργου, Ἐκκλησιαστικῆς Τέχνης καὶ Μουσικῆς, ὁ ὁποῖος κατέβαλε φιλότιμη προσπάθεια νὰ δώσει πρὸς χρῆσιν τῆς Ἐκκλησίας ἕναν ὀλοκληρωμένον ὁδηγόν.

Τὰ πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα καὶ αἱ αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι παρελαύνουν τὸ ἕνα μετὰ τὴν ἄλλη ἐνώπιόν μας σὲ μία ἐπίσκεψιν γνωριμίας τῆς Διοικήσεως, τῆς διαρθρώσεως, τῆς διαπομπάνσεως, τῆς φιλανθρωπίας, τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ θεολογικῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς πολιτιστικῆς παραδόσεως, τῆς στατιστικῆς ἀπογραφῆς. Καθὼς ὁ παγκόσμιος πολιτικὸς χάρτης μεταβάλλεται καὶ οἱ ἰσορροπίες γίνονται ὀλονέν καὶ περισσότερον εὐθραυστες, εἶναι φυσικὸ ἢ παρακολούθησι τῶν νέων στοιχείων ποὺ ἀφοροῦν στὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα νὰ γίνεται μὲ ξάγρυπνο μάτι καὶ οἱ παρεχόμενες πληροφορίες νὰ εἶναι ἀπόλυτα ἐλεγμένες μέχρι καὶ τὴν τελευταία στιγμῆ. Αὐτὸ σήμερον εἶναι πιδ ἐφικτὸ μὲ τις νέες δυνατότητες ἐκκλησιαστικῆς ἐπικοινωνίας ποὺ παρέχονται μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ὁ ὥραϊος καλλιτεχνικὰ *δικέφαλος* βυζαντινὸς ἀετὸς τοῦ ἔξωφύλλου συμβολίζει μετὰ τῶν ἄλλων τὴν ἐτοιμότητα ἐγρηγόρσεως καὶ τὴν ἀεικίνητην ματιὰ γιὰ παρακολούθησιν τῶν συμβαινόν-

των στὸν κόσμον. Ἀξίζει νὰ μνημονεύσουμε ἐδῶ τὴν γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ τὴν ἰδρυσή τῆς ἐγγραφῆ στὰ «*Δίπτυχα*» τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἰταλίας καὶ Ἐξαρχίας Ν. Εὐρώπης μὲ φωτογραφία τοῦ Σεβασμιωτάτου κ. Σπυριδωνος (σελ. 384-385). Σημειώνουμε ἐπίσης τὴν προσθήκην ὀλοσέλιδης φωτογραφίας τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων καὶ Πάσης Ἀλβανίας κ. Ἀναστασίου (σελ. 1005).

Στὸ *Ἐπίμετρον* περιλαμβάνονται: Α' Στήλη κεκοιμημένων Ἱεραρχῶν κατὰ τὰ ἔτη 1991 καὶ 1992. Β' *Τίτλοι καὶ προσαγορεύσεις* τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν (σελ. 1009). Γ' *Μηνολόγιον ὀνομαστηρίων Ἱεραρχῶν* (σελ. 1010-1013). Δ' *Διευθύνσεις καὶ τηλέφωνα Ἱεραρχῶν ἐν Ἀθήναις* (σελ. 1014-1015). Ε'. *Συνοπτικὸς Πίναξ Ἱ. Μητροπόλεων Ἐπικρατείας* μετὰ τῶν ἀνηκόντων Νομῶν ὡς καὶ διευθύνσεων καὶ ταχυδρομικῶν κωδικῶν ἐδρῶν αὐτῶν διὰ ὑπηρεσιακῆν ἀλληλογραφίαν. Ὁ τελευταῖος αὐτὸς Πίναξ συγκροτεῖται γιὰ πρώτη φορὰ καὶ εἶναι πολῦτιμος καθότι ἐπιχειρεῖ κατὰ κάποιον τρόπο «*χαρτογράφηση*» τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἱ. Μητροπόλεων στὰ πλαίσια τῆς πολιτικῆς γεωγραφίας. Εὐχῆς ἔργο θὰ ἦταν ἡ ἐξ ὑπαρχῆς συγκρότησις, βάσει τῶν νέων δεδομένων, ἐκκλησιαστικοῦ χάρτου τῶν Ἱ. Μητροπόλεων κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ χάρτου τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ μας Β. Βέλλα καὶ ἡ ταυτόχρονη διανομὴ του μετὰ τῶν *Διπτύχων 1994* ἢ καὶ χωριστὰ. Μία ἄλλη ἰδέα θὰ ἦταν ἡ ἐκτύπωσις τοῦ ἀναλογιστοῦ γεωγραφικο-ἐκκλησιαστικοῦ τμήματος στὸν χώρο ἐκάστης Ἱ. Μητροπόλεως τῆς Ἐπικρατείας. Πιστεύουμε ὅτι ἡ καλὴ ἐκδοτικὴ ὀμάδα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἡ ὁποία μὲ τόσην ἀνταπάρνησιν καὶ ζήλο ἐπέλυσε ὅλα τὰ ἐκδοτικὰ προβλήματα τῆς παρουσίας ἐκδόσεως θὰ βρεῖ ἀσφαλῶς τὸν τρόπο καὶ τὰ μέσα (οἰκονομικὰ καὶ ἄλλα) ὥστε νὰ ἐπιτευχθεῖ ἀπὸ τοῦ χρόνου καὶ ἡ ὀπτικὴ παράστασις τῶν ὀρίων τῶν Ἱ. Μητροπόλεων.

Δὲν ἀπομένει παρὰ εἰς τὸ τέλος τῆς παρουσιάσεως τῶν «*Διπτύχων 1993*», νὰ ἐπαινέσουμε ὅλους τοὺς παράγοντες ποὺ συνέβαλαν στὴν ἐγκαιρὴ καὶ ἀρτια ἐμφάνισή τους. Μερικὲς παρατηρήσεις ποὺ ἔγιναν κατὰ τὴν ἐκθεσὴ τῶν περιεχομένων ἀποσκοποῦσαν στὴν περαιτέρω βελτίωσιν τῆς πολῦτιμης αὐτῆς ἐκδόσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία γίνεται εἰς διακονίαν καὶ τῶν ἄλλων ὀμοδόξων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, τῶν ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν.

Προσθέτω τέλος, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ καταβληθεῖ ἡ προσπάθεια ὥστε στὸν Πίνακα Περιεχομένων νὰ καταγράφονται τὰ περιεχόμενα ὅπως ἀκριβῶς περιλαμβάνονται στὶς σελίδες τῶν *Διπτύχων* καὶ νὰ ἐκφρασθεῖ ἡ εὐχὴ, ἅπασες οἱ Ἱ. Μητροπόλεις νὰ στείλουν στοιχεῖα ποὺ ἀφοροῦν στὴν τοπικὴ τους ἀγιολογία, τὰ ἱερὰ προσκνήματα, τὰ ὑπάρχοντα λείψανα ἁγίων, τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα, εἰκόνας καὶ λοιπὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νὰ ἀξιοποιηθοῦν κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὀνομασθέντος φαινομένου τοῦ «*θεραπευτικοῦ τουρισμοῦ*». Ἡ πρώτη προσπάθεια καταγραφῆς τέτοιων στοιχείων ἀφήνει πολλὰ περιθώρια ἐλπίδος πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνσιν γι' αὐτὸ καὶ πρέπει νὰ συνεχισθεῖ.

Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

24. **ΔΙΠΤΥΧΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1993.** Κανονάριον - Έπετηρίς. Άθήνα 1992, σσ. νσ' + 1024 (σχήμα 14X21 έκστ.).

Για 69ο έτος εκδόθηκε έγκαιρα τὸ καθιερωμένο, μοναδικὸ καὶ κλασικὸ πλέον στὸ εἶδος τοῦ Ἡμερολόγιου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὸν τίτλο «Δίπτυχα» ὅπως μετονομάσθηκε σχετικὰ πρόσφατα. Πολύτιμο ἐργαλεῖο στὰ χέρια τῶν Κληρικῶν μας, στὰ ἀνάλογια τῶν Ἱεροψαλτῶν καὶ στὰ Γραφεῖα ἐκκλησιαστικῶν, καὶ ὄχι μόνο, Ὑπηρεσιῶν, χρόνο μὲ χρόνο βελτιώνεται ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ περιεχομένου καὶ τῆς ἐμφανισεῶς του, χάρις στὴν φροντίδα τοῦ ἐπιμελητοῦ ἐκδόσεως ἀρχιμ. κ. Δωρ. Πολυκανδριώτη καὶ τῶν στελεχῶν καὶ τεχνιτῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

25. **ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΕΤΟΥΣ 1993.** Άθήνα 1992, σσ. 96, σχήμα 8,5X14 έκστ.

Άπὸ τὸ 2ο ἔτος ἐκδόσεώς της (1993) φαίνεται ὅτι ἔγινε μὲ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ἀποδεκτὴ ἢ «ἀτζέντα» αὐτὴ τῆς Ἁπ. Διακονίας, ἀφοῦ ὅλα τὰ ἀντίτυπα της ἐξαντλήθηκαν ἀπὸ τὸ τέλος Νοεμβρίου. Διαφέρει ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα θρησκευτικὰ τοῦ εἶδους, ὄχι μόνο ὡς πρὸς τὸ σχήμα καὶ τὴν ἔκταση, ἀλλὰ καὶ στὸ ὅτι πέρα ἀπὸ τὴ συνήθη ὕλη, περιλαμβάνει σὲ 54 σελίδες ἐβδομαδιαῖο ἡμερολόγιο γιὰ σημειώσεις. Ἡ ἐπιλογή τῶν κειμένων, πού ἀναφέρονται στὴν Ἐνορία, ἔγινε ἀπὸ τὸν (νῦν Διάκονο) κ. Λεωνίδη Φ. Ψαριανό.

26. Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου, **ΕΙΚΟΝΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΘΕΟ. Βοήθημα γιὰ Γονεῖς καὶ Ἀναδόχους.** Σειρὰ Α', 0-2ο ἔτος. Άθήνα 1992, σσ. 88 (σχήμα 21,5X29 ἐκστ.).

Πρόκειται γιὰ βοήθημα πού ἔλειπε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μας. Γιατὶ μέχρι τώρα τὰ ἀνάλογα κατηχητικὰ βιβλία προορίζονταν καὶ περιορίζονταν στοὺς μαθητὲς τῶν Κατωτέρων (Δ'-ΣΤ' Δημοτικῶν), Μέσων (Α'-Γ' Γυμνασίου), Ἀνωτέρων (Α'-Γ' Λυκείου) καὶ ἐργαζομένων. Καμία πρόνοια δὲν εἶχε ληφθεῖ γιὰ τὴ βρεφικὴ καὶ νηπιακὴ ἡλικία καὶ τῶν τριῶν πρώτων τάξεων τοῦ Δημοτικῶν Σχολείου. Ὁ θεοφ. Ἐπίσκοπος Ἀχελώου, συνεχίζοντας τὴν μακρὰ καὶ εὐχυμὴ προσφορά του στὴ νεότητα, καὶ διαπιστώνοντας «τὸ θλιβερὸ φαινόμενο τοῦ χριστιανικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἀποχρωματισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ εἰδικότερα τῆς ἑλληνικῆς οἰκογένειας», μᾶς πρόσφερε τὸ πρῶτο αὐτὸ τεῦχος. Στοχεύει νὰ βοηθήσει πολλὰ νέα ζευγάρια, τὰ ὁποῖα, «παρὰ τὴν προτίμησή τους γιὰ τὸν παραδοσιακὸ θρησκευτικὸ γάμο, παρουσιάζουν ἀνησυχητικὴ ἀδιαφορία γιὰ τὴ σχέση τους μὲ τὴν Ἐκκλησία καὶ γιὰ τὴ χριστιανικὴ ἀγωγή τῶν παιδιῶν τους».

Ἡ ἐκδοση, σὲ δίχρομη ἐκτύπωση, ἐξώφυλλο σὲ τετραχρωμία καὶ πλούσια εἰκονογράφηση, ἀποτελεῖ ἄριστο μέσο νὰ «εἰκονισθεῖ», ἔστω «ἐν σπέρματι», στὶς ψυχὰς τῶν νηπίων ὁ Θεὸς καὶ ἡ ὀρθόδοξη πίστη μας. Σύντομα κυκλοφορεῖ καὶ τὸ Β' τεῦχος, μὲ τίτλο «Μαθαίνω γιὰ τὸν Θεό».

27. Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδούλου, «**ΝΑ ΣΑΣ ΖΗΣΕΙ...**». **Μιὰ προσέγγιση στὸ Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος.** Άθήνα 1992, σσ. 24 (σχήμα 17X24 έκστ.).

28. Τοῦ ἰδίου, «**ΚΑΛΟΣΤΕΡΙΩΜΕΝΟΙ**»!! **Γιὰ ἓναν ἐπιτυχημένο γάμο - Γιὰ μιὰ εὐτυχισμένη οἰκογένεια.** Άθήνα 1992, σσ. 32 (σχήμα 17X24 έκστ.).

Ἀνεπιφύλακτα μποροῦμε νὰ σημειώσουμε ὅτι ἡ ἐκδοση τῶν δύο αὐτῶν τευχῶν σηματοδοτεῖ μιὰ νέα ἀντίληψη στὴν προσέγγιση ποιμαντικῶν θεμάτων. Γιατὶ τὸ μὲν πρῶτο «φιλοδοξεῖ νὰ ἐνημερώσει ὑπεύθυνα τοὺς γονεῖς πού ἐτοιμάζονται νὰ βαπτίσουν τὸ παιδάκι τους, ... νὰ τοὺς μιλήσει γιὰ τὸ Μυστήριον, γιὰ κάθε τι πού σχετίζεται μὲ τὴ διαδικασία του. Καὶ κυρίως νὰ φωτίσει τὶς διάφορες παρεξηγημένες πλευρὰς του, ἀνοίγοντας ἓνα παράθυρο στὴ μέθεξι τῆς ὁμορφιάς τῆς νέας δημιουργίας, ἓνα παράθυρο στὴν οὐσιαστικὴ ἐκτίμηση καὶ συμμετοχὴ τους στὸ «φῶτισμα» πού τὸ μικρὸ παιδί τους πρόκειται νὰ δεχθεῖ». Τὸ δὲ δεῦτερο ἀπαντᾷ μὲ ἀπλότητα καὶ συνάμα πειστικότητα στὸ ἐρώτημα πού ἀποσχολεῖ τοὺς μελλονόμενους: πῶς θὰ φθάσουν μέχρι τὸν γάμο καὶ πῶς θὰ ἐπιτύχουν σ' αὐτόν.

Πού ἔγκειται ἡ «νέα ἀντίληψη» στὴν προσέγγιση τῶν θεμάτων; Στὸν τρόπο ἀνάπτυξης καὶ παρουσιάσεώς των: Δύο τεύχη θανατοῖα ἀπὸ πλευρὰς ἐκτύπωσης μὲ πάμπολλες ἐγχρωμὲς φωτογραφίες καὶ εἰκόνες, μὲ κείμενα κατατοπιστικὰ χωρὶς νὰ κουράζουν μὲ περιττὰ λόγια, θὰ ἀποτελέσουν ἀσφαλῶς ἄριστο βοήθημα στοὺς εὐλαβεστάτους Ἐφημερίους, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ προσφέρουν ἐκ μέρους τῆς Ἐνορίας σὲ ὅλους ἐκείνους τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς μελλονόμενους, τὴ στιγμή πού ὀρίζεται ἡ ὥρα τελέσεως τῆς Βαπτίσεως ἢ τοῦ Γάμου.

29. Ἀθανασίου Ἱ. Δεληκωστοπούλου, **Η ΠΙΣΤΗ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ. Ὁρθόδοξη Δογματικὴ γιὰ τὸ σύγχρονο ἄνθρωπο.** Άθήνα 1992, σσ. 224 (σχήμα 12,5X20,5 έκστ.).

«Ἄπλο μὲν καὶ σύντομο βιβλίον, μεστὸ δὲ εἰς πληρότητα ὀρθοδόξου δογματικῆς πίστεως» τὸ χαρακτηρίζει στὸ προλογικὸ σημείωμά του ὁ Γεν. Δ/ντῆς τῆς Ἁπ. Διακονίας ἀρχιμ. κ. Π. Δακτυλίδης. Ὁ δὲ σ. σημειώνει (σ. 7) ὅτι τὸ βιβλίον «περιέχει τὴν πίστη τῶν Ὁρθοδόξων, ὅπως τὴν ἐδίδαξε ὁ Κύριος, τὴ διέδωσαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, τὴ διέσωσε ἡ ἱερὴ Παράδοση, τὴν ἐρμήνευσαν οἱ ἱεροὶ Πατέρες καὶ αὐτὴ ζεῖ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἀποθησαυρισμένη στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας, τὴν τροφὸ καὶ φύλακά της». Χωρίζεται σὲ 7 Μέρη (μὲ ἀρκετὰ κεφάλαια): Εἰσαγωγικὰ - Ἡ ὄρθ. Πίστη μας γιὰ τὸν Θεὸ - γιὰ τὸν κόσμον - γιὰ τὸν ἄνθρωπον - Ἡ ἀπολύτρωση μὲ τὸν Χριστὸν - Πῶς ἡ ἀπολύτρωση γίνεται δική μας - Περὶ τῶν ἐσχάτων καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς. Ἐκδοση ἰδιαίτερα ἐπιμελημένη καὶ σὲ κομψό, εὐχρηστο σχήμα.

30. **Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΑΘΜΑΣ** μετὰ Ἐφημερίας, ὑπὸ ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Ἱ. Θεοδοροπούλου (†). Άθήνα 1992, ἐκδοση ΣΤ', σσ. 710 (σχήμα 10X13,5 έκστ.).

Τὸ πόνημα τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιμανδριτοῦ Ἐπιφανίου, γνωστοῦ γιὰ τὶς ἐρμηνευτικὰς ἐπὶ τῶν ὕμνων ἐργασίες του, κυκλοφορεῖ στὴν 6ῃ ἀνατύπωσή του, σὲ χρυσόδετη βιβλιοδεσία. Ἄριστο βοήθημα γιὰ τοὺς φιλακόλουθους χριστιανούς.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΝ ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΔΙ' ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

Τὸ Πρωτοβάθμιον Συνοδικὸν δι' Ἀρχιερεῖς Δικαστήριον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῆς 136ης Συνοδικῆς Περιόδου, συνελθὸν εἰς Συνεδρίαν τὴν 12ην καὶ 13ην Ἰανουαρίου 1993, ἵνα κρίνῃ καὶ δικάσῃ τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην κ. Θεολόγον Πασχαλίδην, κατηγορούμενον ἐπὶ ἀντικανονικοῖς παραπτώμασι, ἐπέβαλεν αὐτῷ τὴν ποινὴν τῆς δεκαετοῦς ἀργίας ἀπὸ πάσης Ἱεροπραξίας.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΥ ΣΥΝΟΔΙΚΟΥ
ΔΙ' ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

† Ὁ Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Μεντζελόπουλος

Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις α) τῶν ἀρθρῶν 38, παράγρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν.Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 ὡς καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 2799/16.12.1982 Ἀπόφασιν Ἡμῶν «Περὶ κατανομῆς τῶν ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων εἰς Ἐνοριακοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν», καὶ προκειμένου, ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Ἁγίας Σκέπης – Ἀγίου Ἀλεξάνδρου, Παπάγου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους, ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 34/1α τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ, «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἀθῆναις τῆ 15ῃ Ἰανουαρίου 1993

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ἱερὰ Μητρόπολις Καρπενησίου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ὑπ' ἀριθ. 606/5.7.80 Προεδρικὸν Διάταγμα (ΦΕΚ 161/15.7.80) «Περὶ συστάσεως ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων παρὰ τῆ Ἱερᾶ Μητροπόλει Καρπενησίου» καὶ τὰς διατάξεις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ἵνα καταλάβωσι τὴν κενὴν διακονικὴν θέσιν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Ἀνατολικῆς Φραγκίτισης – Εὐρυτανίας, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Καρπενησίῳ τῆ 11ῃ Δεκεμβρίου 1992

† Ὁ Καρπενησίου ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Κίτρους καὶ Κατερίνης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις α) τῶν ἀρθρῶν 38,

παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 β) τοῦ Ν.Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Ἁγίας Τριάδος Κατερίνης

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 34/1α' τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς ἐν λόγῳ κενῆς Διακονικῆς θέσεως.

Ἐν Κατερίνῃ τῆ 17ῃ Δεκεμβρίου 1992

† Ὁ Κίτρους καὶ Κατερίνης ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 – 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν 1) Ἀετοχωρίου, 2) Ἁγίας Φωτεινῆς, 3) Βαλτοχωρίου, 4) Δροσεροῦ, 5) Ἰδας, 6) Κλεισοχωρίου, 7) Κρανέας, 8) Λειβαδίτσας, 9) Λιποχωρίου, 10) Λιπαροῦ, 11) Μαργαρίτας, 12) Σαρακηνῶν, 13) Κορυφῆς, 14) Σκύδρας, 15) Δαμιανοῦ, 16) Ἀμπελιῶν, 17) Λεπτοκαρυᾶς, 18) Μοναστηρακίου, 19) Δροσιάς καὶ 20) Χρυσῆς, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Ἐδέσσει τῆ 22α Δεκεμβρίου 1992

† Ὁ Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Κεφαλληνίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 – 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Ἑπεραγίας Θεοτόκου Σπαρτιῶν Κεφαλληνίας, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Ἀργυροπολίῳ τῆ 30ῃ Δεκεμβρίου 1992

† Ὁ Κεφαλληνίας ΣΠΥΡΙΔΩΝ

Ἱερὰ Μητρόπολις Τρίκκης καὶ Σταγῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 – 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ.

2/1969 Κανονισμού τής 'Ιεράς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν ἱερῶν Ναῶν

1) Ἄγ. Κων/νου Κάτω Ἐλάτης, 2) Ἄγ. Ἀποστόλων Δροσοχωρίου, 3) Προφ. Ἡλιού Δέσης, 4) Ἄγ. Ἀποστόλων Λειβαδοχωρίου, 5) Ἄγ. Παρασκευῆς Φλαμουλίου, 6) Ἄγ. Παρασκευῆς Ἄετου, 7) Κοιμήσεως Θεοτόκου Λαγκαδιάς, 8) Ἄγ. Παρασκευῆς Γκολφαρίου, 9) Κοιμήσεως Θεοτόκου Νέας Πεύκης, 10) Ἄγ. Γεωργίου Βροντεροῦ,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Τρικάλοις τῆ 4ῃ Ἰανουαρίου 1993

† Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν ΑΛΕΞΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Λήμνου

Ἐχοντας ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν ἱερῶν Ναῶν

1) Ἄγ. Τριάδος Μυρίνης, 2) Ἄγ. Δημητρίου χωρίου Ἄγ. Δημητρίου, 3) Ἄγ. Γεωργίου Ἀτσικῆς, 4) Εὐαγγελισμοῦ Θεοτόκου Μούδρου, 5) Γενέσιον Θεοτόκου Παναγίας, 6) Εἰσοδίων Θεοτόκου Πορτιανοῦ, 7) Ἄγ. Ἀναργύρων Δάφνης, 8) Ἄγ. Παχωμίου Καρπασίου, 9) Ἄγ. Νικολάου Σκανδάλης, 10) Κοιμήσεως Θεοτόκου Τιμανδρίων, 11) Ἄγ. Ἰωάννου Φυσίνης, 12) Ἄγ. Γεωργίου Ἀγγαριῶνων, 13) Ἄγ. Μαρίνης Λειβαδοχωρίου, 14) Ἄγ. Δημητρίου Σαρδῶν, καὶ 15) Ἄγ. Δημητρίου Κουτιά,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Μυρίνῃ τῆ 7ῃ Ἰανουαρίου 1993

† Ὁ Λήμνου ΙΕΡΟΘΕΟΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

Πρόσληψη προσωπικοῦ

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης πρόκειται νὰ προσλάβει τρεῖς ἐπιστήμονες, γιὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀκολουθῶν θέσεων:

α) **Διευθυντοῦ Σπουδῶν.** Βασικὰ προσόντα: Πτυχίον Ὁρθοδ. Θεολογίας, Διδακτορικὸν Δίπλωμα, ἀριστη γνῶσις τῆς ἀγγλικῆς καὶ μιᾶς ἀκόμη ξένης γλώσσας, ἀξιόλογη συγγραφικὴ δρᾶσις.

β) **Διευθυντοῦ Ἰνστιτούτου Θεολογίας καὶ Οἰκολογίας.** Βασικὰ προσόντα: Πτυχίον Α.Ε.Ι., Διδακτορικὸν Δίπλωμα ἢ ἀντικείμενο σχετικὸ μὲ τὸ ἔργο τοῦ Ἰνστιτούτου, ἀριστη γνῶσις δύο ξένων γλωσσῶν.

γ) **Διευθυντοῦ Εὐρωμεσογειακοῦ Κέντρου Νεότητος.** Βασικὰ προσόντα: Πτυχίον Α.Ε.Ι. (Παιδαγωγικῶν - Καθηγητικῶν Σχολῶν), γνῶσις ἀγγλικῆς καὶ τουλάχιστον μιᾶς ἀκόμη ξένης γλώσσας.

Δικαιολογητικὰ γίνονται δεκτὰ μέχρι 31.3.1993 στὴν ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ, 730 06 ΚΟΛΥΜΠΑΡΙ - ΧΑΝΙΑ. Πληροφορίες: 0824/22245, Fax: 0824/22060.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τηλ. 72.18.308, Fax 72.26.597

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΣΕΡΑΦΕΙΜ
† Ὁ Μεγάρων καὶ Σαλαμίνας ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
† Ὁ Λήμνου ΙΕΡΟΘΕΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁμότ. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Ἄρχων Διδάσκαλος τοῦ Εὐαγγελίου
τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) Ἐσωτερικοῦ: Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.

Β) Ἐξωτερικοῦ: Δολλάρια 20 ἐτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ» **δρχ. 15**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐπὶ τῶν Νέω Ἐτει - Ἰησοῦς Χριστός.

Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Μήνυμα ἐπὶ τῷ νέω ἔτει. Οἰκονμ. Πατριάρχου Βαρθολομαίου, Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις.

Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Ρωμαιοκαθολικὲς ἐκκλησιαστικὲς τάσεις.

Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Μήνυμα γιὰ τὴ Μακεδονία.

Ἱεράς Συνόδου, Ἐγκύκλιον 2545 καὶ 2546/1992.

Μητροπολιτῶν Ζακύνθου Παντελεήμονος καὶ Νικοπόλεως Μελετίου, Ἐκθεσις περὶ τῆς ἐπισκέψεώς των εἰς ἑλληνικὰς παροικίας τῆς πρ. Σοβιετικῆς Ἐνώσεως.

Ἡ Θρονικὴ Ἔορτὴ τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Μητρ. Θήρας Παντελεήμονος, Ἐπιπτώσεις τοῦ Τουρισμοῦ.

Ἐπισκόπου Ἀχελώου, Εὐθυμίου, Ἡ Δημιουργία τοῦ κόσμου.

Πρωτοπρ. Κων. Μ. Φούσκα, Ἡ θεολογία τῆς Θ. Εὐχαριστίας.

Ἡλία Β. Οἰκονόμου, Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖο ἐνώπιον τῆς τρίτης χιλιετίας.

Χριστοῦ Κρικῶνη, Σύντομη ἱστορία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ.

Ἀρχιμ. Ἱεροθέου Βλάχου, Τὸ καθαρτήριο πῦρ κατὰ τὴς συζητήσεις στὴ Σύνοδο Φερράρας - Φλωρεντίας.

Προεβ. Ἀναστ. Δ. Σαλαπάτα, Σύγχρονος λόγος «περὶ ἱερωσύνης» τῶν γυναικῶν.

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά - Βιβλιοκρισίαι.

Εὐαγγέλιον Π. Λέκκου, Παρουσίαση νέων ἐκδόσεων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

Παράρτημα.